

การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต
โมซัมบิก

นายปรภัส แทนธัญลักษณ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thailand's Economic Diplomacy Towards Africa: A Case Study of The Establishment of
The Royal Thai Embassy in Maputo, Mozambique

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

Chulalongkorn University

Academic Year 2020

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อสารนิพนธ์

การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการ
เปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาบูโต โมซัมบิก

โดย

นายปรภัส แทนธัญลักษณ์

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ภาณุภัทร จิตเที่ยง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กษิร ชีฟเป็นสุข)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ปรภัส แทนธัญลักษณ์ : การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก. (Thailand's Economic Diplomacy Towards Africa: A Case Study of The Establishment of The Royal Thai Embassy in Maputo, Mozambique.) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ.ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์

สารนิพนธ์นี้ศึกษาการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาโดยใช้การเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก เป็นกรณีศึกษา วัตถุประสงค์การวิจัยของสารนิพนธ์มุ่งตอบคำถาม 2 ข้อ คือ (1) ทำไมรัฐบาลไทยสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกโมซัมบิกเป็นจุดดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา และใช้การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นเครื่องมือสำหรับขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว (2) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และรัฐบาลที่เข้ามาใหม่ เปลี่ยนแนวทางดำเนินนโยบายต่อแอฟริกาจากการทูตเศรษฐกิจเชิงรุกมาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการทูตสาธารณะ บทบาทและแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ของสถานเอกอัครราชทูตไทยที่โมซัมบิก มีการปรับตัวอย่างไร

จากการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ สารนิพนธ์ได้ข้อค้นพบว่ารัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ดำเนินนโยบายรุกแอฟริกาทางเศรษฐกิจด้วยการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นการสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุดิบและทรัพยากรในโมซัมบิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจอัญมณี ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและมีการปรับแนวทางดำเนินนโยบาย จุดมุ่งหมายเดิมที่ต้องการใช้สถานทูตเป็นจุดประสานการดำเนินการทูตเศรษฐกิจเชิงรุกและสนับสนุนการขยายความร่วมมือด้านการค้าการลงทุน เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรและวัตถุดิบลดความสำคัญลง แนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ของสถานทูตไทยที่มาปูโต เปลี่ยนมาเน้นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสานกับการทูตสาธารณะ เพื่อมุ่งให้ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งสองเป็นเงื่อนไขสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก

จากข้อค้นพบข้างต้นสารนิพนธ์มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังนี้ (1) กระทรวงการต่างประเทศ ควรทำงานร่วมกับหน่วยงานด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทย เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาให้มีความต่อเนื่อง มีตัวชี้วัดประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลของมาตรการดำเนินยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน (2) กระทรวงการต่างประเทศควรผลักดันให้หน่วยงานด้านส่งเสริมการค้าและการลงทุนทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการทูตเศรษฐกิจเชิงรุกต่อแอฟริกาให้มากขึ้น รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างภาคเอกชนไทยกับภาคเอกชนในแอฟริกา (3) เปลี่ยนจุดเน้นในการใช้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างไทยกับประเทศในแอฟริกาในกรอบของการทูตสาธารณะมาเป็นการใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็นกลไกขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ของการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก

สาขาวิชา   ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ   ลายมือชื่อนิติ .....

ปีการศึกษา   2563   ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาหลัก .....

6280072524: MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

Keywords: Mozambique, Economic Diplomacy, Thai policy, Africa

Porapat Taenthanyalak: Thailand's Economic Diplomacy Towards Africa: A Case Study of The Establishment of The Royal Thai Embassy in Maputo, Mozambique
Advisor: Assoc. Prof. SUPAMIT PITIPAT, Ph.D.

The purpose of this study is to answer the following questions: (1) Why did Thailand under the Yingluck Shinawatra government select Mozambique as a center for launching proactive economic diplomacy in Africa and choose the opening of the Royal Thai Embassy in Mozambique as a driving force to implement those policies?; (2) after the political change in Thailand and the decision of the new government to change Thai policy towards Africa from proactive economic diplomacy to cooperation for development and public diplomacy, how has the Royal Thai Embassy in Mozambique adapted its strategies to the new policy?

Using qualitative research method including interview, this study finds that the Yingluck government's decision to establish the embassy in Maputo as major part of its proactive economic diplomacy towards Africa reflected its aim to support interests of Thai businesses especially the jewelry sector, and to use the embassy in Maputo to manage problems arising from illegal gemstone mining. After the government policy changed, the embassy adjusted its strategies with creative public diplomacy and development cooperation projects to increase visibility, goodwill, and better understanding between peoples of the two countries.

The study concludes with policy suggestions for improving Thailand's economic diplomacy towards Africa: (1) the Ministry of Foreign Affairs together with other government agencies responsible for foreign economic relations should devise realistic and actionable strategies to implement proactive economic diplomacy in Africa with precise indicators to measure the effectiveness and efficiency of the performance; (2) the ministry should encourage the synergies between the public and private sectors in promoting opportunities for trade and investment in Africa; (3) the government should realign development cooperation projects in Africa to support proactive economic diplomacy's objectives.

Field of Study: International Relations   Student's Signature .....

Academic Year: 2020   Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

การเข้าศึกษาในระดับปริญญาโทที่ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือเป็นประสบการณ์ที่ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการเรียนรู้ในสาขาวิชาดังกล่าวจะช่วยให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในระบบระหว่างประเทศ อันเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้วิจัยได้เปิดมุมมองใหม่ ๆ จากเดิมที่ผู้วิจัยไม่ได้มีพื้นฐานในการเรียนรู้ทางด้านนี้มาก่อน การเรียนรู้ในครั้งนี้จึงทำให้ผู้วิจัยต้องตั้งใจค้นคว้าหาความรู้ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น แม้ว่าจะมีอุปสรรคจากภาระความรับผิดชอบจากงานประจำซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายของผู้วิจัยที่จะต้องจัดสรรเวลาในการเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตาม การจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้อาจไม่ประสบความสำเร็จได้เลยหากขาดผู้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริม ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนประสบความสำเร็จเป็นสารนิพนธ์ที่สมบูรณ์

ขอขอบคุณ รศ.ดร.ศุภมิตร ปิติพัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางในการทำสารนิพนธ์ อ.ดร.ภาณุภัทร จิตเที่ยง ประธานกรรมการสอบ และ ผศ.ดร.กษิร ชีพเป็นสุข กรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่กรุณาใช้เวลาให้แนวทาง คำแนะนำ ตรวจสอบ และช่วยเหลือในการปรับปรุงงานสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอบคุณเพื่อน ๆ ในภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกเวลาราชการรุ่นที่ 17 หรือ MAIR รุ่นที่ 17 ทุกคน ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และสนับสนุนเนื้อหาในการเรียนตลอดมา ทำให้ผู้วิจัยมีความกระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบในการเรียน ผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการสนับสนุนของเพื่อน ๆ ทุกคนมีประโยชน์กับผู้วิจัยทั้งสิ้น

ขอบคุณเพื่อน ๆ ในกลุ่ม ได้แก่ อีฟ เอมมี บูม บี และแสตมป์ ที่เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการเรียนในครั้งนี้ โดยได้ร่วมกันให้คำปรึกษา กำลังใจในการทำงาน และการเรียนร่วมกัน ตลอดจนสนับสนุน लेकरต่าง ๆ และยังคงสนับสนุนด้านการเดินทางจากที่ทำงานไปยังคณะรัฐศาสตร์ ตลอดการศึกษาที่ผ่านมา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณครอบครัวและเครือญาติทุกท่านซึ่งเป็นผู้อุปการะทางการศึกษาในระดับปริญญาโท โดยถือเป็นเป็นสำคัญที่สุดที่คอยสนับสนุนให้ความช่วยเหลือและคอยให้คำปรึกษาและกำลังใจแก่ผู้วิจัยในทุก ๆ ด้าน ตลอดช่วงระยะเวลาการศึกษาในระดับปริญญาโทตลอดระยะเวลา 2 ปี

ปรภัส แทนธัญลักษณ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามงานสารนิพนธ์.....	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	6
1.4 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์.....	6
1.5 สมมติฐาน	12
1.6 ทบทวนวรรณกรรม.....	13
1.7 ขอบเขตการวิจัย.....	19
1.8 ระเบียบวิธีวิจัย.....	19
1.9 ขั้นตอนนำเสนอผลการศึกษา	20
บทที่ 2 นโยบายการทูตเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา สมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร	22
2.1 บทนำ.....	22
2.2 การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกาในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร.....	24
2.3 การสานต่อนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาจากฝ่ายการเมืองเดียวกัน	27

2.4 การเปรียบเทียบแนวทางการทูตทางเศรษฐกิจของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ที่มี ความสัมพันธ์กับแอฟริกา.....	30
2.5 โมซัมบิกในฐานะประเทศเป้าหมายทางการทูตเศรษฐกิจในแอฟริกาสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ...	40
บทที่ 3 การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: การผลักดันการเปิด สถานเอกอัครราชทูต ไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก.....	43
3.1 บทนำ.....	43
3.2 ข้อค้นพบการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต: ปัญหาการค้าพลอยดิบ ผิดกฎหมายของพ่อค้าพลอยไทยในโมซัมบิก.....	44
3.3 ภาพรวมของกลุ่มธุรกิจค้าพลอยของภาคเอกชนไทยในโมซัมบิก.....	45
3.4 การผลักดันของกลุ่มผลประโยชน์ในกลุ่มธุรกิจค้าพลอยภายในไทย	47
บทที่ 4 บทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต กับการขับเคลื่อนนโยบายการทูตด้าน เศรษฐกิจในโมซัมบิก	52
4.1 บทนำ.....	52
4.2 ความสัมพันธ์ของไทยกับโมซัมบิกในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในปี ค.ศ. 2014.....	53
4.3 การขับเคลื่อนนโยบายการทูตของไทยต่อโมซัมบิกของรัฐบาลที่เข้ามาใหม่ภายหลังปี ค.ศ. 2014.....	54
4.4 บทบาทการขับเคลื่อนนโยบายการทูตของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต	55
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	63
5.1 บทสรุป	63
5.2 ข้อเสนอแนะ	67
บรรณานุกรม.....	69
ประวัติผู้เขียน.....	76

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทย - โมซัมบิก ระหว่างปี 2010 - 2019..... 4

ตารางที่ 2 มูลค่าการส่งออก - นำเข้า ประเทศอาเซียนกับแอฟริกาช่วงปี 2010 - 2019..... 39

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญรูปร่าง

หน้า

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบหน่วยงานของสิงคโปร์และไทยในแอฟริกา	38
---	----

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา นโยบายเศรษฐกิจเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกา มีการดำเนินนโยบายที่มาจากฝ่ายการเมืองเดียวกันใน 2 ระยะ ระยะแรก คือการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ในปี ค.ศ. 2001 ภายใต้การนำของนายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ที่ได้ริเริ่มการนำนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) มาปรับใช้ในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศเพื่อผลักดันความร่วมมือกับกลุ่มประเทศประเทศเพื่อนบ้าน และกลุ่มประเทศตลาดใหม่ในเอเชีย ลาตินอเมริกา ตะวันออกกลาง และแอฟริกา เป็นต้น เพื่อลดการพึ่งพาสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และ ญี่ปุ่น¹

การดำเนินนโยบายดังกล่าวเป็นส่วนช่วยฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 โดยรัฐบาลได้ปรับใช้นโยบายเชิงรุกด้านเศรษฐกิจแบบคู่ขนาน (Dual Economics) เพื่อเชื่อมเศรษฐกิจภายในของไทยกับเศรษฐกิจโลกทำให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจในภาพรวม² ซึ่งการดำเนินนโยบายดังกล่าวได้สร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในลักษณะที่ไทยเป็นบทบาทนำในหลายมิติ เช่น การเริ่มต้นให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกับภายใต้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การจัดทำกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี- เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) เป็นต้น

รัฐบาลไทยยังได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายเชิงรุกในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในแอฟริกาเพื่อพัฒนาการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน โดยได้พิจารณาเห็นว่าแอฟริกาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงซึ่งสามารถเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและเป็นตลาดใหญ่ และแอฟริกาจึงเป็นทวีปที่น่าท้าทายสำหรับนักธุรกิจและผู้ประกอบการไทย ทั้งนี้ ในปี ค.ศ. 2005 รัฐบาลไทยเริ่มปรากฏแนวทางการสร้าง

¹ บุญชู ลักษณะาวดี, "ทิศทางการทูตของไทยในการเจาะตลาดตะวันออกกลางและแอฟริกา," วารสารสุทธิปริทัศน์ 19, no. 57 (08/11 2020), <http://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUstuthiparithatJournal/article/view/245833>.

² สิริพันธ์ สุรทินนท์, "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต" (หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ 2557), <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt6/IS/IS6018.pdf>.

ความสัมพันธ์กับประเทศแอฟริกาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผ่านการเดินทางเยือนเคนยาในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการของนายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ซึ่งเป็นผู้นำไทยคนแรกที่เดินทางเยือนประเทศในแอฟริกา³

ต่อมาในระยะที่สอง คือการเข้ามาเป็นผู้นำรัฐบาลของพรรคเพื่อไทย ในปี ค.ศ. 2011 รัฐบาลภายใต้การนำของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้นำนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร มาสานต่อโดยปรากฏตามแถลงการณ์นโยบายของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่สะท้อนว่าการรุกแอฟริกาของไทยในรอบหลัง มีเป้าหมายไม่แตกต่างจากในช่วงรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ในแง่ที่ว่าผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของไทย คือเป้าหมายหลัก รัฐบาลไทยจึงได้มุ่งเน้นการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความร่วมมือกับแอฟริกาอีกครั้ง ผ่านนโยบายความริเริ่มไทย - แอฟริกา (Thai - Africa Initiative) ที่มีเป้าหมายไปที่การสร้างความร่วมมือและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยในช่วงดังกล่าวรัฐบาลไทยได้ใช้แนวทางการทูตในการรุกแอฟริกาที่สะท้อนได้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การเดินทางเยือนประเทศในแอฟริกาในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการไปยังประเทศโมซัมบิก แทนซาเนีย และยูกันดา 2. การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก แนวทางการรุกดังกล่าวที่รัฐบาลไทยเลือกใช้เป็นการใช้แนวทางการทูตเพื่อทำความรู้จักและสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน โดยได้นำภาคเอกชนเข้าร่วมคณะเดินทางไปแอฟริกาด้วย เพื่อเน้นย้ำให้เห็นว่าไทยกำลังให้ความสำคัญต่อแอฟริกาในฐานะภูมิภาคที่มีศักยภาพของไทย รวมถึงเป็นพื้นที่ในการแสวงหาโอกาสทางการค้าและการลงทุน เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของไทยในแอฟริกา

อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาที่ปรากฏใน 2 ระยะ ตั้งแต่ในรัฐบาลสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต่อมาได้ถูกสานต่อในรัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พบว่าการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา มีข้อสังเกตสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา เมื่อเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน อันได้แก่ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย อันเป็นกลุ่มประเทศที่เข้าไปดำเนิน

³ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงการต่างประเทศ, "สาธารณรัฐเคนยา", updated 2020/03/4, 2020, accessed 06/22, 2021, <https://sameaf.mfa.go.th/th/country/KE?page=5d847e0915e39c256c004edc&menu=5d847e0915e39c256c004edd>.

นโยบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับแอฟริกามาก่อนหน้าไทยทั้งสิ้น จะพบแนวทางและลักษณะของการดำเนินนโยบายทางทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างออกไป ได้แก่

1. ในขณะที่กลุ่มประเทศอาเซียนข้างต้นเน้นการดำเนินรูปแบบการทูตเชิงรุกกับแอฟริกาในภาพรวม ผ่านแนวทางการใช้หน่วยงานระหว่างประเทศที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น อาทิ สำนักงานส่งเสริมการค้า และสำนักงานส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น มาเป็นกลไกการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และความร่วมมือกับแอฟริกา หากแต่ในส่วนของไทยไม่ได้มุ่งเน้นในการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกกับแอฟริกาในภาพรวมตามแบบของประเทศอาเซียนข้างต้น แม้ว่าไทยจะมีสำนักงานส่งเสริมการค้ากับหลายประเทศในแอฟริกามาก่อนหน้าก็ตาม อาทิ ไนจีเรีย เคนยา แอฟริกาใต้ และอียิปต์ แต่รัฐบาลไทยเลือกที่จะมุ่งตรงไปเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่กับบางประเทศเท่านั้น

2. รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เลือกที่จะมุ่งการขับเคลื่อนนโยบายทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจซึ่งเจาะจงไปยังประเทศโมซัมบิกแทนที่จะเป็นการรุกแอฟริกาในภาพรวม โดยสะท้อนจากการเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการ และการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต มาเป็นกลไกรองรับแนวทางการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกของไทย โดยมองว่าโมซัมบิกเป็นประเทศที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เนื่องจากในช่วงดังกล่าวโมซัมบิกเป็นประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคแอฟริกา มีอัตราการเติบโตของ GDP เฉลี่ยร้อยละ 7.3 ต่อปี ซึ่งสูงติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก เป็นเวลากว่า 10 ปีติดต่อกัน (ระหว่างปี ค.ศ. 2005 – 2015) โดยในปี ค.ศ. 2013 โมซัมบิกมีการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมูลค่ากว่า 5,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่งผลให้ที่ประชุมว่าด้วยการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) ได้ยกให้โมซัมบิกเป็นประเทศน่าลงทุนอันดับที่ 2 ของแอฟริกา รองจากไนจีเรีย โดยถือเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นมากทางเศรษฐกิจ⁴

นอกจากนี้ โมซัมบิกยังสามารถเป็นประตูสู่แอฟริกาของไทยได้ เนื่องจากมีภาคธุรกิจไทยเข้าไปลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ นับตั้งแต่เมื่อปี ค.ศ. 2012 โมซัมบิกค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติ แหล่งใหม่ที่มีขนาดใหญ่อย่างมากในแอฟริกา ส่งผลให้ภาคธุรกิจของไทยเข้าไปลงทุนในกลุ่มธุรกิจพลังงาน ได้แก่ (1) บริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม หรือ ปตท.สผ. ซึ่งได้เข้าไปถือหุ้นบริษัท โคฟ เอ็นเนอร์ยี

⁴ ประชาชาติธุรกิจ, "โมซัมบิก ชุมทรัพย์พลังงาน เชื่อมโยงการค้าไทย - แอฟริกา," updated 7 August 2013, 2556, accessed 1 May 2021, https://ditp.go.th/contents_attach/77250/77250.pdf.

(Cove Energy) ของอังกฤษ จำนวน 8.5 เพอร์เซ็นต์ มูลค่าเริ่มต้นประมาณ 1.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในแปลงสัมปทานแหล่งก๊าซโรวูมา ในประเทศโมซัมบิก (2) บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวล็อปเมนต์ ที่ประมูลได้ก่อสร้างท่าเรือมาปูซี ซึ่งเป็นท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ในโมซัมบิก (3) กลุ่มธุรกิจอัญมณี ที่เข้ามาบุกเบิกการค้าพลอย เป็นต้น ด้วยการลงทุนของภาคธุรกิจไทยดังกล่าวส่งผลให้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมามูลค่าการลงทุนของไทยในโมซัมบิกมีมูลค่าสูงถึง 6.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และโมซัมบิกกลายเป็นประเทศที่ไทยลงทุนสูงที่สุดในทวีปแอฟริกา⁵

ในด้านการค้าโมซัมบิกเป็นคู่ค้าลำดับที่ 13 ของไทยในแอฟริกา โดยมูลค่าการค้าระหว่างไทยและโมซัมบิกในแต่ละปีมีการเพิ่มขึ้นและลดลงไม่คงที่ โดยข้อมูลจากกระทรวงพาณิชย์ระบุว่ามูลค่าการค้าของไทยกับโมซัมบิกระหว่างปี 2010 – 2019 แสดงให้เห็นได้ในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงมูลค่าการค้าระหว่างไทย – โมซัมบิก ระหว่างปี 2010 – 2019

(หน่วย : ล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ปี (ค.ศ.)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ส่งออก	112.48	158.41	163.48	149.01	199.13	180.17	148.10	199.63	189.07	149.42
นำเข้า	10.90	12.96	16.75	13.19	13.19	10.29	11.33	15.79	13.04	25.70
รวม	123.38	171.37	180.23	162.20	204.64	190.46	159.43	215.42	202.11	175.12

(ที่มา: กระทรวงพาณิชย์)⁶

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่ามูลค่าการค้าระหว่างไทย – โมซัมบิก มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปี 2010 ที่มีมูลค่าอยู่ที่ 123.38 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มเป็น 175.12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2019 โดยมีบางปีที่มีมูลค่าการค้าระหว่างกันมีมูลค่าสูงกว่า 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยสินค้าส่งออกสำคัญของไทยไปโมซัมบิกได้แก่ ข้าว เม็ดพลาสติก รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เป็นต้น และสินค้านำเข้าสำคัญของไทยจากโมซัมบิก ได้แก่ เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ สินแร่โลหะ แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่ เป็นต้น ทั้งนี้ ข้าว เป็นสินค้าที่ไทยส่งออกมากที่สุดซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยปีละ 75 – 85 เพอร์เซ็นต์ จากสินค้าส่งออกทั้งหมด โดยโมซัมบิกถือเป็น 1 ใน 10 ประเทศ

⁵ ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, "โมซัมบิกกับโอกาสใหม่ของสินค้าไทยในภูมิภาคแอฟริกา," กระทรวงการต่างประเทศ, 2018, accessed 24 สิงหาคม, 2021, https://globthailand.com/mozambique_0008/.

⁶ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, "ข้อมูลการค้าไทย - โมซัมบิก," กระทรวงพาณิชย์, 2564, accessed 20 มิถุนายน 2564,

<http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>.

นำเข้าข้าวสารจากไทยมากที่สุด และเครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ เป็นสินค้าที่ไทยนำเข้ามากที่สุดซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยปีละ 40 – 50 เปอร์เซ็นต์⁷ จากสินค้านำเข้าทั้งหมด

ประการที่สอง การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา มีความแตกต่างกันของการดำเนินนโยบายในแต่ละช่วงตามฝ่ายการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนำไปสู่การขาดความต่อเนื่องของนโยบายทางการทูตที่เป็นรูปธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของการดำเนินนโยบายการทูตของไทยต่อแอฟริกาที่ผ่านมาได้ปรากฏรูปแบบความสัมพันธ์แบบไม่คงที่ โดยมีทั้งช่วงที่มีความสัมพันธ์ที่ดี และในช่วงที่ต้องลดระดับความสัมพันธ์ลง โดยตั้งแต่ในระยะแรกสมัยรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ที่เริ่มต้นดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับแอฟริกาเป็นครั้งแรก จนต่อมาถูกรัฐประหาร ในปี ค.ศ. 2006 ส่งผลให้นโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต้องหยุดชะงักไป รัฐบาลใหม่ที่เข้ามาบริหารต่อจากนั้นไม่ได้ให้ความสนใจต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกต่อแอฟริกา แต่หันไปให้ความสนใจในการดำเนินนโยบายกับกลุ่มประเทศในเอเชียและอาเซียน เป็นต้น ทำให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยและแอฟริกาถูกลดความสำคัญลงไป

ในทำนองเดียวกันในปี ค.ศ. 2014 ภายหลังจากรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ถูกรัฐประหาร ส่งผลให้การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาในระยะที่สองต้องหยุดชะงักลงไปเช่นเดียวกัน เนื่องจากรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งต่อจากนั้น ไม่ได้สานต่อแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา ส่งผลให้การขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างกันลดลงไป อีกทั้งยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงท่าทีของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิก แม้ว่ารัฐบาลก่อนหน้าจะดำเนินนโยบายพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเลือกให้โมซัมบิกมาเป็นพื้นที่ขับเคลื่อนนโยบายการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาแล้วก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนั้น รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงต้องกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมาเป็นแนวนโยบายการทูตแนวใหม่ที่มีต่อแอฟริกาเพื่อตอบสนองต่อการรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิกซึ่งเคยมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้แล้ว ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านภารกิจของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ซึ่งได้ผลักดันโครงการตามแนวนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนา และแนวทางการทูตสาธารณะ ที่อาจจะนำไปสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกันในอนาคต

⁷ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, "ข้อมูลการค้าไทย - โมซัมบิก."

ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงนำไปสู่การศึกษาสารนิพนธ์ เรื่อง การทูตทางเศรษฐกิจของไทย ต่อแอฟริกา กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก เพื่อสร้างความเข้าใจ ต่อประเด็นการใช้แนวทางการดำเนินนโยบายทางการทูตเศรษฐกิจของไทยต่อโมซัมบิกที่จะกลายเป็น ภาพสะท้อนแนวทางการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยในแอฟริกา เพื่อใช้เป็น แนวทางในการดำเนินนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของไทยกับกลุ่มประเทศศักยภาพอื่น ๆ ที่ไทย เล็งเห็นถึงความสำคัญ

1.2 คำถามงานสารนิพนธ์

ทำไมรัฐบาลไทยในสมัยของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกประเทศโมซัมบิกในการ ดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา และใช้การผลักดันการเปิด สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มาตอบสนองยุทธศาสตร์การทูตเชิงรุก ทางเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง รัฐบาลที่เข้ามาใหม่มีแนวทาง ในการดำเนินนโยบายอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาเหตุที่รัฐบาลไทยสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกโมซัมบิก เป็นจุดดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา และใช้การผลักดันการเปิด สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นเครื่องมือสำหรับขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และรัฐบาลที่เข้ามาใหม่ เปลี่ยนแนวทางดำเนินนโยบายต่อแอฟริกาจากการทูตเศรษฐกิจเชิงรุกมาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการทูตสาธารณะ บทบาทและแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ของสถานทูตเอกอัครราชทูตไทย ที่โมซัมบิกมีการปรับตัวอย่างไร

1.4 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

สารนิพนธ์ฉบับนี้ได้อาศัยกรอบความคิดเรื่อง “การทูตเชิงเศรษฐกิจ (Economic diplomacy)” ในการวิเคราะห์เรื่อง “การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก” โดยการทูตเศรษฐกิจถือเป็นการทูตแนวใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังการยุติสงครามเย็น เมื่อความขัดแย้งด้านการเมืองระหว่างประเทศลดลง ส่งผลให้ประเด็นทางด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญ มากขึ้น จนเกิดการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจอันนำไปสู่ การขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มีการจัดทำความตกลงทั้งในทวิภาคี และพหุภาคี

และการริเริ่มการใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่มีส่วนในการส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยเกื้อกูลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยแนวโน้มของโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้แข่งขันทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้นทุกประเทศมีการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ การทูตเชิงเศรษฐกิจจึงทวีความสำคัญในนโยบายการต่างประเทศ ในฐานะเครื่องมือในการส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและเป็นกระบวนการในการกำหนดนโยบายการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมด้านเศรษฐกิจครอบคลุมทั้งการนำเข้า การส่งออก การค้าและการลงทุน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการได้แก่ 1. การดำเนินนโยบายโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะตัวแทนของรัฐบาล เพื่อดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ของชาติทางเศรษฐกิจ 2. ดำเนินการโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ในฐานะตัวแทนของรัฐบาลในฐานะผู้ขับเคลื่อนให้ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของชาติโดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ⁸

ทั้งนี้ Nicholas Bayne และ Stephen Woolcock ได้ให้ความหมายของการทูตเชิงเศรษฐกิจ โดยได้กำหนดขอบเขตของการทูตเชิงเศรษฐกิจว่าครอบคลุมประเด็นทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายในและระหว่างประเทศรวมถึงกฎระเบียบด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับรัฐที่ได้ยึดถือสืบต่อกันมาตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาพร้อมกับโลกาภิวัตน์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตการเคลื่อนไหวและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการให้ความช่วยเหลือต่างๆ ข้อมูลด้านการเงินและกฎระเบียบโดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทูตเชิงเศรษฐกิจนั้นเป็นได้ทั้งภาครัฐและไม่ใช้ภาครัฐหรืออาจเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการในเรื่องระหว่างประเทศในส่วนที่ไม่ใช่ภาครัฐก็อาจจะเป็น NGOs ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ นักธุรกิจและนักลงทุนก็เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการทูตเชิงเศรษฐกิจ⁹

⁸ สิริินทร์ สุรทินนท์, "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต."

⁹ Nicholas Bayne and Stephen Woolcock, *The new economic diplomacy : decision-making and negotiation in international economic relations* / edited by Nicholas Bayne and Stephen Woolcock, Second edition. ed., Global finance series, (Aldershot: Ashgate, 2007), 3.

ประเทศที่ใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจมาเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศที่โดดเด่น ตัวอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่นได้เริ่มแนวคิดการทูตเชิงเศรษฐกิจภายหลังพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้อิทธิพลทางการเมืองการทหารและทางการทูตลดลงหลังจากนั้นภายหลังปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเริ่มกลับมาพลิกฟื้นตัวและเติบโตได้อย่างรวดเร็ว โดยรัฐบาลญี่ปุ่นในช่วงดังกล่าวได้ใช้นโยบายการทูตเชิงธุรกิจเป็นเครื่องมือส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการลงทุนในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้ใช้นโยบายการทูตเชิงเศรษฐกิจในการส่งเสริมกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับสูง การเปิดเสรีการค้าพหุภาคีตามกรอบขององค์การการค้าโลก และการหารือเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศในเวทีการประชุมสุดยอดผู้นำ (G7, G20) เป็นต้น¹⁰

ในส่วนของไทยได้ปรากฏข้อมูลของกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้นิยามการทูตเชิงเศรษฐกิจไว้ว่าเป็นกระบวนการในการตัดสินใจรวมทั้งกระบวนการในการกำหนดนโยบายและการสนับสนุนการขับเคลื่อนผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของรัฐที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการประมวลและวิเคราะห์สถานะทางเศรษฐกิจโดยผู้นำภาคธุรกิจต่างประเทศรวมทั้งผู้กำหนดนโยบายจากรัฐบาลมาร่วมกันกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องด้านเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม การสาธารณสุข การค้าและการเงิน โดยเป็นการดำเนินนโยบายด้วยความยืดหยุ่นและระมัดระวัง¹¹

อย่างไรก็ดีการปรับในใช้นโยบายการทูตเชิงเศรษฐกิจในนโยบายการต่างประเทศนั้นถือเป็นนโยบายการทูตในภาพใหญ่ เพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ หากแต่การทูตเชิงเศรษฐกิจยังรวมถึงมิติทางการค้าและการลงทุนอีกด้วย ดังนั้น การส่งเสริมผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศจึงจำเป็นต้องขับเคลื่อนนโยบายการทูตเชิงพาณิชย์ ในอีกมิติหนึ่ง เพื่อเป็นเครื่องมือ

¹⁰ Japan Ministry of foreign affairs and T. Kōno, Diplomatic Bluebook 2018: Japanese Diplomacy and International Situation in 2017, Chapter 3 Japan's Foreign Policy to Promote National and Global Interests, (Ministry of Foreign Affairs, 2018). <https://www.mofa.go.jp/files/000401251.pdf>.

¹¹ กระทรวงการต่างประเทศ.สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ, 6 ed. (กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2563). https://bic.moe.go.th/images/stories/pdf/Vocabulary_8-7-2563.pdf.

ส่งเสริมและสนับสนุนภาคธุรกิจในการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ทั้งนี้ สามารถอธิบายแนวคิดการทูตเชิงพาณิชย์ ดังนี้

การทูตเชิงพาณิชย์ (Commercial diplomacy) หมายถึงกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยตัวแทนที่มีสถานะทางทูตของรัฐเพื่อสนับสนุนส่งเสริมธุรกิจระหว่างประเทศของตนกับประเทศที่เข้าไปปฏิบัติงาน การทูตเชิงพาณิชย์จึงเป็นบริการของรัฐที่ให้แก่ชุมชนธุรกิจของรัฐนั้น ๆ โดยการสนับสนุนดังกล่าวอาศัยกิจกรรมและการบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการทูตเชิงพาณิชย์แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ระดับแรก ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องในนโยบายระดับสูงเช่นประมุขแห่งรัฐ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี หรือสมาชิกรัฐสภาส่วน ระดับที่สอง ได้แก่ เอกอัครราชทูตหรือนักการทูตระดับต่าง ๆ รวมไปถึงคณะผู้แทนเฉพาะกิจด้วย ทั้งนี้ การทูตเชิงพาณิชย์ครอบคลุมรูปแบบงานที่แตกต่างกัน 2 รูปแบบ รูปแบบแรก ได้แก่กิจกรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดนโยบายทางการค้า เช่น การกำหนดการเจรจาการค้าพหุภาคี การระงับข้อพิพาททางการค้า เป็นต้น ส่วนรูปแบบที่ 2 ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งสนับสนุนการทำธุรกิจ โดยกิจกรรมประเภทแรกนั้นอาจเรียกได้อีกอย่างว่าการทูตด้านการค้าและเป็นการดำเนินการเพื่อส่งอิทธิพลต่อนโยบายและกฎเกณฑ์ด้านการค้าของต่างประเทศ ทั้งนี้ สิ่งที่การทูตเชิงพาณิชย์ที่ให้ความสนใจคือ การสนับสนุนธุรกิจของภาคเอกชน ซึ่งจะประกอบไปด้วย ด้านการค้า ด้านการลงทุน ด้านการท่องเที่ยว และด้านทรัพย์สินทางปัญญา

กิจกรรมการทูตเชิงพาณิชย์อาจดำเนินการโดยหน่วยงานด้านการพาณิชย์ในสถานเอกอัครราชทูตหรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ทำหน้าที่สนับสนุนการค้าและธุรกิจก็ได้ อย่างเช่น องค์กรส่งเสริมการค้า และหน่วยส่งเสริมการลงทุนในบางประเทศ เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และญี่ปุ่น รัฐบาลมอบหน้าที่การทูตเชิงพาณิชย์ให้แก่พนักงานขององค์กรส่งเสริมการค้าของประเทศนั้น ๆ ที่ปฏิบัติงานในต่างประเทศในปัจจุบันการทูตเชิงพาณิชย์เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นจากภาครัฐและเอกชนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้ประเทศมีเสรีภาพและการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อโอกาสและการรับมือความเสี่ยงของตลาดโลก ส่วนภาคเอกชนก็ต้องการผลักดันให้รัฐบาลเข้ามาอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจในตลาดโลกมากยิ่งขึ้นเช่นกัน โดยประเทศที่มีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจสูงต่างก็มีระบบการทูตเชิงพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การทูตเชิงพาณิชย์ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องฝ่ายหลักที่ได้รับความสนใจได้แก่บริษัทเอกชนต่างๆหรือประเทศที่เป็นเป้าหมายของการดำเนินการทางการทูตรวมทั้งรัฐบาลเองก็ได้รับผลประโยชน์จากการทูตเชิงพาณิชย์

ด้วยเนื่องจากบริษัทที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศและรัฐบาลที่ดีขึ้น ในขณะที่ภาพลักษณ์ของประเทศที่ดีขึ้นก็จะส่งผลในทางบวกต่อภาพลักษณ์ของบริษัทเอกชนจากประเทศนั้นด้วยเช่นกันในระยะยาว¹²

อย่างไรก็ตามหากกระบวนการปรับใช้นโยบายการทูตเชิงเศรษฐกิจยังต้องมีกรอบแนวคิดในมิติอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้การส่งเสริมผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจได้ โดยในด้านการขับเคลื่อนนโยบายการต่างประเทศของไทย ได้ใช้กรอบแนวคิดการทูตเพื่อการพัฒนาควบคู่ไปกับการทูตสาธารณะเป็นแนวคิดในอีกมิติหนึ่งเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งในภูมิภาคเอเชีย และภูมิภาคแอฟริกา ซึ่งถือเป็นกลุ่มประเทศยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ที่ไทยเริ่มให้ความสนใจที่จะสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ สามารถอธิบายกรอบแนวคิดการทูตเพื่อการพัฒนา และแนวทางการทูตสาธารณะ ของไทยได้ดังนี้

1. แนวทางการทูตความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ประเทศไทยเปลี่ยนสถานะเป็นประเทศผู้ให้ และเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายหลังก้าวขึ้นเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางส่งผลให้ประเทศผู้ให้เดิมยุติความช่วยเหลือในกรอบทวิภาคีกับประเทศไทยโดยไทยร่วมให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาแก่ประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1991 ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การค้า การลงทุน และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อตอบสนองความต้องการเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยสร้างความร่วมมือในสาขาที่ไทยมีศักยภาพเช่นสาขาเกษตรสาขาสาธารณสุขการพัฒนาชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบรรลุเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ Millennium Development Goal (MDGs) โดยความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของไทยจะเน้นไปที่รูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน หรือ South-South Corporation ในลักษณะของการให้ทุนการศึกษา ทุนฝึกอบรม การส่งผู้เชี่ยวชาญอาสาสมัคร ไปปฏิบัติงานในประเทศที่มีความร่วมมือกันซึ่งอาจเป็นกลุ่มประเทศเป้าหมายของไทย

¹² Michel Kostecki and Olivier Naray, "Discussion papers in diplomacy," *Commercial Diplomacy and International Business*, Netherlands Institute of International Relations Clingendael (2007), https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070400_cdsp_diplomacy_kostecki_naray.pdf.

ได้แก่ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันออกและแปซิฟิกเอเชียใต้ เอเชียกลาง ยุโรป ตะวันออก ลาตินอเมริกา รวมถึงแอฟริกา เป็นต้น¹³

ทั้งนี้ ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินงาน ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญของกระทรวงการต่างประเทศ ตามพันธกิจ ด้านการส่งเสริมและดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อพัฒนาระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี โดยกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นหน่วยงานหลักในการดูแลรับผิดชอบภารกิจ ดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการกระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ กับประเทศหรือกลุ่มประเทศและองค์กรระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลกเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับประเทศไทยพร้อมกับการสร้างภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้เศรษฐกิจไทยมากยิ่งขึ้น โดยในปัจจุบัน TICA ได้เริ่มเผยแพร่และน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy หรือ SEP) ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ในต่างประเทศมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003

2. แนวทางการทูตสาธารณะ ของ Joseph S. Nye ได้อธิบายการทูตสาธารณะ (Public diplomacy) คือการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่มีได้มุ่งเป้าไปที่รัฐบาลของต่างประเทศ หากแต่พุ่งเป้าหมายหลักไปยังปัจเจกบุคคลและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งนอกจากจะเป็นไปเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศตนเอง แล้ว ยังมุ่งหวังที่จะสร้างบรรยากาศอันดีในระยะยาวเพื่อรองรับนโยบายต่างประเทศที่จะตามมา ในอนาคตอีกด้วย¹⁴ ทั้งนี้ ในส่วนกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการทูตสาธารณะว่าหมายถึง การดำเนินการทางการทูตแบบหนึ่งเพื่อโน้มน้าวชักจูงให้สาธารณชน และกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆในต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐ ให้มีความชื่นชมและเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระดับประชาชนให้มีความใกล้ชิดแน่นแฟ้นและประสบผลสำเร็จ อย่างแน่นอนโดยจะมีความแตกต่างจากการดำเนินการทางการทูตแบบดั้งเดิมที่เน้นการสื่อสารระหว่าง

¹³ อธิยา มีแมนวิทย์, "ความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับการสนองตอบแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา" (หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ 2558), 11, <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt7/IS/7005.pdf>.

¹⁴ อลิ ม้ามณี, "การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กรณีศึกษา การดำเนินการของติมประเทศ ไทยในเนปาล" (หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 4 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ 2555), 9, <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt5/IS/IS5003.pdf>.

รัฐต่อรัฐ (Government to Government) แต่การทูตสาธารณะจะเน้นวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน (Government to people) ภาคเอกชนประชาสังคมหรือสื่อมวลชนในต่างประเทศหรือระหว่างประชาชนด้วยตนเอง¹⁵

กล่าวโดยสรุป การปรับใช้แนวทางการทูตเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาผ่านการเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ถือเป็น การดำเนินนโยบายทางการทูตของไทยผ่านกระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะฝ่ายปฏิบัติงานตามนโยบายของฝ่ายการเมืองในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งได้ผลักดันนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจในการรุกแอฟริกาครอบคลุมการขยายความร่วมมือทางการค้า การลงทุน และการพัฒนา ตามแต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศแต่ละฝ่ายและภาคธุรกิจที่จะเป็นส่วนผลักดันนโยบาย ดังนั้น การศึกษาการดำเนินนโยบายตามกรอบแนวทางดังกล่าวแม้ว่าจะใช้ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศโมซัมบิกได้ หากแต่อาจจะไม่ครอบคลุมถึงลักษณะของการดำเนินนโยบายของไทยในแต่ละสมัย อีกทั้งการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจในโมซัมบิกยังมีข้อจำกัด เนื่องจากไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อเนื่องมาก่อน ส่งผลให้การศึกษาแนวทางการรุกโมซัมบิกของไทยจำเป็นต้องศึกษาการใช้แนวทางการทูตจากความร่วมมือเพื่อการพัฒนาผสานรวมกับแนวทางการทูตสาธารณะ ซึ่งถือเป็นอีกมิติหนึ่งในการส่งเสริมแนวทางการทูตเศรษฐกิจ เพื่อให้ตอบสนองต่อแนวทางการดำเนินนโยบายการรุกของไทย และเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของไทยที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

1.5 สมมติฐาน

การริเริ่มทางการทูตของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ตามนโยบายการรุกแอฟริกาทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก เป็นการสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในโมซัมบิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคธุรกิจอัญมณี เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลมาเป็นรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แนวทางดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตด้านเศรษฐกิจกับโมซัมบิกได้หันมาใช้ในการขยายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาผสานกับการทูตสาธารณะ เพื่อให้ความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งสองเป็นเงื่อนไขสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก

¹⁵ กระทรวงการต่างประเทศ.สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ, 216.

1.6 ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกา โดยแยกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1. นำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการทูตด้านเศรษฐกิจของไทย ซึ่งจะประกอบไปด้วย “การศึกษาแนวทางดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน” “การศึกษาแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา” และ 2. การนำเสนอวรรณกรรมที่ศึกษาถึงโอกาสทางเศรษฐกิจในกลุ่มธุรกิจอัญมณีของไทยในแอฟริกา เพื่อให้เกิดมุมมองต่อการเลือกใช้แนวทางการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยที่เกิดขึ้นในโมซัมบิก ดังนี้

ส่วนแรก วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวทางการทูตด้านเศรษฐกิจของไทย

การศึกษาแนวทางการทูตด้านเศรษฐกิจของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ในการศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านสมัยรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544-2547 ในกรณี ACMECS ของปารณีย์ คล้ายสุบรรณ (2549) พบว่านโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านภายใต้รัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสมัยก่อนหน้า ในแง่ของสาระที่มีเป้าหมายชัดเจนในการที่จะกำหนดจุดยืนของประเทศไทยในฐานะศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาคและประเทศผู้ให้ โดยใช้การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินนโยบาย บนพื้นฐานของการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และในวิธีการดำเนินนโยบายที่เป็นความริเริ่มโดยตรงจากรัฐบาล การพัฒนานโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ผ่านกรอบความร่วมมือ ACMECS มุ่งไปสู่การลดช่องว่างของระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้ประเทศสมาชิกสามารถเข้าร่วมมือกันแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมเชิงเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเองและการเป็นหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยลดประเด็นความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ¹⁶

บทความเรื่องประเทศไทย: การเมืองเศรษฐกิจ และการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1997 - 2006) ของสมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2554) ระบุว่าภารกิจสำคัญของรัฐบาลไทยที่เข้ามาบริหารประเทศช่วงที่เศรษฐกิจไทยเริ่มฟื้นตัวจากวิกฤตปี 2540 คือการเร่งรัดขยายตัวทางเศรษฐกิจ

¹⁶ ปารณีย์ คล้ายสุบรรณ, "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2544-2547 : ศึกษากรณี ACMECS" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549).

ให้มีเสถียรภาพ จึงเห็นนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจที่เรียกว่านโยบายคู่ขนาน 2 ทาง กล่าวคือ เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศควบคู่กับการกระตุ้นจากต่างประเทศ โดยภายในประเทศ ดำเนินการผ่านนโยบาย อาทิ นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ส่วนจากต่างประเทศ รัฐบาลดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกทางเศรษฐกิจ โดยขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน¹⁷

สุกรี คลองวีธี (2558) ได้ศึกษา“นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาคของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านหลังสงครามเย็น” ลงพิมพ์ในวารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2558 โดยระบุว่า นโยบายการต่างประเทศของไทยในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร มุ่งเน้นไปที่การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ เพื่อฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้าน โดยเฉพาะการใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยตามแนวทางเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ โดยการสร้างเสริมความร่วมมือทั้งในระดับโลกอย่างเวที APEC ในระดับภูมิภาครัฐบาลสนับสนุนและผลักดันนโยบายการค้าเสรีของเขตการค้าเสรีอาเซียน การส่งเสริมการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน และการค้าชายแดน เพื่อพัฒนาฐานการผลิตสินค้าหรือการให้บริการร่วมกันในภูมิภาค ทั้งนี้ ในช่วงดังกล่าวมีลักษณะการดำเนินนโยบายต่างประเทศ และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายการต่างประเทศที่เน้นการทูตเชิงรุก การเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ มีแนวคิดเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียให้มีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้น¹⁸

บทความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบการทูตด้านเศรษฐกิจ ในลักษณะเชิงรุก โดยได้ริเริ่มกรอบความร่วมมือในระดับพหุภาคีกับเอเชียและอนุภูมิภาค อาทิ ความร่วมมือเอเชีย (ACD) ซึ่งเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นเวทีหารือระดับนโยบายระหว่างประเทศ

¹⁷ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, "ประเทศไทย: การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

(ค.ศ.1997-2006)," in เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมือง เศรษฐกิจและการ

ต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550). ed. สีดา สอนสี (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554).

¹⁸ สุกรี คลองวีธี, "นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาคของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านหลังสงครามเย็น," วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร 8, no. 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2558 (2558), <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/view/3848>.

ในเอเชีย และยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี- เจ้าพระยา - แมงโขง (ACMECS) ในปี พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ กรอบความร่วมมือในระดับพหุภาคีได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เสริมสร้างความร่วมมือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

อภิรักษ์ ทะสุนทร (2561) ได้ศึกษา “นโยบายการต่างประเทศไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน” ในวารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 โดยระบุว่า นโยบายต่างประเทศเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยได้มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ระหว่างประเทศหลัง สงครามเย็น นับตั้งแต่ยุคสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า คือ นโยบายการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นประเด็นที่รัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญ เป็นลำดับแรกโดยมุ่งเน้นการสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือกับ ประเทศเพื่อนบ้านเพื่อผลักดัน การพัฒนาด้านเศรษฐกิจการเมืองและความมั่นคงและสังคมวัฒนธรรมร่วมกัน¹⁹

รายงานศึกษา “การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต” หลักสูตร นักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 กระทรวงการต่างประเทศ ของ สิริรินทร์ สุรทินธ์ (2557) ได้ระบุว่า การทูตเชิงเศรษฐกิจ หรือ Economic Diplomacy กำลังมีบทบาทที่มีความสำคัญมากขึ้น โดยเป็น องค์ประกอบสำคัญในนโยบายต่างประเทศโดยเป็นเครื่องมือ หรือกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการดำเนิน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในเชิงรุก เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ การทูตเชิงเศรษฐกิจสามารถดำเนินได้ในหลายระดับ เช่น ระดับภูมิภาค พหุภาคี และทวิภาคี การทูตเชิงเศรษฐกิจเป็นการทูตเชิงรุกแนวใหม่ที่ใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน เพื่อนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นกระบวนการในการกำหนดนโยบายด้านต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจในมิติต่างๆ เช่น การส่งออก นำเข้า การลงทุน การให้ความ ช่วยเหลือ การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ แรงงาน เงินทุน และการค้าเสรี โดยการทูตเชิงเศรษฐกิจมี องค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ดำเนินการโดยรัฐบาล หรือหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะตัวแทน ของรัฐบาล ดำเนินการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อผลประโยชน์ของชาติทางเศรษฐกิจ 2) ดำเนินการโดย รัฐบาล หรือหน่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐในฐานะตัวแทนของ รัฐบาล

¹⁹ อภิรักษ์ ทะสุนทร, "การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน," วารสารการเมือง การปกครอง 8, no. 3 (2561).

ในฐานะผู้ขับเคลื่อนให้ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสามารถบรรลุเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของชาติ โดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ

รายงานดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ใช้การทูตเชิงรุก ด้านเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือของรัฐ ในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ การขยายตัวทางการค้า ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งขยายขอบเขตของความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างไทย กับต่างประเทศ นอกจากนี้รัฐบาลชุดนี้ยังเน้นการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนไทยในการมี ปฏิสัมพันธ์กับเอกชนต่างประเทศ โดยให้ติดตามนายกรัฐมนตรีนทุกครั้งที่มีการเดินทางเยือนประเทศ ต่าง ๆ ซึ่งการนำนักธุรกิจเดินทางเยือนประเทศต่าง ๆ ไปพร้อมกันนี้ เกิดขึ้นในลักษณะที่เปิดเผย และไม่เปิดเผย ซึ่งในต่างประเทศก็มีการดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกัน²⁰

ภูวิน บุญยะเวชชีวิน (2560) ได้ศึกษา “การเมืองความเชื่อมโยงในนโยบายต่างประเทศ ของไทย : ไทยกับความร่วมมือเอเชีย ไว้ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2560” โดยระบุว่า นโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ ของไทยเริ่มปรากฏในช่วงรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เข้ามาเป็นรัฐบาลในปี ค.ศ. 2001 โดยเป็นนโยบายที่ ต่างจากรัฐบาลที่ผ่านมาซึ่งมักปฏิบัติตามขนบของการต่างประเทศไทย คือ ไม่แสดงบทบาทนำหลัก ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ได้ทำการต่างประเทศของไทยให้เป็น เรื่องการเมือง ด้วยการใช้นโยบายต่างประเทศเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสนับสนุนนโยบายประชานิยม ซึ่งเป็นนโยบายภายในของตน ผ่านการดึงดูดทุนต่างประเทศ และเพิ่มบทบาทในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากการผลักดันความร่วมมือเอเชีย (ACD) เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของไทย โดยเฉพาะในด้านการแสดงบทบาทนำภูมิภาค²¹

²⁰ สิริินทร์ สุรทินนท์, "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต," สถาบันการ ต่างประเทศทิวแถววงศ์โรปการ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2557, accessed 3 กรกฎาคม, 2564, <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt6/IS/IS6018.pdf>.

²¹ ภูวิน บุญยะเวชชีวิน, "การเมืองความเชื่อมโยงภายในนโยบายต่างประเทศ ของไทย : ไทย กับ ความร่วมมือเอเชีย (Linkage Politics in Thai Foreign Policy : Thailand and ACD)," วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Journal of Humanities and Social Sciences, SRU) 9, no. 1 (2017), <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/602>.

การศึกษาแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา

วรรณกรรมที่ว่าด้วยแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาในปัจจุบันยังคงมีจำนวนน้อย ข้าพเจ้าพบงานเขียนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการบริหารงานโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนา กับภูมิภาคแอฟริกา” ของวรารัตนา สิงหชาญ (2560) ซึ่งระบุไว้ว่ากระทรวงการต่างประเทศได้สนับสนุนความร่วมมือแบบใต้ - ใต้ (South-South Cooperation) โดยเริ่มที่ประเทศเพื่อนบ้านและขยายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ได้แก่ เอเชียใต้ เอเชียกลาง ตะวันออกกลาง แอฟริกา และลาตินอเมริกา เพื่อเสริมสร้างบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ รวมถึงการแสวงหาโอกาส การค้า การลงทุน และความร่วมมืออื่น ๆ กับต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าและการพัฒนาของไทย ในภาพรวมกระทรวงการต่างประเทศได้กำหนดให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเป็นกลไกหลักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับภูมิภาคแอฟริกาที่มีประสิทธิภาพและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากที่สุดในฐานะ “มิตรที่ดี” ของประเทศไทยให้มากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นคงทางการเมืองในเวทีระหว่างประเทศและโอกาสทางเศรษฐกิจในฐานะแอฟริกาเป็นพื้นที่ตลาดใหม่ของไทยในอนาคต

ธนวรรณ พลวิชัย และคณะฯ (2548) ได้จัดทำ “รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยการสานสัมพันธ์ไทย – แอฟริกา” ได้ระบุว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2548 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อการดำเนินนโยบายเชิงรุกในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในทวีปแอฟริกาเพื่อพัฒนาการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันไทยพิจารณาเห็นว่าทวีปแอฟริกาเป็นทวีปที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงในอนาคตที่จะเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและเป็นตลาดใหญ่และแอฟริกาจึงเป็นทวีปที่น่าท้าทายสำหรับนักธุรกิจและผู้ประกอบการไทย ทำให้รัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศมีนโยบายเน้นให้ความสำคัญต่อการแสวงหาและขยายขอบเขตความร่วมมือกับประเทศในทวีปแอฟริกาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ ARM ซึ่งประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือด้านวิชาการและด้านต่างๆ (Assistance: A) การใช้ทรัพยากรหรือการนำเข้าสินค้าและบริการ (Resources: R) และการส่งเสริมให้เป็นตลาดส่งออกสินค้าและบริการ (Markets: M) เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในด้านทรัพยากรและตลาดการค้าโดยมีแนวทางความร่วมมือที่สำคัญคือการสร้างหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ในด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือทางเทคนิควิชาการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการพัฒนาประเทศและความร่วมมือเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในระดับโลก²²

²² ธนวรรณ พลวิชัย, โครงการวิจัยการสานสัมพันธ์ไทย-แอฟริกา : รายงานฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ 1. ed. (มูลนิธิสถาบันการต่างประเทศสวามรณย์, 2005), Non-fiction.

ส่วนที่สอง วรรณกรรมที่ศึกษาถึงโอกาสทางเศรษฐกิจในกลุ่มธุรกิจอัญมณีของไทยในแอฟริกา

อภิสิทธิ์ ซาล่า และคณะฯ (2558) ได้ศึกษารายงานวิจัยในโครงการการศึกษาศักยภาพและโอกาสการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบอัญมณีในทวีปแอฟริกา (แอฟริกาตะวันออก)²³ โดยพบว่าประเทศในแถบแอฟริกาตะวันออก อาทิ ประเทศมาดากัสการ์ และประเทศรวันดา เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งแร่และอัญมณีที่สำคัญ โดยเฉพาะในประเทศมาดากัสการ์ซึ่งมีศักยภาพของแหล่งวัตถุดิบอัญมณีที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของวัตถุดิบอัญมณีมาก อาทิ ทับทิม เบริล แซปไฟร์ ไพลิน ทัวร์มาลีน และพลอยคอร์รันดัม เป็นต้น ซึ่งแร่และอัญมณีดังกล่าวเป็นแหล่งพลอยเนื้อแข็งสำคัญของตลาดอัญมณีของไทย มีคนไทยเดินทางมาทำธุรกิจเหมืองแร่และซื้อขายพลอยมาแล้วกว่า 20 ปี และด้วยศักยภาพดังกล่าวจึงเป็นโอกาสของนักลงทุนและอุตสาหกรรมอัญมณีไทยที่จะเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบอัญมณีได้ง่ายยิ่งขึ้น และเพิ่มโอกาสในการนำอัญมณีคุณภาพดีเข้ามาไหลเวียนภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้เปรียบด้านต้นทุนสินค้าและเพิ่มความเป็นศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในภูมิภาคของประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป การศึกษาแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยจุดสนใจส่วนใหญ่สนใจไปยังประเทศประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชียเป็นหลัก โดยจะเห็นได้ชัดว่าไทยพยายามรักษาความสัมพันธ์อันดีในมิติต่าง ๆ ผ่านแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงสมัยนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ที่เริ่มกลับมาให้ความสนใจกับประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น โดยเน้นไปที่การดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยใช้การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินนโยบาย ผ่านกรอบความร่วมมือในภูมิภาคต่าง ๆ ในรูปแบบใหม่ และการเลือกใช้แนวทางการทูตเชิงรุกผ่านความร่วมมือในระดับพหุภาคีในระดับเอเชีย อาทิ ความร่วมมือเอเชีย (ACD) ซึ่งเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นเวทีหารือระดับนโยบายระหว่างประเทศในเอเชีย และกรอบความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับอนุภูมิภาค อาทิ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (ACMECS) ในปี พ.ศ. 2546 โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกัน

²³ อภิสิทธิ์ ซาล่า et al., โครงการการศึกษาศักยภาพและโอกาสการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบอัญมณีในประเทศแอฟริกา(แอฟริกาตะวันออก): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (สถาบันวิจัยอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ(องค์การมหาชน), 2015), Non-fiction. <https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2261137&site=eds-live>.

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของข้าพเจ้าพบว่างานส่วนใหญ่ยังไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการทูตเชิงรุกทางด้านเศรษฐกิจของไทยกับภูมิภาคแอฟริมาก่อนนัก ถึงแม้ว่าภูมิภาคดังกล่าวจะปรากฏถึงความสัมพันธ์ในเชิงรุกตั้งแต่ในระยะแรกสมัยนายทักษิณ ชินวัตร และกลับมามีความสัมพันธ์อีกครั้งในระยะที่สองสมัยนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งสะท้อนว่าแอฟริกาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่มีความสำคัญ และกำลังได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้นในมิติต่าง ๆ บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมอัญมณี และเครื่องประดับ แอฟริกาเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญและจำเป็นต่อประเทศไทย ทั้งนี้ ข้าพเจ้าจึงเลือกศึกษาการใช้นโยบายทางการทูตเชิงรุกทางด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา ผ่านกรณีศึกษา การเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ซึ่งการศึกษาในกรณีดังกล่าวนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยและการเลือกใช้แนวทางการทูตเชิงรุกทางด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริมากิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะพัฒนาไปสู่การสร้างกรอบความร่วมมือที่สำคัญระหว่างประเทศไทยกับแอฟริกาในอนาคต

1.7. ขอบเขตการวิจัย

สารนิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ซึ่งถือว่าเป็นแนวนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาที่รัฐบาลไทยเลือกใช้ในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศ สมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

1.8 ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูล 2 ประเภท ดังนี้

1. ระดับปฐมภูมิ (Primary Sources)

ศึกษาเอกสารชั้นต้น อาทิ ถ้อยแถลง สุนทรพจน์ คำประกาศ เป็นต้น ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยกับประเทศโมซัมบิก โดยเฉพาะข้อมูลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านต่างประเทศ อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นต้น และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview)

โดยเป็นการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทางการทูตระดับสูงของโมซัมบิก ประจำประเทศไทย ได้แก่ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์สาธารณรัฐโมซัมบิก ประจำประเทศไทย โดยวิธีการกำหนดประเด็นคำถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก ในเรื่องการดำเนินนโยบายทางการทูตของไทยที่มีต่อประเทศโมซัมบิก รวมทั้งสาเหตุของการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก

2. ระดับทุติยภูมิ (Secondary Sources)

ศึกษาเอกสารชั้นรอง ที่ได้มีการวิเคราะห์ไว้แล้ว อาทิ หนังสือ บทความ วารสาร สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยใช้ข้อมูลจากภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

1.9 ขั้นตอนนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 1 บทนำประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญของปัญหา คำถามและสมมติฐานการวิจัย ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ วัตถุประสงค์การวิจัย ขอบเขตการวิจัย วิธีการวิจัยและวิธีการนำเสนอ

บทที่ 2 อธิบายถึงการนำเสนอความเป็นมาในการดำเนินการทูตเชิงรุกทางเศรษฐกิจของไทย ต่อแอฟริกา ซึ่งเกิดขึ้นเป็น 2 ระยะ ระยะแรกคือการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ในปี ค.ศ. 2001 ภายใต้การนำของนายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี และระยะที่สองในปี ค.ศ. 2011 สมัยรัฐบาลพรรคเพื่อไทยภายใต้การนำของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้สานต่อนโยบาย การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของนายทักษิณ ชินวัตร นอกจากนี้จะอธิบายการนำเสนอความเป็นมา ในการดำเนินการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา โดยใช้ในการเปรียบเทียบกับแนวทางการทูต ของประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนมาซีให้เห็นข้อจำกัดที่สำคัญของแนวทางการทูตที่ไทยเลือกใช้รุกแอฟริกา รวมถึงการนำเสนอความสำคัญของประเทศโมซัมบิก ในฐานะประเทศที่รัฐบาลไทยต้องการกระชับ ความสัมพันธ์ โดยเฉพาะในประเด็นทางเศรษฐกิจ

บทที่ 3 อธิบายสาเหตุและที่มาว่าทำไมรัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกใช้ การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก เป็นเครื่องมือสนับสนุน แนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจแทนที่จะเป็นเครื่องมือ หรือ แนวทางทางการทูตแบบอื่นที่อาจจะสามารถ ดำเนินนโยบายรุกแอฟริกาได้ทั่วถึงมากกว่า โดยจะนำเสนอปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการใช้แนวทางการทูต ของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยมุ่งไปที่การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อค้นพบสำคัญของการผลักดัน เปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก และจะนำเสนอข้อมูลการสัมภาษณ์ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย ในประเด็นดังกล่าว

บทที่ 4 นำเสนอบทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในการดำเนินงาน ตามแนวนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อโมซัมบิก ภายหลังจากการเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต อย่างเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 2016 ซึ่งถือเป็นช่วงหลังจากการสิ้นสุดลงของรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งถูกรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ค.ศ. 2014 อันนำไปสู่

การเข้ามาของรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวของไทย ส่งผลกระทบต่อการค้าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิก เนื่องจากท่าทีของโมซัมบิกที่ไม่ยอมรับรัฐบาลไทยที่ไม่ได้เข้ามาตามหลักประชาธิปไตย เมื่อเป็นเช่นนั้นบทบาทของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต จึงเปลี่ยนแปลงไปแนวทางการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจจากเป้าหมายเดิมที่รัฐบาลก่อนหน้าเป็นผู้กำหนดไปสู่แนวทางใหม่ตามทิศทางของฝ่ายการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการปรับมาใช้แนวทางการทูตผ่านความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการปรับใช้นโยบายการทูตสาธารณะ เพื่อรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกัน และเพื่อรักษาผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างกันในอนาคต

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ 2 นโยบายการทูตเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา

สมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

2.1 บทนำ

บทนี้ต้องการนำเสนอการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา ซึ่งเกิดขึ้นเป็น 2 ระยะเวลาแรกคือการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ในปี ค.ศ. 2001 ภายใต้การนำของนายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ที่ได้ดำเนินนโยบายดังกล่าวมาปรับใช้ แต่ภายหลังเกิดการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ค.ศ. 2006 ส่งผลให้นโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาชะงักงันไป เพราะรัฐบาลใหม่ที่ขึ้นมาหลังจากนั้นไม่ได้สานต่อนโยบายดังกล่าวต่อมารัฐบาลพรรคเพื่อไทยภายใต้การนำของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่เข้ามาในปี ค.ศ. 2011 ได้ดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกของรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร มาสานต่อ โดยปรากฏตามแถลงการณ์นโยบายของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สะท้อนว่าการรุกแอฟริกาของไทยในรอบหลังมีเป้าหมายไม่แตกต่างจากในช่วงรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ในแง่ที่ว่าผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของไทยคือเป้าหมายหลัก

เมื่อเป้าหมายการรุกแอฟริกาของไทยตามนโยบายที่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แถลงออกมา มีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายสำคัญ สารนิพนธ์บทนี้จะเสนอการวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นว่าการดำเนินการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกาของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางของประเทศสมาชิกอื่นในอาเซียนที่มีความสัมพันธ์กับแอฟริกามาก่อนหน้าไทยหลายทศวรรษ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย แนวทางการรุกแอฟริกาของไทยในด้านเศรษฐกิจมีความแตกต่างจากของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

ประการแรก ในขณะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นที่ติดต่อกับแอฟริกามานานจนสามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีอยู่ก่อนในหลายระดับเป็นจุดขยายวงความร่วมมือในมิติใหม่ ๆ และเป็นจุดดำเนินกิจกรรมสำหรับสร้างการริเริ่มทางการทูต หุ่นส่วนทางเศรษฐกิจผสมผสานกับความร่วมมือเพื่อการพัฒนา เป็นต้น ไทยซึ่งดำเนินนโยบายในภายหลัง จึงต้องแก้ไขยุทธศาสตร์การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจด้วยแนวทางและเครื่องมือสานความสัมพันธ์ที่ต่างออกไป ได้แก่ การเลือกใช้การเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการในประเทศแถบแอฟริกาตะวันออก และการเจรจาผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก

ประการที่สอง เมื่อคำนึงถึงความกว้างใหญ่และความแตกต่างภายในของแอฟริกาทั้งทวีป ประกอบกับช่องว่างของความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่มากระหว่างธุรกิจเอกชน ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนไทย กับฝ่ายแอฟริกาและระหว่างตลาดของทั้งสองฝ่าย การที่ไทยเลือกใช้แนวทางรุกแอฟริกาด้วยการเดินทาง เยือนประเทศแถบแอฟริกาตะวันออกในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการ และใช้การเจรจาผลักดันการเปิด สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิกเป็นเครื่องมือสำคัญนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับ แนวทางและเครื่องมือที่ประเทศอาเซียนอื่นใช้แล้ว สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดหลายอย่างที่สำคัญได้แก่

- 1) การเดินทางเยือนแอฟริกาของไทยส่งผลให้ไทยสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศ ปลายทางเท่านั้น
- 2) ไทยให้สำนักงานทางการทูตเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนไทยในแอฟริกาแต่ประเทศ อาเซียนให้หน่วยงานเฉพาะด้านการลงทุนเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนในแอฟริกา
- 3) แนวทางการทูตของไทยต่อแอฟริกาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นแนวทางสนับสนุนนโยบาย ระหว่างกันในระยะยาว เนื่องจากไม่มีนโยบายยุทธศาสตร์ระหว่างกันที่เป็นรูปธรรม
- 4) องค์กรความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับแอฟริกายังมีอย่างจำกัด

ฉะนั้น การเปิดสถานทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก จึงควรทำความเข้าใจ ในบริบทของข้อจำกัดที่กล่าวมาข้างต้น โดยเนื้อหาในบทนี้จะนำเสนอความเป็นมาในการดำเนิน การทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกา โดยใช้การเปรียบเทียบกับแนวทางการทูตของประเทศอาเซียน มาชี้ให้เห็นข้อจำกัด และบทต่อไปจะอธิบายสาเหตุที่ทำไมในช่วงทศวรรษ 2010 รัฐบาลสมัย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกใช้การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก แทนที่จะเป็นเครื่องมือ หรือ แนวทางทางการทูตแบบอื่นที่อาจจะสามารถดำเนิน นโยบายรุกแอฟริกาได้ทั่วถึงมากกว่า ทั้งนี้ การนำเสนอในบทที่สองแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกาในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร
2. การสานต่อนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาจากฝ่ายการเมืองเดียวกัน
3. การเปรียบเทียบแนวทางของไทยกับประเทศสมาชิกอื่นในอาเซียนที่มีความสัมพันธ์กับแอฟริกา
4. โมซัมบิกในฐานะประเทศเป้าหมายทางการทูตเศรษฐกิจในแอฟริกาสมัยรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

2.2 การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกาในช่วงรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

นโยบายการทูตเชิงรุกเป็นนโยบายการต่างประเทศของไทยที่กำหนดขึ้นเพื่อดำเนินนโยบายการต่างประเทศในการใช้ความแตกต่างควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงความหลากหลายต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างไทยกับต่างประเทศให้ครอบคลุมในทุกมิติ เพื่อแสวงหาสันติภาพ ความมั่นคง และความมั่งคั่งของชาติ รวมทั้งการส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์กับทุกภูมิภาคทั่วโลก²⁴ ในช่วงทศวรรษ 2010 การชนะการเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทย ในปี ค.ศ. 2011 ส่งผลให้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้นำนโยบายการทูตด้านเศรษฐกิจมาใช้ดำเนินนโยบายการต่างประเทศ เพื่อสร้างการแข่งขันด้านเศรษฐกิจของไทยในสังคมนานาชาติ โดยปรากฏให้เห็นได้จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาในด้านต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งแถลงไว้เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม ค.ศ. 2011 โดยระบุว่า

ข้อ 7.4 “กระชับความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญของโลก เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในประเทศไทย พร้อมกับสร้างภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการแข่งขันให้เศรษฐกิจไทย”²⁵

การดำเนินนโยบายดังกล่าวส่งผลให้แอฟริกากลายเป็นภูมิภาคเป้าหมายที่รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ให้ความสนใจและต้องดำเนินนโยบายเพื่อสานสัมพันธ์ระหว่างกันในฐานะเป็นภูมิภาคที่สามารถสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจของไทย จนกระทั่งต่อมาปรากฏชัดยิ่งขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2013 รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงได้กำหนดนโยบายความริเริ่มไทย – แอฟริกา หรือ Thai – Africa Initiative เพื่อยกระดับความสัมพันธ์กับภูมิภาคแอฟริกา²⁶ มาใช้เป็นกลไกการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยนโยบายดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

²⁴ "เอซีดี ถึง เอเชียบอนด์ : การทูตเชิงรุก-การทูตเพื่อเศรษฐกิจ," 2016, accessed 7 มิถุนายน, 2021, <https://www.thaksinofficial.com/national-policies/acd-to-asian-bond/>.

²⁵ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, 39 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ที่คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2011).

²⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, "ไทยจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อหารือเรื่องความริเริ่มทางนโยบายไทยต่อแอฟริกา," 2013, accessed 20 มิถุนายน, 2021, <http://m.mfa.go.th/main/th/media-center/14/38814>.

2.2.1 การกำหนดนโยบายความริเริ่มไทย – แอฟริกา (Thai – Africa Initiative)

ในช่วงนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไทย ได้ผลักดันนโยบาย ความริเริ่มทางนโยบายไทย – แอฟริกา หรือ Thai – Africa Initiative เป็นการผลักดันนโยบายการทูตเชิงรุกทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญของไทยต่อแอฟริกา และเป็นแนวการดำเนินนโยบายระยะยาวอย่างเป็นทางการของไทยต่อแอฟริกาเป็นครั้งแรก โดยครอบคลุมการสร้างความร่วมมือใน 3 ด้านหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ เพื่อสร้างช่องทางเพิ่มพูนการค้าและการลงทุน 2) ด้านการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ 3) ความร่วมมือด้านยุทธศาสตร์ เพื่อให้ไทยและแอฟริการ่วมมือใกล้ชิดในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งนี้ นโยบายดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเป็นเวทีสำหรับการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ สำหรับความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและแก้ไขสิ่งท้าทายร่วมกัน รวมทั้งสร้างระเบียบวาระใหม่ร่วมกัน เพื่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาที่ยั่งยืน²⁷ โดยจะเน้นไปที่การสร้างความเข้าใจ ความเคารพซึ่งกันและกัน การแบ่งปันความรู้ ความสำเร็จ ภายใต้เป้าหมายเดียวกันที่จะพัฒนาประเทศไปด้วยกัน ที่จะนำมาซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างสองทวีปเข้าด้วยกัน ทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ ประชาชนต่อประชาชน เพื่อทำให้เอเชียและแอฟริกา มีบทบาทมากขึ้นในโลก²⁸

นโยบายความริเริ่มไทย – แอฟริกา ปรากฏชัดยิ่งขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2013 สะท้อนผ่านการที่ไทยริเริ่มจัดการประชุมเพื่อตอบสนองต่อการดำเนินงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมที่จะเกิดขึ้น เช่น การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสไทย - แอฟริกา จำนวน 2 ครั้ง และการจัดประชุม Steering Committee จำนวน 1 ครั้ง เพื่อหารือเกี่ยวกับแนวทางการกระชับและยกระดับความสัมพันธ์และหุ้นส่วนไทย - แอฟริกา โดยการประชุมทั้งหมดประกอบไปด้วย ผู้แทนระดับสูงจากประเทศแอฟริกา กว่า 37 ประเทศ รวมทั้งเอกอัครราชทูตไทยในแอฟริกาและเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของหน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้อง ในกรณีนี้ มติของการประชุมดังกล่าวได้กำหนดแนวทางความร่วมมือภายใต้ Thai - Africa Initiative เพื่อให้มีผลเป็นรูปธรรม และได้ผลักดันการประชุมระดับผู้นำ หรือ Thai – Africa High Level Dialogue อีกด้วย โดยในช่วงดังกล่าวได้กำหนดการประชุมระหว่างกันไว้ในช่วงปี ค.ศ. 2014

²⁷ ณรงค์ ศศิธร, "ซอร์ริเริ่มไทย-แอฟริกา : ความเชื่อมโยงและโอกาส", 2013, accessed 25 พฤษภาคม, 2021, <https://www.komchadluek.net/news/foreign/158827>.

²⁸ วอยซ์ออนไลน์, "ไทยประกาศ Thai-African Initiative ขยายความร่วมมือกับแอฟริกาในทุกมิติ," 2556, accessed 4 มิถุนายน, 2021, <https://www.voicetv.co.th/read/77185>.

2.2.2 การผลักดันความสัมพันธ์ของไทยกับแอฟริกาในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

ในช่วงเริ่มต้นมีปฏิสัมพันธ์กับแอฟริกาของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สนใจพื้นที่แอฟริกาตะวันออกเป็นพื้นที่ศักยภาพที่เบื่องแรกที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยสะท้อนความสนใจได้ผ่านลักษณะการสร้างความสัมพันธ์ ดังนี้

(1) การเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

การเดินทางเยือนในพื้นที่แอฟริกาตะวันออกของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในระหว่างวันที่ 28 กรกฎาคม - 2 สิงหาคม ค.ศ. 2013 เป็นการเดินทางเยือนในระดับผู้นำ อย่างเป็นทางการของไทยในรอบ 8 ปี โดยได้เดินทางไปเยือน 3 ประเทศ ได้แก่ โมซัมบิก แทนซาเนีย และยูกันดา ถือเป็นการเดินทางเยือนอย่างเป็นทางการครั้งแรกในระดับผู้นำไทย ที่เดินทางไปเยือน ใน 3 ประเทศข้างต้น โดยการเดินทางดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการทูต รวมถึงการเปิดตลาดไทยในแอฟริกา เนื่องจากเป็นกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะโมซัมบิกมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพเหมาะสมสำหรับ นักลงทุนไทย นอกจากนี้ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ก๊าซธรรมชาติ แร่ธาตุ และการประมง ซึ่งมีศักยภาพเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบที่สำคัญของไทย²⁹ โดยการเดินทาง ครั้งนี้ไทยได้นำภาคเอกชนรวม 148 ราย ในสาขาต่าง ๆ เช่น สาขาพลังงานทดแทน สาขาการก่อสร้าง สาขาการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สาขาสินค้า สาขาอัญมณีและเครื่องประดับ และ สาขายานยนต์ ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงาน เพื่อแสวงหาช่องทางลงทุนในทั้งสามประเทศข้างต้น ทั้งนี้ ผลของการเดินทางเยือนดังกล่าวก่อให้เกิดการลงทุนเอกสารสำคัญ ความตกลง และ บันทึกความเข้าใจรวมทั้งหมด 15 ฉบับ

(2) การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทยแห่งใหม่ในพื้นที่แอฟริกาตะวันออก

การเดินทางเยือนโมซัมบิก แทนซาเนีย และยูกันดา ของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้สะท้อนถึงความสนใจของไทยในการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกต่อแอฟริกาตะวันออก โดยในช่วงดังกล่าว รัฐบาลไทยได้ใช้แนวทางดำเนินนโยบายทางการทูตผ่านความพยายามในการเจรจาผลักดันการเปิด

²⁹ กระทรวงการต่างประเทศ, "นายกรัฐมนตรีเตรียมการเยือนกลุ่มประเทศแอฟริกาเพื่อเปิดตลาดใหม่และโอกาสการค้าการลงทุนไทย," updated 26 กรกฎาคม 2013, 2013, accessed 2 มิถุนายน, 2021, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bccd915e39c306000df6b?cate=5d5bcb4e15e39c306000683b>.

สถานเอกอัครราชทูตไทยแห่งใหม่ในแอฟริกาตะวันออก ซึ่งถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การผลักดันความสัมพันธ์ทวิภาคีเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและผลประโยชน์ของไทยอย่างเป็นทางการ โดยในการเดินทางเยือนโมซัมบิกของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เจรจาเพื่อขอให้รัฐบาลโมซัมบิกสนับสนุนการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เพื่อแสดงถึงการให้ความสำคัญกับโมซัมบิกในฐานะมิตรประเทศที่สำคัญของไทย

จากการศึกษาพบว่าในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ใช้กลไกการเจรจาผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายทางการทูตเชิงรุกของไทยในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยในช่วงก่อนหน้ารัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ให้ความสนใจต่อภูมิภาคเอเชียกลาง และได้เปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัสตานา ประเทศคาซัคสถาน อย่างเป็นทางการ ในเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2012³⁰

2.3 การสานต่อนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาจากฝ่ายการเมืองเดียวกัน

จากข้อมูลในการอธิบายถึงลักษณะการดำเนินนโยบายทางการทูตเชิงรุกของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ต่อแอฟริกาในส่วนที่แล้วเห็นได้ว่ามีลักษณะของการดำเนินนโยบายทางการทูตโดดเด่นในพื้นที่แอฟริกา สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยกำลังให้ความสนใจในพื้นที่นี้ โดยมีการเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการ และการเจรจาก่อตั้งสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทยในโมซัมบิก อย่างไรก็ตาม นโยบายการทูตเชิงรุกในสมัยดังกล่าวเป็นนโยบายที่สานต่อมาจากการดำเนินนโยบายในอดีตในลักษณะที่เกือบจะเหมือนกัน โดยในปี ค.ศ. 2001 พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งเป็นพรรคการเมืองจัดตั้งรัฐบาล ส่งผลให้นายทักษิณ ชินวัตร ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2001 จนถึงกลางปี 2006 เป็นช่วงแรกที่กำหนดนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการทางการทูต เพื่อแสวงหาความร่วมมือใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของไทย เนื่องจากต้องฟื้นฟูประเทศจากการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงปี ค.ศ. 1997 โดยสามารถสะท้อนการนำเสนอนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจผ่านคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2001 โดยส่วนหนึ่งในคำแถลงในส่วนของนโยบายด้านการต่างประเทศในตอนหนึ่งได้ระบุไว้ว่า

³⁰ กระทรวงการต่างประเทศ, "นายกรัฐมนตรีส่งเสริมการสร้างสายสัมพันธ์รัฐสภาไทยและทาจิกิสถาน," 2013, accessed 1 กรกฎาคม, 2021, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcceb15e39c306000e586?cate=5d5bcb4e15e39c306000683b>.

“มุ่งดำเนินนโยบายการต่างประเทศโดยเน้นการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจประกอบกับการทูตในด้านต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกด้าน”³¹

จากคำแถลงนโยบายสะท้อนให้เห็นว่าไทยได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยใช้การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างกันกลุ่มประเทศตลาดใหม่ ๆ บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน รัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่าแอฟริกาเป็นทวีปที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงในอันที่จะเพิ่มพูนความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและตลาดใหญ่ แอฟริกาจึงเป็นทวีปที่น่าท้าทายสำหรับนักธุรกิจและผู้ประกอบการไทย ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงทำให้แอฟริกากลายเป็นภูมิภาคที่ไทยเริ่มต้นให้ความสนใจในการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า การลงทุนระหว่างกันมากยิ่งขึ้น และลดการพึ่งพาสหราชอาณาจักร สหราชอาณาจักร สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น³²

2.3.1 นโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาสมัยนายทักษิณ ชินวัตร

สมัยรัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ได้มอบให้กระทรวงการต่างประเทศจัดทำนโยบายการทูตเชิงรุกที่เน้นให้ความสำคัญต่อการแสวงหาและขยายขอบเขตความร่วมมือกับประเทศในแอฟริกาภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ ARM ซึ่งประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือด้านวิชาการ และด้านต่างๆ (Assistance: A) การใช้ทรัพยากรหรือการนำเข้าสินค้าและบริการ (Resources: R) และการส่งเสริมให้เป็นตลาดส่งออกสินค้าและบริการ (Markets: M) เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในด้านทรัพยากรและตลาดการค้า โดยมีแนวทางความร่วมมือที่สำคัญคือการสร้างหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ในด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือทางเทคนิควิชาการการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการพัฒนาประเทศ³³

ในปี ค.ศ. 2005 รัฐบาลไทยจึงเริ่มต้นการดำเนินนโยบายทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาตามนโยบายยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยปรากฏใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การเดินทางเยือนประเทศในแอฟริกาตะวันออกอย่างเป็นทางการ และการเจรจาผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทยในพื้นที่แอฟริกาตะวันออก โดยอธิบายได้ดังนี้

³¹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548," 2001, accessed 2 มิถุนายน, 2021, <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/426051>.

³² บุญชู ลักษณะาวดี, "ทิศทางของไทยในการเจาะตลาดตะวันออกกลางและแอฟริกา."

³³ สนวนรธรณ์ พลวิชัย, โครงการวิจัยการสานสัมพันธ์ไทย-แอฟริกา : รายงานฉบับสมบูรณ์.

(1) การเดินทางเยือนประเทศในแอฟริกาตะวันออกในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 8 - 10 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2005 นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้เดินทางเยือนเคนยาอย่างเป็นทางการ โดยการเดินทางเยือนดังกล่าวเป็นการเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการที่ไปเยือนเคนยาหรือประเทศแถบแอฟริกาเป็นครั้งแรก เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงการลงนามบันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลเคนยาและรัฐบาลไทยในความร่วมมือการจัดการด้านสัตว์ เพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านซาฟารีจากเคนยามาปรับใช้ในไทย โดยในช่วงดังกล่าวไทยกำลังจะเปิดสวนสัตว์กลางคืนหรือ Night Safari ที่จังหวัดเชียงใหม่³⁴

(2) การเปิดสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทยในแอฟริกา ในปี ค.ศ. 2003 รัฐบาลไทยได้ผลักดันการยกฐานะ Outpost ที่กรุงอันตานานาริโว ประเทศมาดากัสการ์ ให้เป็นสถานกงสุลใหญ่แห่งใหม่ในแอฟริกา (เดิมเป็นการดูแลขอสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพริทอเรีย ประเทศแอฟริกาใต้) เนื่องจากไทยต้องแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ที่เข้าไปในมาดากัสการ์ อีกทั้งเพื่อเข้าไปดูแลผลประโยชน์ด้านธุรกิจพลอยของไทยที่มีอยู่ในพื้นที่ เพราะไทยยังนำเข้าพลอยจำนวนมากจากมาดากัสการ์ แต่เนื่องจากผลประโยชน์อาจจะยังไม่สูงพอที่จะยกฐานะเป็นสถานเอกอัครราชทูต

อย่างไรก็ตามในช่วงปี ค.ศ. 2006 รัฐบาลของนายทักษิณ ชินวัตร ถูกรัฐประหาร ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย ปัจจุบันดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยและแอฟริกาถูกลดความสำคัญลงไป รัฐบาลที่เข้ามาต่อจากนั้นได้หันไปดำเนินการจัดการให้ประเทศมีความมั่นคงและสงบเรียบร้อยในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในช่วงการเลือกตั้งในหลายครั้งต่อมาก็ประสบปัญหาคณะรัฐบาลที่มีองค์ประกอบจากหลายพรรคการเมืองทำให้ต้องมีการประสานประโยชน์อันส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ³⁵ โดยไทยหันมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายการต่างประเทศกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย และอาเซียน เนื่องจากไทยต้องเตรียมพร้อมที่จะดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน ในปี 2009³⁶

³⁴ ประชาไท, "ลงนามแล้วไทย-เคนยาแลกสัตว์ "แมว" ลองไฟไนท์ซาฟารีแก้ภัย", 2005, accessed 10 มิถุนายน, 2021, <https://prachatai.com/journal/2005/11/21693>.

³⁵ สิริินทร์ สุรทินนท์, "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต", 16.

³⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี", 2008, accessed 14 มิถุนายน, 2021, <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>.

2.3.2 การสานต่อนโยบายการทูตเชิงรุกจากพรรคไทยรักไทยสู่พรรคเพื่อไทย

ระหว่างปี 2001 จนถึงปี ค.ศ. 2005 สมัยพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล นายทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้ให้ความสนใจต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกต่อแอฟริกาที่ปรากฏชัดถึงความริเริ่มการรุกแอฟริกาอย่างเป็นทางการของไทยในพื้นที่แอฟริกา ตามที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายทางการทูตเชิงรุกเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างไทยและประเทศในแอฟริกา ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในจะส่งผลให้การดำเนินนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาไม่ต่อเนื่อง แต่ต่อมาในปี ค.ศ. 2011 การกลับเข้ามาของพรรคเพื่อไทย (อดีตพรรคไทยรักไทย) ภายใต้รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก็ได้ดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกา กลับมาใช้อีกครั้งในลักษณะที่เกือบจะเหมือนกัน และมีเป้าหมายไม่แตกต่างจากในช่วงรัฐบาลของ นายทักษิณ ชินวัตร ในแง่ที่ว่าผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของไทยคือเป้าหมายหลัก ผ่านการดำเนินนโยบายทางการทูตเชิงรุก ได้แก่ การเดินทางเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการ และการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เพื่อริเริ่มส่งเสริมความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับแอฟริกาอีกครั้ง

อย่างไรก็ตาม เพื่อสร้างความเข้าใจถึงลักษณะของการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาที่ปรากฏในพื้นที่แอฟริกาตะวันออก ในส่วนถัดไปจึงจะเสนอการวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นว่า การดำเนินการทูตเชิงรุกต่อแอฟริกาของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางของประเทศอาเซียนอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับแอฟริกามาก่อนหน้าไทย หลายทศวรรษ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ หรืออินโดนีเซียแล้ว แนวทางการรุกแอฟริกาของไทย มีความแตกต่างจากของประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ โดยจะอธิบายในส่วนถัดไป

2.4 การเปรียบเทียบแนวทางการทูตทางเศรษฐกิจของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับแอฟริกา

หลายประเทศในอาเซียนถือเป็นประเทศที่ให้ความสนใจต่อการดำเนินนโยบายทางการทูตต่อแอฟริกา โดยเฉพาะ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย มีการดำเนินนโยบายทางการทูตต่อแอฟริกามาก่อนหน้าของไทยทั้งสิ้น ทั้งนี้ ในส่วนนี้จึงจะอธิบายให้เข้าใจแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายความสัมพันธ์ทางการทูตของประเทศอาเซียนผ่านกรณีของ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย เพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะของนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจของประเทศอาเซียนที่มีต่อแอฟริกา เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาในรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่มีความแตกต่างจากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น

2.4.1 แนวทางการดำเนินนโยบายทางการทูตทางเศรษฐกิจของประเทศอาเซียนต่อแอฟริกา (อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย)

1) ประเทศอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียเป็นประเทศอาเซียนที่มีบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับแอฟริกาโดยตลอด เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศในกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เช่นเดียวกับหลายประเทศในแอฟริกา รวมทั้งยังส่งเสริมความร่วมมือได้ - ใต้ เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ³⁷ ทั้งนี้ ท่าทีของอินโดนีเซียต่อแอฟริกาที่โดดเด่น สะท้อนได้ตั้งแต่การริเริ่มเป็นเจ้าภาพการจัดการประชุมสุดยอดเอเชีย - แอฟริกา ในปี ค.ศ. 1955 หรือที่เรียกกันว่า The spirit of Bandung ที่เป็นการประชุมผู้นำในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียและแอฟริกา จำนวน 29 ประเทศ เพื่อแสดงจุดยืนร่วมกันระหว่างเอเชีย - แอฟริกาที่จะต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกในช่วงเวลาดังกล่าว และเพื่อสร้างแอฟริกาใหม่และเอเชียใหม่ที่จะร่วมกันต่อสู้เพื่อเสรีภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพ ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 เป็นการประชุมเพื่อฉลอง 50 ปี ของ The spirit of Bandung โดยอินโดนีเซียเป็นเจ้าภาพการจัดการประชุมสุดยอดเอเชียและแอฟริกา (Asia-Africa Summit) ซึ่งต่อมามีผลของการประชุมทั้ง 2 ครั้ง กลายเป็นการส่งเสริมความร่วมมือสำคัญ ได้แก่ ขบวนการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (The Non - Alignment Movement - NAM) และหุ้นส่วนใหม่ทางยุทธศาสตร์เอเชีย - แอฟริกา (New Asian - African Strategic Partnership - NAASP) เพื่อขับเคลื่อนความร่วมมือของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาระหว่างเอเชีย และแอฟริกา³⁸

นอกจากการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีในระดับเอเซียแล้ว ในปี ค.ศ. 2014 สมัยประธานาธิบดี โจโก วิโดโด อินโดนีเซียมีนโยบายให้ความสำคัญต่อแอฟริกาและมุ่งที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอินโดนีเซียกับแอฟริกามากขึ้น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนระหว่างกันส่งผลให้ในปี ค.ศ. 2015 อินโดนีเซียจึงได้จัดการประชุม Asian - African Conference Commemoration เพื่อฉลองการครบรอบ 60 ปีการประชุมที่บันดุง โดยการประชุมดังกล่าวสะท้อน

³⁷ วรากรณ์ จุลปานนท์, "อาเซียน-สหภาพแอฟริกา : การท้าทายความร่วมมือข้ามภูมิภาค," เอเชียพิจาร ศูนย์ศึกษาเอเชีย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 1, 2, no. 2014/07 - 2014/12 (2014): 44, <http://www.asiajournal.ru.ac.th/journals/viewPage/3>.

³⁸ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Indonesia, "WHAT IS THE INDONESIA AFRICA FORUM ?," updated 2017/01/19, 2018, accessed 06/25, 2021, <https://iaf.kemlu.go.id/>.

ให้เห็นภาพของความร่วมมือระหว่างกันของอินโดนีเซียกับแอฟริกา³⁹ ที่มีอย่างต่อเนื่อง และต่อมาในปี ค.ศ. 2018 อินโดนีเซียได้จัดการประชุม Indonesia-Africa forum (IAF) ครั้งแรก ที่เกาะบาห์ลี โดยในการประชุมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมการพบปะกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และนักธุรกิจ ของอินโดนีเซีย และตัวแทนจาก 50 ประเทศในแอฟริกา มีจำนวนรวมกว่า 500 คน เพื่อสำรวจโอกาสทางการค้าการลงทุน และการกระชับความสัมพันธ์และส่งเสริมการทูตเชิงเศรษฐกิจร่วมกัน การจัดการประชุมดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อตกลงทางธุรกิจรวมมูลค่ากว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ รวมทั้งการผลักดันการเจรจาข้อตกลงทางการค้าพิเศษ อาทิ การลดภาษีศุลกากร ระหว่างอินโดนีเซียกับประเทศในแอฟริกาในอนาคต เป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคทางการค้าที่สำคัญระหว่างกัน⁴⁰

ในปัจจุบันอินโดนีเซียมีสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจำนวน 16 แห่งในแอฟริกา ได้แก่ แอลจีเรีย ลิเบีย อียิปต์ ตูนิเซีย โมร็อกโก ซูดาน ไนจีเรีย เซเนกัล เคนยา เอธิโอเปีย แทนซาเนีย โมซัมบิก ซิมบับเว แอฟริกาใต้ นามิเบีย และมาดากัสการ์ และมีการดำเนินการตั้งสถานกงสุลใหญ่แห่งหนึ่งในเมืองเคปทาวน์ ประเทศแอฟริกาใต้ นอกจากนี้อินโดนีเซียยังมีทูตการค้าในกรุงไคโร อียิปต์ และศูนย์ส่งเสริมการค้าอินโดนีเซียจำนวน 2 แห่งในเมืองลากอส ประเทศไนจีเรีย อีกแห่งหนึ่งในโจฮันเนสเบิร์ก แอฟริกาใต้ เพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับอินโดนีเซียในแอฟริกา⁴¹

ความโดดเด่นของอินโดนีเซียอีกด้านหนึ่ง คือ การเป็นประเทศมุสลิมขนาดใหญ่และสายกลาง⁴² ที่สามารถดำเนินนโยบายกับแอฟริกาผ่านกลไกทวิภาคี และพหุภาคี บนเวทีการประชุมและกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และสนับสนุนบทบาทของอินโดนีเซียในแอฟริกามากยิ่งขึ้น ปัจจุบันแอฟริกามีบทบาทสำคัญในการจัดหาพลังงานให้กับอินโดนีเซีย โดยมีไนจีเรียและแองโกลาเป็นผู้ผลิตน้ำมันและก๊าซ หลัก ๆ ให้แก่อินโดนีเซีย นอกจากนี้อินโดนีเซียยังมีกลไกสนับสนุน

³⁹Prashanth Parameswaran, "Did Indonesia Revive the Asia-Africa Strategic Partnership?

A look at what the 60th Asian-African Conference actually achieved.," the diplomat, updated 2021/06/24, 2015, accessed 04/24, 2021, <https://thedi diplomat.com/2015/04/did-indonesia-revive-the-asia-africa-strategic-partnership/>.

⁴⁰ASEAN Today, "Indonesia strengthens its presence in Africa through deeper economic ties," updated 22 March 2019, 2019, accessed 22 June, 2021, <https://www.aseantoday.com/2019/03/indonesia-strengthens-its-presence-in-africa-through-deepening-economic-ties/>.

⁴¹ István Tarrósy, *Indonesia in Africa: revitalizing relations*, I371311136!ASC infosheet, (Leiden: African Studies Centre, 2016), 4. <https://hdl.handle.net/1887/38988>.

⁴² Tarrósy, *Indonesia in Africa: revitalizing relations*, 7.

ความร่วมมือระหว่างกันผ่านการเป็นพันธมิตรร่วมกันในการสนับสนุนขบวนการกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่เป็นจุดเด่นของอินโดนีเซียท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองและการค้า เพื่อส่งเสริมภารกิจ รักษาสันติภาพและการสร้างสันติภาพในแอฟริกา ซึ่งจะทำให้อินโดนีเซียเพิ่มโอกาสและความร่วมมือ ในแอฟริมากมากยิ่งขึ้น⁴³

2) ประเทศสิงคโปร์

สิงคโปร์เริ่มรุกตลาดแอฟริกาอย่างเห็นได้ชัดในปี ค.ศ. 2010 โดยใช้เวที การจัดการประชุม Africa - Singapore Business Forum เป็นกลไกเพื่อสร้างความร่วมมือกัน ระหว่างภาคธุรกิจเอกชนของสิงคโปร์ กับแอฟริกา เพื่อขยายโอกาสทางการค้าการลงทุนร่วมกัน โดยต่อเนื่องจากการประชุมดังกล่าวสิงคโปร์ก็เริ่มรุกตลาดแอฟริมากยิ่งขึ้น โดยมีหน่วยงานภาครัฐ ของสิงคโปร์ให้การสนับสนุน นั่นคือ International Enterprise Singapore (IE Singapore)⁴⁴ เป็นหน่วยงาน ส่งเสริมการค้าและการลงทุนในต่างประเทศ ในปี ค.ศ. 2013 สิงคโปร์ได้จัดตั้งสำนักงานสาขา ในโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ กรุงอักกรา ประเทศกานา เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างสิงคโปร์ กับภูมิภาคแอฟริกาทางตอนใต้ และทางตะวันตก ทั้งนี้ ในปี ค.ศ. 2013 สิงคโปร์มีการลงทุนโดยตรง ในแอฟริกาแล้วกว่า 1.6 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ⁴⁵ และในปี ค.ศ. 2018 เพิ่มขึ้นเป็น 1.9 หมื่นล้าน ดอลลาร์สหรัฐ⁴⁶ นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 2018 สิงคโปร์ยังได้จัดตั้งสำนักงานอีกหนึ่งแห่งที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา เพื่อสร้างความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก⁴⁷ อย่างไรก็ตามปัจจุบัน สิงคโปร์มีสำนักงานผู้แทนทางการทูตในแอฟริกาเพียง 2 แห่ง เท่านั้น ได้แก่ อียิปต์ และแอฟริกาใต้

⁴³ The Jakarta Post, "IAF: A historical milestone in Indonesia-Africa ties," updated 4 September 2018, 2018, accessed 22 June, 2021, <https://www.thejakartapost.com/adv/2018/04/09/iaf-an-historical-milestone-in-indonesia-africa-ties.html>.

⁴⁴ Robert MacPherson, "Singapore's Presence in Africa on the Rise," *ISEAS Perspective 2016 23*, no. 2016 (05/12 2016): 7.

⁴⁵ Alexander Benard, "Time for Singapore to make Africa a priority," *the straitimes*, updated 27 August 2014, 2014, accessed 24 June, 2021, <https://www.straitimes.com/opinion/time-for-singapore-to-make-africa-a-priority>.

⁴⁶ ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "สิงคโปร์เปิดสำนักงานการค้าในเคนยา มุ่งเพิ่มหุ้นส่วนทางเทคโนโลยีในแอฟริกา," updated 12 กรกฎาคม 2018, 2018, accessed 3 มิถุนายน, 2021, https://globthailand.com/kenya_0018/.

⁴⁷ Enterprise Singapore, "Africa's Emerging Economy Brings New Opportunities for Singapore," 2018, accessed 22 June, 2021, <https://www.enterprisesg.gov.sg/blog/asbf2018/asbf2018-africa-emerging-economy-brings-new-opportunities-for-singapore>.

ในปัจจุบันมีบริษัทสิงคโปร์เข้าไปทำธุรกิจในแอฟริกามีจำนวน 60 ราย ครอบคลุม 50 ประเทศ จากหลากหลายอุตสาหกรรม อาทิ การเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภค เป็นต้น โดยบริษัทสิงคโปร์เริ่มหันมาสนใจและหาแนวทางที่เหมาะสมในการขยายธุรกิจในภูมิภาคนี้ โดยขอให้ IE Singapore ช่วยให้อัดข้อมูลในเชิงลึก เพื่อสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างของตลาด และสามารถเลือกคู่ค้าได้ถูกต้อง พร้อมทำธุรกิจตามกฎหมายระเบียบในระดับรัฐบาล เริ่มมีการประสานตกลงในส่วนที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มากขึ้น⁴⁸ โดยปี ค.ศ. 2016 สิงคโปร์ได้ลงนามในข้อตกลงสำคัญกับประเทศในแอฟริกา ได้แก่ 1) ข้อตกลงเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีซ้อน (Double Taxation Avoidance Agreements : DTA) 2) สนธิสัญญาการลงทุน และ 3) ข้อตกลงการให้บริการทางอากาศ ในหลายประเทศในแอฟริกา ในภาพรวมสิงคโปร์ได้ลงนามในสนธิสัญญาการลงทุนทวิภาคี 7 ฉบับ ข้อตกลงเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีซ้อน (DTAs) 8 ฉบับ และข้อตกลงการให้บริการทางอากาศกว่า 20 ฉบับ กับประเทศในแอฟริกา⁴⁹

ทั้งนี้ ประเทศในแอฟริกามองว่าสิงคโปร์มีความเป็นกลางทางการเมืองและจริยธรรมในระดับที่สูงในการประกอบธุรกิจ อีกทั้งมองว่าสิงคโปร์ไม่เป็นภัยคุกคามต่อแอฟริกา ทำให้สิงคโปร์มีโอกาสในการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชนสิงคโปร์ในแอฟริกา นอกจากนี้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของสิงคโปร์ตรงกับความต้องการของประเทศในแอฟริกา อย่างไรก็ตาม อุปสรรคของสิงคโปร์คือด้วยแอฟริกาที่มีพื้นที่มาก ดังนั้น การเข้าไปลงทุนของสิงคโปร์จึงจำเป็นที่จะต้องให้หน่วยงานภาครัฐของสิงคโปร์สนับสนุนภาคเอกชนของสิงคโปร์ รวมถึงการพึ่งพาความสัมพันธ์ในระดับรัฐบาล⁵⁰

3) ประเทศมาเลเซีย

มาเลเซียเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อแอฟริกาตั้งแต่สมัยช่วงปลายทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ในช่วงอดีตนายกรัฐมนตรีนายมหาเธร์ โมฮัมหมัด มาเลเซียได้กำหนดนโยบายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ อันส่งผลให้แอฟริกากลายเป็นภูมิภาคที่มาเลเซียมองว่าเป็นโอกาสที่จะสร้างรายได้ให้กับมาเลเซีย โดยมาเลเซียมีนโยบายการสนับสนุนทางการเมืองและทางการทูต โดยให้บริษัทภาคเอกชนของมาเลเซียเข้าไปลงทุนในแอฟริกา เช่น บริษัท ปีโตรนาส

⁴⁸ MacPherson, "Singapore's Presence in Africa on the Rise," 8.

⁴⁹ สำนักพัฒนาการตลาดระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, "สิงคโปร์มุ่งหวังขยายการเติบโตในทวีปแอฟริกา," 2017, accessed 3 กรกฎาคม, 2021, https://www.ditp.go.th/contents_attach/171786/171786.pdf.

⁵⁰ MacPherson, "Singapore's Presence in Africa on the Rise," 9.

ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันแห่งชาติของมาเลเซียเข้าไปลงทุนในธุรกิจพลังงานในซูดาน ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 เป็นต้น ผลจากการลงทุนของมาเลเซียในแอฟริกา ส่งผลให้ในช่วงปี 2011 มาเลเซีย มีเงินลงทุนในแอฟริการวมกว่า 1.9 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ และถือเป็นนักลงทุนสำคัญของแอฟริกา ตอนเหนือ โดยในปัจจุบันมาเลเซียยังให้ความสนใจแอฟริกาในฐานะพื้นที่ที่จะเพิ่มศักยภาพทางการผลิต ในกลุ่มธุรกิจปาล์มน้ำมัน โดยปัจจุบันแอฟริกาเป็นผู้ผลิตปาล์มน้ำมันอันดับที่ 3 ของโลก รองจาก อินโดนีเซีย และอินเดีย

นอกจากนี้มาเลเซียยังมีจุดแข็งในด้านการนำเสนอความเป็นประเทศมุสลิม ที่มีลักษณะเหมือนกันระหว่างมาเลเซียกับประเทศในแอฟริกา ซึ่งมาเลเซียสามารถใช้ลักษณะเฉพาะ ทางวัฒนธรรมดังกล่าวเข้าไปสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อขยายธุรกิจของมาเลเซียมากยิ่งขึ้น เนื่องจากครึ่งหนึ่งของประชากรในแอฟริกานับถือศาสนาอิสลาม ถือเป็นโอกาสทางธุรกิจของมาเลเซีย โดยในกลุ่ม สถาบันการเงินที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม ธุรกิจอาหารฮาลาล⁵¹ ซึ่งถือเป็นจุดแข็ง ที่แตกต่างจากนักลงทุนเอเชียรายอื่นที่เข้ามาลงทุนในแอฟริกา และทำให้มาเลเซียเติบโตได้อย่างโดดเด่น ในแอฟริกา อย่างไรก็ตามมาเลเซียยังมีข้อด้อยกว่านักลงทุนอื่น ๆ คือ มาเลเซียยังมีสถานทูตจำนวน น้อยกว่าประเทศนักลงทุนอื่น ๆ ในแอฟริกา โดยปัจจุบันมาเลเซียมีสถานทูตในแอฟริกาจำนวน 13 แห่ง (เปรียบเทียบกับอินโดนีเซีย 16 แห่ง อินเดีย 29 แห่ง ญี่ปุ่น 34 แห่ง จีน 49 แห่ง) ซึ่งปัจจัยดังกล่าว กลายเป็นจุดที่ภาคเอกชนของมาเลเซียพยายามผลักดันเพิ่มขึ้น⁵²

2.4.2 ความแตกต่างของแนวทางการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกากับประเทศ อาเซียนอื่น

เมื่อเปรียบเทียบการศึกษารูปแบบการดำเนินนโยบายของประเทศอาเซียนอื่น ทั้ง 3 ประเทศ (อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย) ต่อแอฟริกากับลักษณะการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุก ด้านเศรษฐกิจของไทยสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จะพบว่ามึลักษณะการดำเนินนโยบาย ต่อแอฟริกา ในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากประเทศอาเซียนอื่นใน 2 ประการ ได้แก่

⁵¹Robert Macpherson, "Malaysia Ramping up in Africa," iSEAS Perspective 2015 54, no. 2015 (2015): 9, https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2015_54.pdf.

⁵²Tim Steinecke, "Malaysia – Africa's Silent Partner. One of Southeast Asia's largest economies is quietly engaged across Africa.," the diplomat, updated 30 May 2016, 2016, accessed 22 June, 2021, <https://thediplomat.com/2016/05/malaysia-africas-silent-partner/>.

ประการแรก ประเทศอาเซียนเหล่านี้ใช้วิธีการเปิดบ้านต้อนรับผู้มาเยือนจากแอฟริกา กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศอาเซียนใช้วิธีการดำเนินนโยบายทางการทูตต่อแอฟริกาผ่านการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์หลักที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อสนับสนุนกรอบความร่วมมือระหว่างกันดังจะเห็นได้จากเวทีการประชุมเพื่อขยายความร่วมมือระหว่างกัน อาทิ การจัดการประชุม Indonesia-Africa forum (IAF) ที่จัดขึ้นที่เกาะบาหลี อินโดนีเซีย และการจัดประชุม Africa - Singapore Business Forum ที่สิงคโปร์ โดยจากการจัดเวทีการประชุมดังกล่าวพบว่าทั้ง 2 ประเทศใช้แนวทางเดียวกันในการส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจผ่านการพบปะกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และนักธุรกิจกับประเทศแถบแอฟริกาอย่างต่อเนื่อง เพื่อขยายความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยการเชิญชวนหลายประเทศในแอฟริกาให้เข้ามาหาประเทศในอาเซียน เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างกัน นอกจากนี้การดำเนินนโยบายดังกล่าวแล้วประเทศอาเซียนเหล่านี้ยังมีหน่วยงานส่งเสริมการลงทุนกับประเทศในแอฟริกา โดยเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไปเปิดสำนักงานในพื้นที่แอฟริกา เพื่อเป็นหน่วยดูแลและให้คำปรึกษากับภาคเอกชนภายในประเทศที่ต้องการเข้าไปลงทุนในแอฟริกา

ในขณะที่ ประเทศอาเซียนอื่นเป็นเช่นนี้ แต่ไทยกลับมีลักษณะแตกต่างออกไป โดยไทยไม่ได้มีกรอบความร่วมมือและหน่วยงานส่งเสริมด้านการลงทุนในแอฟริกา เพื่อสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ และการลงทุนระหว่างกัน ทำให้รัฐบาลไทยสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จำเป็นต้องดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจต่อแอฟริกา ในแนวทางที่แตกต่างออกไปเพื่อเพิ่มโอกาสในการรุกแอฟริกา รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เลือกใช้แนวทางเครื่องมือการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1. การเดินทางไปเยือนประเทศในแอฟริกาที่ไทยสนใจ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันและเพื่อผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจในอนาคต ดังจะเห็นจากการเดินทางเยือน โมซัมบิก แทนซาเนีย และยูกันดา และ 2. การเจรจาผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ให้เป็นเครื่องมือในการดูแลและส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนไทยที่เข้าไปลงทุนในแอฟริกา

ประการที่สอง เมื่อเปรียบเทียบกับแนวทางและเครื่องมือที่ประเทศอาเซียนอื่นข้างต้น สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดที่สำคัญของไทยที่สำคัญ ดังนี้

1) การเดินทางเยือนแอฟริกาของไทยส่งผลให้ไทยสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศปลายทางเท่านี้ การเลือกใช้แนวทางการเดินทางเยือนแอฟริกาของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เพื่อแสดงถึงนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา ในช่วงดังกล่าวเป็นแนวทางที่ทำให้ไทยรู้จักเพียงแค่ 3 ประเทศ ได้แก่ โมซัมบิก แทนซาเนีย และยูกันดา ในฐานะประเทศแอฟริกาที่ไทยให้ความสนใจ แต่ในขณะที่ประเทศอาเซียนอื่นใช้แนวทางการสร้างกลไกความร่วมมือกับแอฟริกาอย่างต่อเนื่องผ่านเวทีการจัดประชุมระหว่างประเทศซึ่งการประชุมดังกล่าวทำให้ประเทศอาเซียนเหล่านี้สามารถติดต่อประสานความร่วมมือกับประเทศแอฟริกาจำนวนมากได้ในเวทีการประชุมเดียว

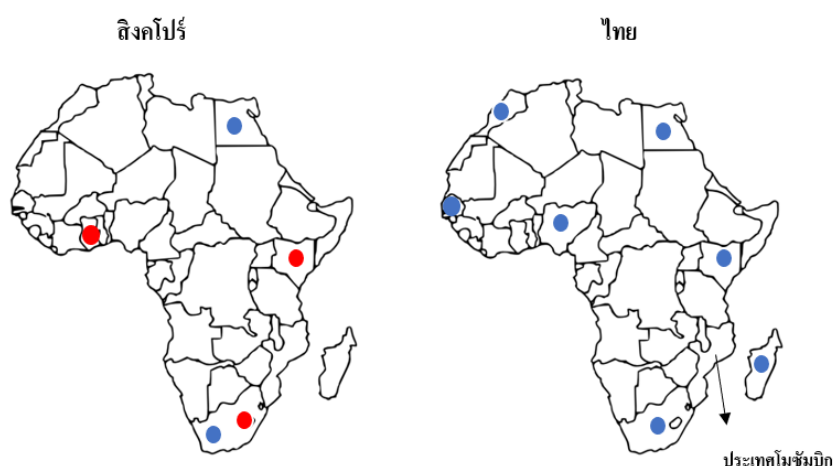
ตัวอย่างเช่น ประเทศสิงคโปร์ แม้ว่าจะมีสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลจำนวนเพียง 2 แห่งในแอฟริกา ได้แก่ อียิปต์ และแอฟริกาใต้ แต่สิงคโปร์ใช้หน่วยงานส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลในแอฟริกา ที่มีอยู่ 3 แห่งใน กานา แอฟริกาใต้ และเคนยา ในการสร้างเครือข่ายด้านธุรกิจระหว่างประเทศ และเป็นหน่วยงานสนับสนุนนโยบายการสร้างกรอบความร่วมมือระหว่างกันผ่านเวทีการประชุมระหว่างสิงคโปร์และแอฟริกา โดยในการประชุม Africa Singapore Business Forum (ASBF) ในปี 2018 สิงคโปร์ได้เชิญภาคเอกชนในแอฟริกา รวม 2,000 ราย จาก 30 ประเทศ⁵³ เพื่อเข้าร่วมประชุมส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างกัน

⁵³The African Private Equity and Venture Capital Association, "Africa Singapore Business Forum 2018," 2018, accessed 24 June, 2021, <https://www.avca-africa.org/events-training/industry-events/africa-singapore-business-forum-2018>.

อนึ่งจากภาพตัวอย่างด้านล่างนี้จะเห็นว่าสิงคโปร์ใช้กลไกที่มีอยู่ในแอฟริกา (สีแดง) เป็นหน่วยงานสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับประเทศในแอฟริกา เพื่อพัฒนาไปสู่เวทีการประชุมระหว่างประเทศ ในขณะที่ไทยมีสำนักงานทางการทูต (สีน้ำเงิน) จำนวนมาก แต่ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายเพื่อต่อยอดกรอบความร่วมมือผ่านเวทีการประชุมระหว่างประเทศ

แผนที่ เปรียบเทียบหน่วยงานของสิงคโปร์และไทยในแอฟริกา

สีน้ำเงิน สำนักงานผู้แทนทางการทูตในแอฟริกา

สีแดง หน่วยงานส่งเสริมด้านการลงทุนในแอฟริกา

ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบหน่วยงานของสิงคโปร์และไทยในแอฟริกา

2) ไทยให้สำนักงานทางการทูตเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนไทยในแอฟริกาแต่ประเทศอาเซียนให้หน่วยงานเฉพาะด้านการลงทุนเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนในแอฟริกา ในขณะที่ประเทศอาเซียนในข้างต้นได้ตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่แอฟริกา เพื่อเป็นหน่วยงานดูแล สนับสนุน ส่งเสริม และให้คำปรึกษาถึงกฎระเบียบ และแนวทางการแก้ไขปัญหาให้กับภาคเอกชนที่จะเกิดขึ้นในแอฟริกา อาทิ สิงคโปร์ มีหน่วยงาน International Enterprise Singapore (IE Singapore) เพื่อเป็นหน่วยงานเฉพาะที่ภาครัฐของสิงคโปร์ตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และแก้ไขปัญหาให้กับภาคเอกชนที่เข้าไปลงทุนในแอฟริกา แต่ในทางกลับกันไทยไม่ได้มีหน่วยงานในรูปแบบดังกล่าวในแอฟริกา กล่าวคือ ไทยมีเพียงการแต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย เพื่อทำหน้าที่ด้านการค้าในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งกลไกดังกล่าวทำให้ไทยมีตัวเลขด้านการนำเข้า - ส่งออก สูงกว่าประเทศอาเซียนอื่น แต่ไทยไม่ได้มีหน่วยงานเฉพาะด้านการลงทุนที่มีหน้าที่ดูแลและแก้ไขปัญหาให้กับภาคเอกชนไทยที่เข้าไปลงทุนในแอฟริกา

ดังนั้น การรุกเข้าไปในแอฟริกาของรัฐบาลไทยจึงใช้การผลักดันการเปิดสำนักงานผู้แทนทางการทูตมาเป็นเครื่องมือในการดูแลและแก้ไขปัญหาของภาคเอกชนไทยในแอฟริกาซึ่งแตกต่างกับประเทศอาเซียนอื่นที่มีหน่วยงานเฉพาะด้านเพื่อดูแลภาคเอกชนที่เข้าไปลงทุนในแอฟริกา

ตารางที่ 2 มูลค่าการส่งออก – นำเข้า ประเทศอาเซียนกับแอฟริกาช่วงปี 2010 – 2019

(ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ กับแอฟริกา)

(หน่วย: พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

ส่งออก	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	รวม
ไทย	7.02	7.92	8.24	8.20	8.62	6.89	6.23	6.91	7.60	6.47	74.1
มาเลเซีย	5.65	6.68	6.08	6.06	6.68	5.75	5.24	5.31	5.46	5.17	58.08
อินโดนีเซีย	4.02	6.31	6.38	6.46	6.90	5.89	5.41	5.81	5.62	5.23	58.03
สิงคโปร์	4.96	5.92	6.74	7.10	7.39	7.07	4.37	4	6.06	4.03	57.64

นำเข้า	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	รวม
ไทย	1.63	2.46	3.67	3.96	4.47	2.01	2.04	2.73	4.32	3.09	30.38
มาเลเซีย	4.19	4.54	3.98	3.28	3.14	2.08	3.02	3.54	3.86	3.33	34.96
อินโดนีเซีย	2.42	4.12	5.20	5.29	5.25	3.57	3.53	4	6	3.81	43.19
สิงคโปร์	2.08	2.12	3.47	4.36	5.84	3.56	3.63	4.24	5.16	4.91	39.37

ที่มา : The Observatory of Economic Complexity (OEC)⁵⁴

3) แนวทางการทูตของไทยต่อแอฟริกาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นแนวทางสนับสนุนนโยบาย
ระหว่างกันในระยะยาว เนื่องจากไม่มีนโยบายยุทธศาสตร์ระหว่างกันที่เป็นรูปธรรม ในขณะที่นโยบาย
ของประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย ที่มีต่อแอฟริกาจากการนำเสนอพบว่าเกิดจากรัฐบาล
ของประเทศอาเซียนให้ความสนใจในการกำหนดนโยบายเชิงรุกไปต่อแอฟริกาอย่างต่อเนื่อง
จนส่งผลให้สามารถนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองการสร้างความสัมพันธ์
กับประเทศในแถบแอฟริกาได้ในระยะยาว แต่ในทางกลับกันไทยไม่ได้มีนโยบายที่เป็นรูปธรรม

⁵⁴The Observatory of Economic Complexity (OEC), "OECD National Datasets," accessed 3 June, 2021, <https://oec.world/en/profile/country/>.

ที่ต่อเนื่องตามแบบประเทศอาเซียนอื่น ดังนั้นรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงริเริ่มนโยบาย การทูตเชิงรุกต่อแอฟริกาขึ้นมาซึ่งล่าช้ากว่าประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ไทยจึงจำเป็นต้องเลือกที่จะใช้ แนวทางการเดินทางเยือนประเทศแถบแอฟริกาที่ไทยให้ความสนใจมาเป็นแนวทางเริ่มต้นในการริเริ่ม นโยบายเพื่อดึงดูดความร่วมมือจากกลุ่มประเทศในแอฟริกา ซึ่งแนวทางดังกล่าวอาจจะต้องใช้ ระยะเวลาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน อย่างไรก็ตามการดำเนินนโยบายดังกล่าวไม่ได้เป็น แนวทางที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าจะเกิดขึ้นต่อเนื่องในอนาคต ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายได้ ตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

4) องค์ความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับแอฟริกายังมีอย่างจำกัด ไทยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแอฟริกาต่ำกว่าประเทศในภูมิภาคอาเซียนอื่นอันเป็นผลมาจากการดำเนิน นโยบายต่อแอฟริกาที่ไม่เป็นรูปธรรม ดังนั้น การเดินทางเยือนอย่างเป็นทางการและการผลักดัน สำนักงานผู้แทนทางการทูตมาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยจึงอาจจะเป็นเพียงการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับประเทศที่ไทยใช้แนวทางดังกล่าวเท่านั้น โดยไม่ได้เข้าใจต่อแอฟริกาในภาพรวม

ด้วยข้อจำกัดทั้ง 4 ข้อข้างต้นจึงเป็นเหตุผลที่รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เลื่อนนโยบายการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกผ่านการเดินทางเยือนประเทศในแอฟริกาอย่างเป็นทางการ และการเลือกเปิดสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทยแห่งใหม่ในโมซัมบิก มาเป็นกลไกในการ สร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างไทยและแอฟริกา ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าแนวทางการทูตเชิงรุก ด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ล้วนเกี่ยวโยงไปถึงประเทศโมซัมบิกทั้งสิ้น ดังนั้น ในส่วนถัดไปจึงจะนำเสนอถึงประเทศโมซัมบิกในฐานะประเทศศักยภาพในแอฟริกาที่รัฐบาลไทย ในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ให้ความสนใจในการดำเนินนโยบายการทูตทางเศรษฐกิจ

2.5 โมซัมบิกในฐานะประเทศเป้าหมายทางการทูตเศรษฐกิจในแอฟริกาสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

จากการศึกษานโยบายการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้ใช้เครื่องมือการดำเนินนโยบายทางการทูตผ่านแนวทางการเดินทางเยือนประเทศในแอฟริกา ในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการ และการผลักดันการเปิดสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทย ในแอฟริกา เพื่อใช้ดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ โมซัมบิกเป็นประเทศที่สะท้อนนโยบาย การทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร กล่าวคือ โมซัมบิก ถือเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางเยือนแอฟริกาอย่างเป็นทางการ ของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2013 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือที่สำคัญระหว่างกันในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านที่โมซัมบิกมีศักยภาพ เช่น การค้าและการลงทุน ความร่วมมือทางด้านวิชาการ ความร่วมมือด้านอัญมณีและพลอย เป็นต้น

การเดินทางเยือนในครั้งนี้รัฐบาลไทยยังมีความมุ่งหมายเพื่อการเจรจาผลักดันการเปิดสถานทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิกอย่างเป็นทางการ เนื่องจากในช่วงดังกล่าวโมซัมบิกเป็นประเทศในแอฟริกาตะวันออกที่ภาคเอกชนของไทยเข้าไปดำเนินธุรกิจอยู่ก่อนหน้าแล้ว รวมถึงเป็นประเทศศักยภาพอันเป็นจุดหมายสำคัญที่ภาคเอกชนของไทยจะเข้าไปลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีภาคเอกชนไทยในกลุ่มธุรกิจพลังงาน และก๊าซธรรมชาติ ที่เข้าไปลงทุนในโมซัมบิกแล้ว โดยมีมูลค่าสูงกว่า 6.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งการลงทุนดังกล่าวของภาคเอกชนไทยทำให้โมซัมบิกกลายเป็นประเทศที่ไทยลงทุนสูงที่สุดในแอฟริกา

ในการนี้ นายสุรพงษ์ โตวิจักษณ์ชัยกุล รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้น ได้ระบุถึงการเดินทางเยือนโมซัมบิกของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยระบุว่า

“.... การเดินทางเยือนโมซัมบิกของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในครั้งนี้ถือเป็นบทใหม่ของความสัมพันธ์ไทย - โมซัมบิก เนื่องจากโมซัมบิกได้กลายเป็นประตูสู่แอฟริกาตะวันออกเฉียงใต้และเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจเร็วที่สุดในโลก คณะผู้แทนของนายกรัฐมนตรีได้นำผู้บริหารธุรกิจชาวไทยกว่า 50 คนมาในครั้งนี้ด้วย โดยรัฐบาลไทยยังวางแผนที่จะเปิดสถานทูตในกรุงมาปูโต เพื่อเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างกัน ....⁵⁵”

โมซัมบิก เป็นประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงที่สุดประเทศหนึ่งในภูมิภาคแอฟริกาทางตอนใต้ ที่เคยมีอัตราการเติบโตของ GDP เฉลี่ยร้อยละ 7.3 ต่อปี

⁵⁵ Ministry of Foreign Affairs Thailand, "Prime Minister's visit to Mozambique helps strengthen Thai-African relations," updated 2 August 2013, 2013, accessed 3 May 2021, <https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bccdf15e39c306000e145?cate=5d5bcb4e15e39c3060006834>.

ซึ่งสูงติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก เป็นเวลา 10 ปีติดต่อกัน (ระหว่างปี ค.ศ. 2005 – 2015)⁵⁶ โมซัมบิกยังเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ โดยในปี ค.ศ. 2012 มีการค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติ ที่มีปริมาณก๊าซมากกว่า 100 ล้านล้านลูกบาศก์ฟุต ส่งผลให้โมซัมบิกกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่มีปริมาณก๊าซธรรมชาติสำรองมากที่สุดในโลก และด้วยศักยภาพของโมซัมบิกในช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลให้ที่ประชุมว่าด้วยการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) ได้ยกให้โมซัมบิกเป็นประเทศนำลงทุนอันดับที่ 2 ของแอฟริกา รองจากไนจีเรีย โดยถือเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นมากทางเศรษฐกิจ⁵⁷

เมื่อเป็นเช่นนั้นโมซัมบิกจึงเป็นประเทศเป้าหมายของไทยสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ต้องการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุก เพื่อส่งเสริม และดูแลรักษาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจของไทยในแอฟริกาที่กำลังเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกรณีของโมซัมบิก ดังนั้น ในบทต่อไปจะอธิบายสาเหตุที่มาจากเหตุใดในช่วงทศวรรษ 2010 รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกใช้การผลักดันเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกา แทนที่จะเป็นการใช้แนวทางทางการทูตแบบอื่นที่อาจจะสามารถดำเนินนโยบายรุกแอฟริกาได้ทั่วถึงมากกว่า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵⁶ กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา, "สาธารณรัฐโมซัมบิก," กระทรวงการต่างประเทศ, updated 2020/03/4, 2020, accessed 06/2, 2021,

<https://www.mfa.go.th/th/country/MZ?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a883>.

⁵⁷ ประชาชาติธุรกิจ, "โมซัมบิก ชุมทรัพย์พลังงาน เชื่อมโยงการค้าไทย - แอฟริกา."

บทที่ 3 การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: การผลักดันการเปิด สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก

3.1 บทนำ

บทนี้จะนำเสนอปัจจัยสำคัญที่เป็นสาเหตุของการใช้แนวทางการทูตของรัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โมซัมบิก โดยมุ่งไปที่การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อค้นพบสำคัญของการผลักดันเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ประกอบกับการนำเสนอข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย ซึ่งได้อธิบายว่าแนวทางการทูตดังกล่าวมีที่มาจากกรณีกลุ่มภาคเอกชนไทยในกลุ่มธุรกิจค้าพลอยดิบที่ผิดกฎหมายในโมซัมบิก

เมื่อปัญหาด้านธุรกิจการค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยในโมซัมบิกกลายเป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต สารนิพนธ์ในบทนี้จะนำเสนอการอธิบายถึงภาพรวมและความเป็นมาของธุรกิจการค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ด้านการค้าพลอยดิบอย่างผิดกฎหมายในโมซัมบิกที่ต่อมากลายเป็นประเด็นปัญหาต่อเนื่องที่นำไปสู่ที่ส่งผลให้รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ต้องพยายามริเริ่มใช้แนวทางการทูตเชิงรุก ผ่านการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขกรณีปัญหาดังกล่าว

นอกจากนั้น จะนำเสนอการพิจารณากลุ่มธุรกิจค้าพลอยภายในประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทสูงและมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ฝ่ายรัฐบาลต้องมุ่งหาแนวทางที่นำไปสู่การใช้แนวทางการทูตในการตอบสนองเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งพิจารณาไปที่บทบาทของกลุ่มผู้ค้าพลอยในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์สำคัญด้านเศรษฐกิจที่มีบทบาทเทียบเท่ากับกลุ่มการเมืองในพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การผลักดันการแก้ไขปัญหา

ดังนั้น เนื้อหาในบทนี้จะนำเสนอให้เห็นข้อค้นพบและการวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุและที่มาของการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ที่จะแสดงให้เห็นว่าการริเริ่มทางการทูตของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ตามนโยบายรุกแอฟริกาทางเศรษฐกิจด้วยการเปิดสถานทูตไทยที่มาปูโต เป็นการสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุดิบและทรัพยากรในโมซัมบิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจอัญมณี และบทต่อไปจะอธิบายถึงบทบาท

ของสถานทูตไทยภายหลังจากนั้น เมื่อก่อตั้งสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก อย่างเป็นทางการแล้ว ในปี ค.ศ. 2016 ทั้งนี้ การนำเสนอในบทที่สามแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ข้อค้นพบการเปิดสถานทูตเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต: ปัญหาการค้าพลอยดิบ ผิดกฎหมายของพ่อค้าพลอยไทยในโมซัมบิก
2. ภาพรวมของธุรกิจค้าพลอยของไทยที่เกิดขึ้นในโมซัมบิก
3. การผลักดันของกลุ่มผลประโยชน์ในกลุ่มธุรกิจค้าพลอยภายในไทย

3.2 ข้อค้นพบการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต: ปัญหาการค้าพลอยดิบ ผิดกฎหมายของพ่อค้าพลอยไทยในโมซัมบิก

การศึกษาวิจัยพบว่าสาเหตุสำคัญที่รัฐบาลไทยมีความพยายามที่จะต้องการผลักดัน การเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก เกี่ยวเนื่องต่อผลประโยชน์ด้าน เศรษฐกิจของไทยอย่างมีนัยสำคัญ จากการแก้ไขปัญหาการค้าพลอยดิบผิดกฎหมายในโมซัมบิกของ กลุ่มภาคธุรกิจการค้าพลอยชาวไทยที่เข้าไปทำธุรกิจในโมซัมบิก ซึ่งส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่กลับมายัง กลุ่มผลประโยชน์ในธุรกิจค้าพลอยภายในประเทศ ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย ซึ่งระบุว่า

“การเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มีสาเหตุสำคัญมาจากธุรกิจค้าพลอยของไทยในโมซัมบิก เพราะธุรกิจค้าพลอย ของไทยในโมซัมบิกดำเนินการผ่านพ่อค้าพลอยไทย ซึ่งเข้ามาอย่าง ผิดกฎหมาย โดยปัญหาดังกล่าวที่เป็นปัญหาที่ค่อนข้างใหญ่ เพราะ โมซัมบิกไม่มีนโยบายให้ชาวต่างประเทศนำพลอยดิบออกนอกประเทศ ส่งผลให้พลอยที่ออกจากโมซัมบิกมายังไทยถือว่าผิดกฎหมายแทบทั้งสิ้น โดยที่ผ่านมามีปัญหาการค้าพลอยเป็นปัญหาที่ทางหน่วยงานภาครัฐของไทยไม่ได้ทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในโมซัมบิก ทำให้เมื่อพ่อค้าพลอยชาวไทย ถูกจับกุมมากยิ่งขึ้น ก็ใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการติดสินบนเจ้าหน้าที่ของ โมซัมบิก ประมาณคนละ 5,000 – 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของนักธุรกิจไทยในสายตาของชาวโมซัมบิกเป็นอย่างสูง และกลายเป็นว่าเวลานักธุรกิจชาวไทยจะไปทำธุรกิจอื่น ๆ ในโมซัมบิก ก็มักจะถูกเรียกรับเงินสินบน ซึ่งกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง

และการเข้าประเทศโมซัมบิกของชาวไทยมักถูกจับตาเป็นพิเศษ ซึ่งกลายมาเป็นปัญหาต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาการค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยในโมซัมบิก ถือเป็นกรณีปัญหาสำคัญที่ผลักดันไปสู่การก่อตั้งสถานเอกอัครราชทูตไทยในโมซัมบิก เพื่อแก้ไขปัญหาในกรณีดังกล่าวอย่างจริงจัง⁵⁸

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นกรณีปัญหาด้านธุรกิจค้าพลอยดิบผิดกฎหมายของภาคเอกชนไทยในโมซัมบิกเป็นสาเหตุที่สำคัญที่รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นำไปเป็นประเด็นการเจรจาระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลโมซัมบิกในช่วงการเดินทางไปเยือนโมซัมบิกอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2013 เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามเพื่อการอธิบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงจะนำเสนอภาพรวมของธุรกิจค้าพลอยและปัญหาการค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยที่เกิดขึ้นในโมซัมบิกเป็นส่วนถัดไป

3.3 ภาพรวมของกลุ่มธุรกิจค้าพลอยของภาคเอกชนไทยในโมซัมบิก

โมซัมบิกมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะสินแร่อัญมณี ได้แก่พลอยแดง อาร์เมทิสต์ มรกต ทัวมาลีน เป็นต้น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 มีการค้นพบแหล่งพลอยแหล่งใหม่เพิ่มขึ้นในประเทศ ทำให้โมซัมบิกได้รับความสนใจจากนักลงทุนต่างชาติที่ต้องการแสวงหาแหล่งวัตถุดิบรวมทั้งผู้ประกอบการภาคเอกชนของไทยเช่นกัน ทั้งนี้ ผู้ประกอบการไทยได้เริ่มใช้พลอยสี โดยเฉพาะพลอยแดงจากโมซัมบิกในการขึ้นตัวเรือนเครื่องประดับ เพื่อทดแทนการขาดแคลนวัตถุดิบในประเทศ (ทับทิมสยาม) เนื่องจากพลอยโมซัมบิกมีคุณภาพดีและได้รับความนิยมในตลาดนานาชาติสูงขึ้นต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ปี ค.ศ. 2011 ประเทศโมซัมบิกได้แก้ไขกฎหมายเหมืองแร่ โดยอนุญาตให้เฉพาะบุคคลหรือนิติบุคคลที่ถือสัญชาติโมซัมบิกเท่านั้น และไม่อนุญาตให้ผู้ประกอบการต่างชาติค้าขายพลอยได้โดยตรงซึ่งต้องดำเนินธุรกิจร่วมกับบริษัทท้องถิ่นในโมซัมบิกที่ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจค้าพลอย ทั้งนี้ โมซัมบิกได้ร่วมทุนกับบริษัทเจมส์ - ฟิลด์ (Gemfields) ซึ่งเป็นบริษัทมหาชนจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นบริษัทค้าอัญมณีจากประเทศอังกฤษที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการขุดแร่ด้วยเครื่องจักรในแอฟริมากาอย่างต่อเนื่อง⁵⁹ ได้รับสัมปทาน

⁵⁸ นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย, "การเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต," interview by นายปรภัส แทนธัญลักษณ์, 17 พฤษภาคม 2021.

⁵⁹ Vincent Pardieu, "Thailand, the undisputed ruby trading kingdom, a brief history," (01/01 2019): 20.

ท่าเหมืองพลอยแดงในโมซัมบิกเป็นเวลา 25 ปี ซึ่งจะแบ่งผลตอบแทนให้ภาครัฐโมซัมบิกร้อยละ 25 ด้วยสาเหตุดังกล่าวทำให้บริษัทผู้ที่สนใจพลอยแดงจากโมซัมบิกจะต้องซื้อขายด้วยวิธีการประมูลจากบริษัทเจมส์ - ฟิลด์ เท่านั้น

ทั้งนี้ ในช่วงก่อนการเดินทางไปเยือนของนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในปี ค.ศ. 2013 โมซัมบิกมีจำนวนพ่อค้าพลอยชาวไทยที่อาศัยอยู่ในโมซัมบิกประมาณ 500 - 600 คน ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ใน 3 เมืองหลักทางตอนเหนือของโมซัมบิก ได้แก่ เมือง Montepuez เมือง Nampula และเมือง Pemba โดยพ่อค้าพลอยชาวไทยส่วนใหญ่เข้ามาโมซัมบิกผ่านทางประเทศแทนซาเนียที่อยู่ติดกัน เนื่องจากเดิมแทนซาเนียเป็นแหล่งอัญมณีของไทยในแอฟริกา เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดทางด้านกฎหมายการเข้ามาทำธุรกิจค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยดังกล่าวทำให้เป็นการดำเนินธุรกิจไม่สะดวกที่ผิดกฎหมายท้องถิ่นทั้งสิ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ รัฐบาลโมซัมบิกทราบปัญหาการที่คนไทยลักลอบนำเข้าพลอยดิบออกจากโมซัมบิกเป็นอย่างดี⁶⁰ และได้ปราบปรามการลักลอบนำเข้าพลอยดิบไม่ให้ออกจากประเทศอย่างเข้มงวด โดยระหว่างปี ค.ศ. 2010 - 2012 มีคนไทยถูกทางการโมซัมบิกจำคุกเป็นประจำ ซึ่งส่งผลให้พ่อค้าพลอยชาวไทยที่อยู่ในโมซัมบิกบางส่วนเดินทางกลับไทย เนื่องจากมองว่าไม่คุ้มค่าที่จะถูกจับกุมและต้องเสียเงินติดสินบนเจ้าหน้าที่ของโมซัมบิกเพื่อไม่ให้ถูกจับกุม

อย่างไรก็ตามรัฐบาลของโมซัมบิกก็มีความต้องการที่จะหารีโอกับไทยในการผลักดันการซื้อขายพลอยอย่างถูกกฎหมายที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากโมซัมบิกมีความต้องการให้บริษัทต่างชาติที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสำรวจและขุดเจาะไปร่วมลงทุนกับบริษัทโมซัมบิกในกิจการดังกล่าวอย่างถูกต้อง⁶¹ ซึ่งเดิมมีบริษัทจากอังกฤษและออสเตรเลียเริ่มเข้าไปลงทุนอย่างถูกต้องแล้ว จึงส่งผลให้การลักลอบนำเข้าพลอยดิบออกจากโมซัมบิกทำได้ยากขึ้น เพราะบริษัทต่างชาติที่เข้าไปลงทุนจะจับตามองและป้องกันการลักลอบนำเข้าพลอยดิบออกจากโมซัมบิกอย่างผิดกฎหมาย ทั้งนี้ ในช่วงปี ค.ศ. 2012 - 2013 ปัญหาพ่อค้าพลอยที่เกิดขึ้นเริ่มได้รับการแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง ซึ่งไทยได้ใช้

⁶⁰Pardieu, "Thailand, the undisputed ruby trading kingdom, a brief history," 21.

⁶¹ พิชิต เดชนิรินาท และ อทิทยา อภิชาติบุตร, "อุตสาหกรรมแห่งโอกาส อัญมณีและเครื่องประดับ " วารสารส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 9 กันยายน 2556 no. 24 (2013): 33.

โอกาสในการเดินทางเยือนของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เพื่อเข้าไปเจรจาเรื่องการค้าพลอยในโมซัมบิก เช่นเดียวกัน⁶² อันเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทยในโมซัมบิก

กรณีของกลุ่มธุรกิจค้าพลอยของไทยในโมซัมบิกดังกล่าวเริ่มมีการดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง ในระดับรัฐบาลระหว่างกัน โดยเฉพาะการใช้กลไกการแก้ไขปัญหาทางการทูต อย่างไรก็ตามกรณีปัญหาดังกล่าวยังได้รับการผลักดันจากกลุ่มผลประโยชน์ภายในของไทยอีกด้วย โดยจะกล่าวถึงในส่วนถัดไป

3.4 การผลักดันของกลุ่มผลประโยชน์ในกลุ่มธุรกิจค้าพลอยภายในไทย

ไทยเป็นผู้ส่งออกหลักในตลาดส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับติดอันดับ 1 ใน 15 ของโลก โดยอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับของไทยถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการผลิต และเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้เข้าประเทศ โดยข้อมูลในปี ค.ศ. 2017 ระบุว่ามูลค่าไม่ต่ำกว่า 12,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี และมีทิศทางการขยายตัวที่ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ไทยไม่มีวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเครื่องประดับ ต้องอาศัยการนำเข้าวัตถุดิบ เช่น เงินแท่ง ทองคำ เพชร พลอยก้อน จากต่างประเทศ หลังจากนั้นนำวัตถุดิบดังกล่าวมาแปรรูปเพื่อส่งออกและป้อนตลาดในประเทศ โดยการนำเข้าวัตถุดิบและการค้าอัญมณีและเครื่องประดับมีทั้งการค้าอย่างเป็นทางการที่ผ่านพิธีการศุลกากรและการค้าอย่างไม่เป็นทางการที่ดำเนินการโดยพ่อค้าแร่⁶³

แอฟริกาเป็นแหล่งนำเข้าวัตถุดิบพลอยดิบที่ได้จากพ่อค้าแร่ชาวไทยจำนวนมาก โดยในจำนวนการนำเข้าพลอยแดงดิบกว่าร้อยละ 95 ต้องนำเข้าจาก แทนซาเนีย มาดากัสการ์ และโมซัมบิก⁶⁴ ในจำนวนดังกล่าวมีพลอยดิบร้อยละ 70 เป็นการดำเนินการค้าพลอยอย่างไม่เป็นทางการผ่านพ่อค้าแร่⁶⁵ เมื่อเป็นเช่นนั้นภายหลังจากหน่วยงานภาครัฐของโมซัมบิกปราบปรามการลักลอบค้าพลอยดิบออกนอกประเทศของพ่อค้าแร่ไทย จึงทำให้พ่อค้าพลอยดิบชาวไทยในโมซัมบิกไม่สามารถ

⁶² สำนักพัฒนาการตลาดระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, "การร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ MOU ระหว่างสมาคมผู้ผลิตอัญมณีฯ และ Mozambique Mining Exploration company," (06/25 2013). https://www.ditp.go.th/contents_attach/72848/72848.pdf.

⁶³ จักรกฤษณ์ ดวงพิศตรา, "การเพิ่มการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในโซ่คุณค่าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก," วารสารวิทยาการจัดการ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน no. 37 (2020).

⁶⁴ สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, "อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ (พลอยเนื้ออ่อน)" (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม, 2560), <https://www.thaitextile.org/th/insign/downloadcmsrc.preview.64.html>.

⁶⁵ จักรกฤษณ์ ดวงพิศตรา, "การเพิ่มการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในโซ่คุณค่าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก."

นำพลอยดิบออกนอกประเทศโมซัมบิกได้ จนส่งผลกระทบต่อเงินไปสู่อุตสาหกรรมผู้ค้าพลอยภายในไทย
 อย่างเป็นลูกโซ่ จนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวการแก้ไขปัญหาการค้าพลอย ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ในธุรกิจ
 การค้าพลอยภายในไทย ดังนี้

(1) สมาคมผู้ผลิตอัญมณีและเครื่องประดับจังหวัดจันทบุรีได้เชิญนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ
 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในขณะนั้น เข้าร่วมเสวนาเสวนา ปัญหาอุตสาหกรรม อัญมณี
 และเครื่องประดับ เพื่อรับฟังการระดมความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรคในการประกอบธุรกิจอัญมณี
 สินค้าสำคัญที่สร้างรายได้เข้าประเทศ โดยในงานเสวนาดังกล่าวได้สะท้อนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
 นักธุรกิจชาวไทยที่เข้าไปหาวัตถุดิบพลอยก้อนในโมซัมบิก⁶⁶

(2.) นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ ในขณะนั้น ได้นำสมาคม
 ผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี และสมาคมอัญมณีเครื่องประดับในประเทศไทยอีก 10 สมาคม
 เข้าพบนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เพื่อยื่นข้อเสนอการแก้ไขปัญหาพลอยจากโมซัมบิก
 ก่อนการเดินทางเยือนโมซัมบิกของนายกรัฐมนตรี โดยมีข้อเสนอ 4 ข้อได้แก่

1. ขอให้ตั้งสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก เนื่องจากประเทศ
 ดังกล่าวเป็นแหล่งวัตถุดิบพลอยแดง ที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจมหาศาลต่อปี
2. ขอให้นายกรัฐมนตรีเชิญชวนประเทศโมซัมบิก มาจัดงานเปิดประมูลอัญมณีในไทย
 เพื่อส่งเสริมและสร้างความตื่นตัวธุรกิจอัญมณี
3. ขอให้นายกรัฐมนตรีกำชับรัฐบาลโมซัมบิก ในเรื่องการดูแลชีวิตความปลอดภัย
 และทรัพย์สินของผู้ประกอบการที่ไปลงทุนประเทศโมซัมบิก
4. เสนอรัฐบาลเว้นภาษีการนำเข้าอัญมณีในอนาคต⁶⁷

ด้วยเหตุนี้การผลักดันของกลุ่มผลประโยชน์ผู้ค้าพลอยดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลไทย
 ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และพยายามสร้างความร่วมมือด้านการค้าพลอยที่ถูกต้องตามกฎหมาย

⁶⁶ จรัล บรรยงคเสนา, "รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ เปิดเสวนาปัญหาอุตสาหกรรมอัญมณีเมือง
 จันทบุรี สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ประกอบการ มั่นใจสิ้นปีมีสถานกงสุลไทยในโมซัมบิก," กรมประชาสัมพันธ์, updated 17
 มีนาคม 2013, accessed 6 June, 2021, https://pr.prd.go.th/chanthaburi/ewt_news.php?nid=1379&nid=1379.

⁶⁷ ผู้จัดการออนไลน์, "รมช.พาณิชย์ นำนักธุรกิจอัญมณี เข้าพบ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ", updated 25 กรกฎาคม, 2556,
 accessed 30 มิถุนายน, 2021, <https://mgronline.com/politics/detail/9560000091595>.

ระหว่างไทยและโมซัมบิก ผ่านกลไกความร่วมมือทางการทูต เพื่อปกป้องดูแลพ่อค้าพลอยชาวไทย ที่เข้าไปทำธุรกิจจำนวนหลายร้อยราย ซึ่งแต่เดิมเป็นการกระทำผิดกฎหมายของโมซัมบิก ให้เป็นการ เข้าไปทำธุรกิจที่ถูกกฎหมาย รวมทั้งสร้างกลไกความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อดูแลคุ้มครองคนไทยและธุรกิจ ของไทยในโมซัมบิก

จากการศึกษาพบว่าหากพิจารณาในประเด็นที่เกี่ยวข้องในทางการเมืองต่อการ เคลื่อนไหวการแก้ไขปัญหาของธุรกิจค้าพลอยของพ่อค้าพลอยไทยในโมซัมบิก พบว่าการผลักดัน การแก้ไขปัญหาค้าพลอยของพ่อค้าพลอยไทยในโมซัมบิกเป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวจาก กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในพื้นที่เป็นหลัก ผ่านสมาคมผู้ค้าอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี เนื่องจากเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทสูงในจังหวัดจันทบุรี และเป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ กลุ่มภาคธุรกิจอัญมณีจึงจำเป็นต้องเรียกร้อง การแก้ไขปัญหามาไปยังภาครัฐโดยตรง เพราะประเด็นการแก้ไขปัญหาค้าพลอยในโมซัมบิก ถือว่าเป็นประเด็นวาระเร่งด่วนในช่วงดังกล่าวและเป็นปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ โดยเมื่อพิจารณา ถึงเงื่อนไขตามช่วงเวลาดังกล่าวพบว่าผู้แทนราษฎรภายในจังหวัดจันทบุรีในช่วงเวลาดังกล่าวอันเป็น กลุ่มพรรคการเมืองในจันทบุรีทั้งหมดสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้น⁶⁸ ซึ่งหากใช้กระบวนการยื่นหนังสือร้องเรียนผ่านผู้แทนราษฎรในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาก็อาจจะใช้ระยะ เวลานาน กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจพลอยในจันทบุรีจึงนำเสนอขอเรียกร้องการแก้ไขปัญหามาโดยตรง ผ่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ในขณะนั้น เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหามาอย่างเร่งด่วน

ทั้งนี้ กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และพรรคการเมืองคือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง มีบทบาทสูงภายในจังหวัดที่พอจะเทียบเคียงกันได้ เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในจังหวัด เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่กว้างขวางในพื้นที่ที่มักจะต้องอยู่ในเขตชุมชนเมืองและเกี่ยวข้องกับประชาชน จำนวนมาก อาทิ สมาคม หอการค้า สภาอุตสาหกรรม เป็นต้น ถูกดูแลโดยกลุ่มนักธุรกิจที่เกี่ยวข้อง กับภาคธุรกิจอัญมณีทั้งสิ้น และกลุ่มดังกล่าวยังเป็นกลุ่มที่มักจะเป็นผู้แข่งขันกับกลุ่มการเมืองในพื้นที่⁶⁹

⁶⁸ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, "ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง," 2011, accessed 3 กรกฎาคม, 2021, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2554/A/058/11.PDF>.

⁶⁹ ฉะนอง พิณ, "นักการเมืองท้องถิ่นจันทบุรี: เครือข่ายอำนาจการเมืองในท้องถิ่น," วารสารการเมืองการปกครอง 5 no. ฉบับที่ 1 2014/09 - 2015/02 (2015), <http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/5-1/1901201712554611.pdf>.

เมื่อเป็นเช่นนี้กระบวนการเคลื่อนไหวการแก้ไข้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จึงสามารถเคลื่อนไหวได้โดยตรงไม่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามผู้ชนะการเลือกตั้งภายในจังหวัดจันทบุรีมักจะเน้นไปที่ตัวบุคคลเป็นหลักมากกว่าพรรคที่สังกัด กล่าวคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีในแต่ละครั้งจะได้บุคคลในกลุ่มเดิมเพียงแต่มีการเปลี่ยนสังกัดพรรคตามกระแสทางการเปลี่ยนแปลงทางเมืองเท่านั้น⁷⁰ หากแต่ในปี ค.ศ. 2019 ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งในจังหวัดจันทบุรีทั้งหมดเป็นผู้สมัครหน้าใหม่สังกัดพรรคอนาคตใหม่ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนโฉมทางการเมืองในจังหวัดจันทบุรี⁷¹

กล่าวโดยสรุป ความพยายามในการเจรจาเพื่อผลักดันเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการขับเคลื่อนการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา สมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุดิบและทรัพยากรในโมซัมบิก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคธุรกิจอัญมณี โดยใช้เป็นกลไกในการดูแลและแก้ไขปัญหาซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของไทยในแอฟริกา รวมทั้งส่งผลกระทบกลับมาถึงกลุ่มผลประโยชน์ผู้ประกอบการค้าพลอยไทยภายในประเทศ โดยเฉพาะในแหล่งการค้าพลอยแหล่งใหญ่ในจังหวัดจันทบุรี ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ในธุรกิจดังกล่าวต้องดำเนินการแก้ไข้ปัญหาจากภายในประเทศผ่านกระบวนการยื่นข้อเสนอทางนโยบายต่อรัฐบาล เพื่อนำไปสู่การผลักดันนโยบายการแก้ไข้ปัญหาเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติ

ภาคกลุ่มธุรกิจอัญมณีของไทยถือเป็นกลุ่มภาคธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไม่ต่ำกว่า 12,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี จากการศึกษาพบว่ากลุ่มผลประโยชน์หลักที่ขับเคลื่อนในประเด็นดังกล่าวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ในธุรกิจค้าพลอยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวซึ่งเป็นกลุ่มธุรกิจค้าพลอยของไทย เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่มีบทบาทสูงในการผลักดันการแก้ไข้ปัญหาไปยังหน่วยงานภาครัฐ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

⁷⁰ คະนอง พิณ, "นักการเมืองท้องถิ่นจันทบุรี: เครือข่ายอำนาจการเมืองในท้องถิ่น."

⁷¹ ไทยรัฐออนไลน์, "'อนาคตใหม่' ยึดเมืองจันท กวาดที่นั่ง ส.ส.3 เขตแบบไม่เป็นทางการ," 2019, accessed 3 กรกฎาคม, 2021, <https://www.thairath.co.th/news/local/east/1528833>.

โดยเฉพาะในกลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการอัญมณีถือว่ามียุทธศาสตร์สูงในพื้นที่เทียบเท่ากับกลุ่มพรรคการเมืองในพื้นที่ส่งผลให้สามารถผลักดันการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยตรง

แนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยในการรุกแอฟริกาผ่านการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก จึงเป็นแนวทางที่ตอบสนองต่อผลประโยชน์ในกลุ่มธุรกิจค้าพลอยของไทยภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2014 มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ต้องยุติบทบาทลง หากแต่กระทรวงการต่างประเทศของไทยยังคงพยายามการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต จนสำเร็จในปี ค.ศ. 2016 ดังนั้น โจทย์ต่อไปคือการทำความเข้าใจถึงแนวของสถานเอกอัครราชทูตไทย ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับโมซัมบิกภายหลัง การเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ไปสู่รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ส่งผลต่อสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ลดลงและแนวทางการดำเนินนโยบายระหว่างกันที่แตกต่างไปจากเดิม

บทที่ 4 บทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต กับการขับเคลื่อนนโยบาย การทูตด้านเศรษฐกิจในโมซัมบิก

4.1 บทนำ

บทนี้ต้องการนำเสนอบทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในการดำเนินนโยบาย การทูตเชิงรุกของไทยต่อโมซัมบิก ภายหลังจากเปิดเป็นทางการ ในปี ค.ศ. 2016 โดยเป็นช่วงหลังจากที่ รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ต้องสิ้นสุดลงเนื่องจากการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในปี ค.ศ. 2014 ทั้งนี้ การเข้ามาของรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิก เนื่องจากท่าทีของโมซัมบิกที่ไม่ยอมรับ รัฐบาลไทยที่ไม่ได้เข้ามาตามหลักประชาธิปไตย และเป็นฝ่ายลดระดับความสัมพันธ์ลง ส่งผลให้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิกหยุดชะงัก แม้ว่าในช่วงรัฐบาลก่อนหน้าจะเคยขับเคลื่อน นโยบายการทูตเชิงรุกผ่านแนวทางการผลักดันสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เพื่อเป็นกลไก ในการสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุดิบและทรัพยากรธรรมชาติในโมซัมบิก

ในขณะเดียวกันรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา แม้จะสานต่อการเปิด สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในปี ค.ศ. 2016 แต่ก็ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ ต่อโมซัมบิก จากจุดเน้นด้านเศรษฐกิจและวัตถุดิบทรัพยากร มาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และการทูตสาธารณะ เพื่อเป็นเงื่อนไขสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจไทยที่เข้าไป สกัดทรัพยากรในโมซัมบิก สารนิพนธ์บทนี้จะเสนอภาพรวมของนโยบายทางการทูตของไทย ต่อโมซัมบิกภายใต้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาซึ่งได้กำหนดแนวนโยบายความร่วมมือ ไทย - แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ขึ้นมาเป็นแนวทางการทูตใหม่ เพื่อทดแทนแนวทางการทูตเชิงรุก ในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เพื่อรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกัน

นอกจากนี้จะนำเสนอบทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในฐานะ หน่วยงานขับเคลื่อนนโยบายทางการทูตของไทยในโมซัมบิก โดยเป็นการศึกษาการดำเนินภารกิจสร้าง ความสัมพันธ์ทางการทูตด้านเศรษฐกิจกับโมซัมบิก โดยใช้แนวทางการร่วมมือเพื่อการพัฒนาสานกับ แนวทางการทูตสาธารณะ ในสมัยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เพื่อสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างประเทศทั้งสองให้เป็นเงื่อนไขสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากร ในโมซัมบิก ทั้งนี้ การนำเสนอในบทที่สามแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของไทยกับโมซัมบิกภายหลังรัฐประหารในปี ค.ศ. 2014
2. การขับเคลื่อนนโยบายการทูตของไทยต่อโมซัมบิกของรัฐบาลที่เข้ามาใหม่ภายหลังปี ค.ศ. 2014
3. การขับเคลื่อนนโยบายทางการทูตของสถานทูตเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาบูโต

4.2 ความสัมพันธ์ของไทยกับโมซัมบิกในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในปี ค.ศ. 2014

ภายหลังรัฐประหารรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ในปี ค.ศ. 2014 ส่งผลให้แนวนโยบายการทางการทูตเชิงรุกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ที่ได้เจรจาผลักดันความร่วมมือไว้ต้องหยุดชะงักลง ด้วยเหตุดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องไปยังแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยในแอฟริกา ซึ่งรวมถึงผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย ระบุว่า

“การรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในปี ค.ศ. 2014 ถือเป็นหนึ่งจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายของไทยในโมซัมบิกที่ทำให้สะดุดและหยุดชะงักในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันไปช่วงหนึ่ง แม้ว่าในสมัยของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ไทยจะเข้าไปเจรจาสร้างความร่วมมือต่าง ๆ ไว้แล้วก็ตาม การเข้ามาของรัฐบาลใหม่ของไทยได้ยกเลิกความตกลงต่าง ๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางเยือนโมซัมบิกเมื่อปี ค.ศ. 2013 และให้เริ่มการเจรจากันใหม่ แต่ยังคงเหลือการผลักดันการเปิดสถานทูตไทยในโมซัมบิกเท่านั้น ท่าทีดังกล่าวส่งผลให้สถานะการสร้างความร่วมมือระหว่างกันของทั้ง 2 ประเทศสะดุดลง และไทยก็ไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายที่เคยเจรจากับโมซัมบิกไว้ให้ที่เกิดขึ้นได้ โดยภายหลังการรัฐประหารของไทยส่งผลให้ทางโมซัมบิกไม่ได้อนุญาตให้มีการเดินทางเยือนระดับสูง (นายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ) ระหว่างกันอีกด้วย แม้ว่าจะมีความพยายามผลักดันการเดินทางของบุคคลระดับสูงของไทยไปยังโมซัมบิกก็ตาม แต่โมซัมบิกยึดหลักการในการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์กับประเทศที่รัฐบาลเข้ามาตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลให้ท่าทีของโมซัมบิกที่มีต่อไทยเปลี่ยนแปลงไป แต่ในปัจจุบันโมซัมบิกกลับมามีความสัมพันธ์กับไทยอีกครั้งภายหลังการเลือกตั้งของไทยในปี 2019”⁷²

⁷² นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย, interview.

ด้วยเหตุนี้สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยส่งผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อโมซัมบิก รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างไทย กับแอฟริกาในภาพรวมที่เคยผลักดันในช่วงรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ต้องหยุดชะงัก และเปลี่ยนแปลงไป และต่อมารัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กำหนด นโยบายทางการทูตในรูปแบบใหม่ต่อแอฟริกา ที่ส่งผลต่อนโยบายที่มีต่อโมซัมบิกในทิศทางเดียวกัน เพื่อรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้ และเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งสอง เป็นเงื่อนไขสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก โดยในส่วนต่อไป จะนำเสนอถึงนโยบายทางการทูตของไทยต่อโมซัมบิกที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

4.3 การขับเคลื่อนนโยบายการทูตของไทยต่อโมซัมบิกของรัฐบาลที่เข้ามาใหม่ภายหลังปี ค.ศ. 2014

การดำเนินนโยบายทางการทูตของรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีลักษณะแตกต่างออกไปจากรัฐบาลก่อน ในขณะที่นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ใช้นโยบาย ความริเริ่มไทย - แอฟริกา มาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกในการดำเนินความสัมพันธ์กับแอฟริกา แต่ในสมัยรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ปรับเปลี่ยนมาใช้นโยบาย “ความร่วมมือ ไทย - แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai-Africa Partnership for Sustainable Development)” มาเป็นนโยบายยุทธศาสตร์ของไทยที่มีต่อแอฟริกา ตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals –SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ

นโยบายดังกล่าวเป็นแนวทางการทูตที่ให้ความสนใจในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และขีดความสามารถ การช่วยเหลือประเทศในแอฟริกา โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม การเพิ่ม ประสิทธิภาพ ความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการสนับสนุนโดยการให้ทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาจากแอฟริกาและทุนฝึกอบรมในด้านสำคัญ ๆ รวมถึงความมั่นคงด้านอาหารและ สาธารณสุข โดยมีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศของประเทศไทย (TICA) ทำหน้าที่เป็นองค์กร สำคัญในนามของรัฐบาลในการดำเนินภารกิจต่าง ๆ ของไทยในแอฟริกา⁷³

ในส่วนของประเทศโมซัมบิกแม้ว่าจะกลายเป็นฝ่ายลดระดับความสัมพันธ์ลงจากการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองในไทยจากรัฐประหารและระงับการเยือนระดับสูงระหว่างกัน แต่รัฐบาล

⁷³ Bangkok Post, "Thailand shines a light on Africa," updated 5 March 2017 2017, accessed 4 May, 2021, <https://www.bangkokpost.com/archive/thailand-shines-a-light-on-the-dark-continent/1209125>.

ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ยังคงผลักดันให้เกิดการก่อตั้งสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ในปี ค.ศ. 2016 ซึ่งเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกที่รัฐบาลก่อนหน้าได้ริเริ่มไว้ แต่เปลี่ยนแปลงแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์จากจุดเน้นด้านเศรษฐกิจและวัตถุประสงค์ทรัพยากร มาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาผสานกับแนวทางการทูตสาธารณะ เพื่อสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดวัตถุประสงค์และทรัพยากรธรรมชาติในโมซัมบิก และรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกันภายหลังโมซัมบิกมีท่าทีที่เปลี่ยนไปจากการรัฐประหาร

ด้วยเหตุผลข้างต้นสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต จึงมีบทบาทและภารกิจหลักในการขับเคลื่อนนโยบายทางการทูตของไทยในโมซัมบิกผ่านโครงการและกิจกรรมทางการทูตต่าง ๆ ผ่านแนวทางการร่วมมือเพื่อการพัฒนาผสานกับแนวทางการทูตสาธารณะ ตามนโยบายยุทธศาสตร์ “ความร่วมมือไทย – แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่รัฐบาลใหม่ได้กำหนดไว้ ในส่วนต่อไปจะอธิบายถึงบทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ภายหลังจากการก่อตั้งในปี ค.ศ. 2016 กับการขับเคลื่อนนโยบายการทูตของไทยต่อโมซัมบิกตามแนวทางแนวทางการร่วมมือเพื่อการพัฒนาและแนวทางการทูตสาธารณะ

4.4 บทบาทการขับเคลื่อนนโยบายการทูตของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต

ภายหลังจากกำหนดนโยบาย “ความร่วมมือไทย – แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ของไทยต่อแอฟริกา ส่งผลให้แนวทางการดำเนินนโยบายทางการทูตของไทยที่มีต่อโมซัมบิกเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการตอบสนองต่อนโยบาย “ความร่วมมือไทย – แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งปรากฏชัดผ่านภารกิจของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ภายหลังจากก่อตั้งอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 โดยได้ผลักดันนโยบายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาผสานกับนโยบายการทูตสาธารณะ มาเป็นแนวทางการทูตตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของไทยต่อโมซัมบิกให้เป็นประเทศที่เป็นมิตรและเข้าถึงได้⁷⁴

ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและแนวทางการทูตสาธารณะเป็นนโยบายที่มีความแตกต่างจากการดำเนินการทางการทูตแบบดั้งเดิมที่เน้นการสื่อสารระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่นโยบายดังกล่าว

⁷⁴ Seksan Anantasirikiat and "Thailand's Integrated Public Diplomacy in Mozambique," USC Center on public Diplomacy, University of Southern California 2019, accessed 22 March, 2021, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/thailand%E2%80%99s-integrated-public-diplomacy-mozambique>.

จะเน้นวิธีการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม หรือสื่อมวลชน ในต่างประเทศ หรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาบูโต ได้ดำเนินการกิจในการผลักดันแนวทางการทูตของไทยต่อโมซัมบิก ที่ประกอบไปด้วยการผลักดันนโยบาย การทูตเพื่อการพัฒนา และการดำเนินแนวทางการทูตสาธารณะผ่านการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทย ในโมซัมบิก โดยอธิบายได้ดังนี้

4.4.1 การผลักดันนโยบายการทูตเพื่อการพัฒนาของไทยในโมซัมบิก

ในช่วงเดือนมกราคม – ธันวาคม ค.ศ. 2016 ไทยได้รับตำแหน่งประธานกลุ่ม G77 โดยกลุ่มความร่วมมือดังกล่าวถือเป็นการรวมกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา 77 ประเทศ ถือเป็นองค์กรของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดในสหประชาชาติ ที่ก่อตั้งเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1964 ปัจจุบันประกอบไปด้วยสมาชิก 134 ประเทศ ใน 3 ภูมิภาค ได้แก่ แอฟริกา เอเชียและแปซิฟิก และลาตินอเมริกากับแคริบเบียน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จึงได้นำแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy – SEP) ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งรัฐบาลมองว่ามีความสอดคล้องกับกับภารกิจการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ ภายในปี ค.ศ. 2030 มาเป็นแนวทางขับเคลื่อนความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งส่งเสริมการมีบทบาทสนับสนุนความร่วมมือเพื่อการพัฒนาในระดับทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคีกับนานาประเทศ

ทั้งนี้ โมซัมบิกเป็นประเทศสมาชิกของกลุ่ม G77 ซึ่งในช่วงดังกล่าวมีความสนใจในการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของไทยไปปรับใช้กับในประเทศของตน⁷⁵ รัฐบาลของไทยจึงขับเคลื่อนการปรับใช้นโยบายดังกล่าวผ่านกลไกสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาบูโต โดยสะท้อนได้ผ่านโครงการต่าง ๆ ดังนี้

(1) โครงการหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในปี ค.ศ. 2016 โมซัมบิกเป็น 1 ใน 10 ประเทศริเริ่มของไทยที่ดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศของตน โดยโครงการดังกล่าวเป็นความร่วมมือระหว่างไทยและโมซัมบิก มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนต้นแบบในโมซัมบิกในการให้ความช่วยเหลือการพัฒนาด้านการเกษตร

⁷⁵ กระทรวงการต่างประเทศ, รายงานประจำปีกระทรวงการต่างประเทศ 2559 - 2560 (กรุงเทพฯ: บริษัท สโตร์ ครีเอทีฟ เฮ้าส์ จำกัด, 2560), 36.

โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยต่อมาในปี ค.ศ. 2018 ต่อเนื่องถึงปี ค.ศ. 2019 กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ให้การสนับสนุนโครงการความร่วมมือพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในโมซัมบิกอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโมซัมบิก เป็นต้น⁷⁶ โดยให้สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เข้าไปสร้างและสนับสนุนความร่วมมือกับรัฐบาลของโมซัมบิก

(2) โครงการเพาะเลี้ยงปลานิลแดง

โครงการเพาะเลี้ยงปลานิลแดงในโมซัมบิกเป็นโครงการที่ฝ่ายโมซัมบิกได้ขอรับการสนับสนุนด้านการเพาะเลี้ยงปลานิลแดง (Red Tilapia) จากฝ่ายไทยผ่านสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต โดยเป็นการขอรับพันธุ์ปลานิลแดง และการพัฒนาเทคโนโลยีการทำฟาร์มปลานิลแดงที่ได้มาตรฐานจากไทย ที่รัฐบาลโมซัมบิกต้องการส่งเสริมให้เกษตรกรชาวโมซัมบิกเพาะเลี้ยงปลานิลแดง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคของประชาชนภายในประเทศ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ด้วยเหตุผลข้างต้น กระทรวงการต่างประเทศของไทย จึงได้ดำเนินการมอบหมายกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการฝ่ายไทย ส่วนฝ่ายโมซัมบิกมอบหมายให้ National Institute for Fisheries and Aquaculture Development (IDEPA) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

ผลของความร่วมมือดังกล่าวทำให้เกิดการสร้างศูนย์เพาะพันธุ์ปลานิลไทย - โมซัมบิกที่อำเภอบิเลน จังหวัดกาซา ที่ก่อตั้งขึ้นในวันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 2017 โดยภายในศูนย์ดังกล่าวจะมีการก่อสร้างโรงเพาะฟักไข่ปลา และโรงเพาะเลี้ยงพ่อแม่พันธุ์และลูกปลานิล เพื่อแจกจ่ายให้กับเหล่าเกษตรกรและประชาชน⁷⁷ นอกจากนี้ในปีเดียวกันกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ ร่วมกับคณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการฝึกอบรมหลักสูตรเพาะเลี้ยงปลานิลให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมประมงจากโมซัมบิก เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ด้านประมงของโมซัมบิกในการผสมพันธุ์และวางไข่ของพ่อแม่พันธุ์ปลาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากไทย

ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต และกรมความร่วมมือระหว่างประเทศได้ให้การสนับสนุนโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การก่อสร้างศูนย์เพาะเลี้ยงปลานิล

⁷⁶ กระทรวงการต่างประเทศ, รายงานประจำปี 2562 (กรุงเทพฯ: บริษัท สโตร์ครีเอทีฟแฮนด์ จำกัด, 2562), 62.

⁷⁷ โปสททูเดย์, "โมซัมบิกตั้ง "ศูนย์เพาะพันธุ์ปลานิล" เดินตามรอยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงร.9," updated 21 ตุลาคม 2017, 2017, accessed 4 มิถุนายน, 2021, <https://www.posttoday.com/world/521302>.

การสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ การสนับสนุนพ่อแม่พันธุ์ปลานิลจำนวน 2 สายพันธุ์ ได้แก่ สายพันธุ์จิตรลดา และปลานิลแดง สายพันธุ์ปทุมธานี และการจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำไปให้ความรู้และคำแนะนำในการเพาะเลี้ยงและการบริหารจัดการฟาร์มปลานิล⁷⁸

(3) โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยในโมซัมบิก

โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทย (Friends From Thailand - FFT) เป็นแนวนโยบายที่กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ในฐานะหน่วยงานดำเนินงานความร่วมมือทางวิชาการ ได้เริ่มโครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006 โดยในช่วงแรกจะมุ่งเน้นไปที่การจัดส่งอาสาสมัครไปปฏิบัติงานภายใต้โครงการพัฒนา (Development Project) ในพื้นที่ประเทศเป้าหมาย อาทิ กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคน้ำโขง (กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม) และประเทศที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญในการให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ เช่น ภูฏาน ศรีลังกา ติมอร์-เลสเต และประเทศในแอฟริกา (โมซัมบิก เบนิน เลโซโท) เพื่อปฏิบัติงานร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ อาทิ สาธารณสุข เกษตร ฝีมือแรงงาน การศึกษา การพัฒนาและการจัดตั้งองค์กรด้านการพัฒนา เป็นต้น โดยตั้งแต่ปี 2006 – ปัจจุบัน มีจำนวนรวม 162 คน ทั้งนี้ โครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ 1) เสริมสร้างบทบาทและภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ 2) เสริมสร้างความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีในระดับประชาชนของประเทศคู่ร่วมมือ 3) เสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาบุคลากรของไทยในการปฏิบัติงานในต่างประเทศ และ 4) ขยายกลไกการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาของประเทศไทย

รัฐบาลไทยได้ดำเนินนโยบายโครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยในโมซัมบิกภายหลังการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2016 และภายในสามเดือนหลังจากนั้น กระทรวงการต่างประเทศของไทยได้สั่งการให้สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เสนอการหารือกับโมซัมบิกในการดำเนินการโครงการความร่วมมือเพื่อพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนผ่านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ โดยโครงการอาสาสมัครไทยดังกล่าวเป็นโครงการที่จะนำเอาอาสาสมัครคนไทยที่ได้รับการคัดเลือกเข้าไปปฏิบัติงานผ่านการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ของไทย ร่วมกับภาคประชาชนท้องถิ่นของโมซัมบิก

⁷⁸ กระทรวงการต่างประเทศ, "โครงการฝึกอบรมหลักสูตรเพาะเลี้ยงปลานิลให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมประมงโมซัมบิก," updated 7 ธันวาคม 2017, 2017, accessed 3 มิถุนายน, 2021, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd0e015e39c3060021d58?cate=5d5bcb4e15e39c306000683d>.

ในโครงการความร่วมมือต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน อาทิ โครงการจัดตั้ง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โครงการส่งเสริมและให้ความรู้การเลี้ยงปลานิลแดง เป็นต้น

4.4.2 การดำเนินนโยบายการทูตสาธารณะ: การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในโมซัมบิก

สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นสถานทูตแห่งใหม่ที่เกิดขึ้นในโมซัมบิก ฉะนั้นหนึ่งในการกิจสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวคือการแนะนำตัวให้ชาวโมซัมบิกรู้จักประเทศไทย มากยิ่งขึ้น โดยจากข้อมูลการศึกษาในบทที่ 3 จะแสดงให้เห็นว่าสถานทูตไทยจำเป็นต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศไทยและคนไทยมากยิ่งขึ้น ภายหลังจากเกิดกรณีปัญหาพ่อค้าพลอยชาวไทย เข้ามาทำการค้าพลอยดิบอย่างผิดกฎหมายในโมซัมบิก และถูกทางการโมซัมบิกดำเนินคดีจำนวนมาก และมีการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาผ่านการติดสินบนเจ้าหน้าที่ของโมซัมบิก อันส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ของนักธุรกิจชาวไทยในภาคธุรกิจอื่น ๆ ที่จะเข้าไปดำเนินธุรกิจในโมซัมบิก รวมถึงยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของไทยอีกด้วย ทำให้สถานทูตไทยดำเนินการกิจส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ของไทย ในหมู่ชาวโมซัมบิกขึ้นมาใหม่ เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างกัน สำหรับบทบาท ของสถานทูตไทยในการผลักดันด้านการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในโมซัมบิก มีดังนี้

(1) การตกแต่งสถานทูตไทยผ่านงานศิลปะและศิลปินท้องถิ่นโมซัมบิก

หนึ่งในเครื่องมือทางการทูตที่โดดเด่นของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต คือการให้ความสำคัญกับศิลปินท้องถิ่นชาวโมซัมบิกมีส่วนร่วมในการตกแต่งอาคารของสถานทูตฯ โดยการผลักดันของนายรัศม์ ชาลีจันทร์ เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในขณะนั้น ได้มีนโยบาย การปรับปรุงอาคารที่ถูกปรับปรุงมาเป็นสถานทูตฯ และเนื่องจากสถานทูตฯ ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน ท้องถิ่นขนาดใหญ่ ที่ภายในชุมชนมีศิลปินชาวโมซัมบิกจำนวนมาก สถานทูตไทยจึงได้ว่าจ้างศิลปิน ท้องถิ่นชาวโมซัมบิก มาสร้างผลงานศิลปะ ในการตกแต่งอาคารสถานทูต ทั้งภายในและภายนอก เช่น การใช้งานศิลปะประเภทโมเสกมาทำป้ายหน้าสถานทูตไทย และการสร้างศิลปะบนกำแพง ของสถานทูต รวมทั้งการใช้งานศิลปะประดับตกแต่งภายในสถานทูต เป็นต้น ทั้งนี้ งานศิลปะที่เกิดขึ้น ในสถานทูตดังกล่าวจะสะท้อนเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของทั้ง 2 ประเทศ มาเรียงร้อยเข้าด้วยกัน เพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจ และภาพลักษณ์ที่ดีระหว่างไทยและโมซัมบิก อาทิ พระสงฆ์ งานสงกรานต์ ยักษ์ รถตุ๊กตุ๊ก ของไทย อยู่เคียงข้างกับอาคารบ้านเรือน และชุมชน ชาวโมซัมบิก เป็นต้น

เว็บไซต์ The Cloud ได้ลงบทสัมภาษณ์ของนายอาทิตย์ ประสาทกุล ข้าราชการ กระทรวงการต่างประเทศของไทยที่ประจำอยู่ ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ในขณะนั้น โดยระบุว่า

“สถานทูตแห่งนี้ตั้งอยู่ติดกับชุมชนขนาดใหญ่ สำหรับสถานทูตอื่นอาจใช้คำว่า ‘อยู่ข้าง’ แต่ที่นี่ต้องใช้คำว่า ‘อยู่เคียงข้าง’ เพราะสถานทูตพยายามทำตัวเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนการวางตัวเช่นนี้ ทำให้ทุกคนบนถนนเส้นนี้รู้จักสถานทูตไทย เคยมีนักท่องเที่ยวไทยเดินมาตามหาสถานทูต ปรากฏว่า ชาวบ้านรู้จักทั้งถนน ถ้าชาวโมซัมบิกรู้สึกดีกับสถานทูต ก็เหมือนเราได้สร้างแบรนด์ที่ดีให้กับประเทศไทย ทำให้เขารู้สึกเป็นมิตรกับประเทศไทย ชาวที่ในชายตลาดตอนนี้ 30 - 40 เปอร์เซ็นต์เป็นชาวจากประเทศไทย ถ้าคนโมซัมบิกรู้สึกดีกับประเทศไทย ก็อาจจะทำให้เขาตัดสินใจเลือกซื้อข้าวของไทย ก่อนข้าวเวียดนามหรือข้าวอินเดีย”⁷⁹

บทบาทของสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นการริเริ่มการสร้างความรู้จักประเทศไทยให้แก่ชาวโมซัมบิกมากยิ่งขึ้น โดยเป็นเครื่องมือทางการทูตที่เชื่อมโยงกับการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตของไทยกับชุมชนท้องถิ่นชาวโมซัมบิกได้อย่างดี นอกจากนี้ไทยยังมีการดำเนินการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของไทยในโมซัมบิก โดยสะท้อนโครงการอื่น ๆ ดังนี้

(2) การดำเนินนโยบายการทูตวัฒนธรรมระหว่างไทยกับโมซัมบิก

ไทยให้ความสำคัญต่อการใช้การทูตวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือนโยบายการทูตสาธารณะในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยเน้นดำเนินกิจการหลักในลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ 1. การสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนชาวไทยและต่างประเทศ 2. การแก้ภาพพจน์ของประเทศไทย และ 3. การเผยแผ่วัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ ทั้งนี้โมซัมบิกถือเป็นกลุ่มประเทศที่กำลังเพิ่มความสำคัญด้านเศรษฐกิจต่อไทยในอนาคตว่าเป็นประเทศที่ไทยต้องการใช้นโยบายการทูตเชิงวัฒนธรรม โดยการทำให้โมซัมบิกรู้จักหรือมีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยมากขึ้นและความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศไทย⁸⁰ รวมทั้งให้ประเทศโมซัมบิกเป็นที่รู้จักของชาวไทยมากยิ่งขึ้นโดยสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ได้จัดทำโครงการต่าง ๆ ดังนี้

- โครงการจัดสัมมนาเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโมซัมบิก วันที่ 8 กรกฎาคม ค.ศ. 2016 ณ กระทรวงการต่างประเทศของไทย

⁷⁹ ทรงกลด บางยี่ขัน, "Art of Diplomacy การใช้ศิลปะขับเคลื่อนงานด้านการทูตของสถานทูตแห่งล่าสุดของประเทศไทยที่อินดี้มาก," the cloud, updated 2 ตุลาคม 2017, 2017, accessed 5 พฤษภาคม 2021, <https://readthecloud.co/embassy-1/>.

⁸⁰ อภินันท์ ทะสุนทร, "การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน," 200

- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต จัดนิทรรศการ “โมซัมบิกเขียนด้วยไม้” ระหว่างวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 2017 - 3 สิงหาคม ค.ศ. 2017 ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร⁸¹ โดยได้นำงานศิลปะจากศิลปินท้องถิ่นชาวโมซัมบิกมาจัดแสดงที่ประเทศไทย

- ในช่วงปี ค.ศ. 2019 ไทยได้ดำเนินโครงการเผยแพร่การแสดงดนตรีโปงลาง และกีฬามวยไทยในต่างประเทศผ่านการสาธิตหรือฝึกสอนมวยไทยในโมซัมบิก⁸² เพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดวัฒนธรรมของไทยให้ชาวโมซัมบิกรู้จักและเข้าใจมากยิ่งขึ้น

(3) การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2016 โมซัมบิกได้มีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศของไทย เพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือโมซัมบิกในระยะสั้น โดยขอรับบริจาคข้าวเพื่อบรรเทาภัยพิบัติจากความแห้งแล้งและภัยธรรมชาติ อย่างรุนแรงในโมซัมบิก ที่ส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางด้านอาหารแก่ชาวโมซัมบิกกว่า 1.4 ล้านคน และด้วยโมซัมบิกกำลังประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้ต้องขอความช่วยเหลือดังกล่าว รัฐบาลไทยจึงพิจารณาสนับสนุนการขอรับบริจาคข้าวดังกล่าว บนพื้นฐานของการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2018 สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เป็นผู้แทนรัฐบาลไทยส่งมอบข้าวสารบรรจุถุงจำนวน 1,000,000 กิโลกรัม เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาความแห้งแล้งและภัยพิบัติในโมซัมบิก และต่อเนื่องในปี ค.ศ. 2019 ไทยได้มอบเงินช่วยเหลือ จำนวน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ แก่โมซัมบิกจากเหตุการณ์อุทกภัยจากพายุไซโคลนอิตาอี⁸³

กล่าวโดยสรุป ภายหลังจากรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในปี ค.ศ. 2014 โมซัมบิกเป็นฝ่ายลดระดับความสัมพันธ์ลง โดยไม่รับการเยือนระดับสูงของรัฐบาลไทยที่มาจากจากรัฐประหาร เนื่องจากไม่ได้เข้ามาตามระบอบประชาธิปไตยจนนำไปสู่สถานะความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ลดลง และในขณะเดียวกันรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แม้ว่าจะสานต่อการเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ในปี ค.ศ. 2016 แต่ก็เปลี่ยนแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ต่อโมซัมบิกจากจุดเน้นด้านเศรษฐกิจและวัตฤติบทรพยากร มาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนา

⁸¹ ทรงกลด บางยี่ขัน, "My Love is Here ศิลปินผู้เปลี่ยนวงการศิลปะในแอฟริกา ยกระดับงานฝีมือให้เห็นงานศิลปะด้วยการใส่เรื่องราวเข้าไป," The cloud, updated 1 สิงหาคม 2017, 2017, accessed 3 มิถุนายน, 2021, <https://readthecloud.co/people-13/>.

⁸² อาทิตย์ ประสาทกุล, "Hard Truths โมตรี้ของไทยต่อโมซัมบิก เพื่อนใหม่ผู้ไม่เป็นเกษตรกรรม ในรูปแบบการสอนขับรถอีแต่นทำนาปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงปลานิล กวนมะม่วง และเย็บผ้าตัดกระเป๋ายาวสร้างรายได้," The cloud, updated 31 สิงหาคม 2020, 2020, accessed 3 มิถุนายน, 2021, <https://readthecloud.co/tuane-mozambique/>.

⁸³ กระทรวงการต่างประเทศ, รายงานประจำปี 2562, 91.

และการทูตสาธารณะ โดยให้สถานทูตไทยเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าวผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเพาะเลี้ยงปลานิลแดง โครงการอาสาสมัครเพื่อนไทยในโมซัมบิก การตกแต่งสถานทูตไทยผ่านงานศิลปะและศิลปินท้องถิ่นโมซัมบิก การดำเนินนโยบายการทูตวัฒนธรรมระหว่างไทยและโมซัมบิก และการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม เป็นต้น

การขับเคลื่อนแนวทางความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสานกับแนวทางการทูตสาธารณะที่รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและสนับสนุนภาคเอกชนของไทยที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิกนั้น ปัจจุบันพบว่าปัญหาการสกัดทรัพยากรของภาคธุรกิจไทยในโมซัมบิกยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องและยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรม โดยปรากฏข้อมูลในเว็บไซต์สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2021 ซึ่งระบุถึงเรื่องการค้าพลอยและการพำนักอาศัยที่ผิดกฎหมายโมซัมบิก ซึ่งปัจจุบันยังคงมีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการค้าพลอยโดยไม่มีใบอนุญาตจนเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนไทยยังคงถูกจับกุมและดำเนินคดีในโมซัมบิกอย่างต่อเนื่อง⁸⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸⁴ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต, "ประกาศสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ฉบับที่ 1/2564 เรื่อง การค้าพลอยและการพำนักอาศัยโดยผิดกฎหมายในสาธารณรัฐโมซัมบิก," 2021, accessed 25 สิงหาคม, 2021, https://image.mfa.go.th/mfa/0/FBtREAtWmz/PDF_documents/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8_%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%97_%E0%B8%93_%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%87%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%B9%E0%B9%82%E0%B8%95_%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_1_-_2564.pdf.

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

สารนิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาการทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก โดยนำแนวคิดเรื่อง “การทูตเชิงเศรษฐกิจ (Economic diplomacy)” มาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งจะชี้ให้เห็นแนวทางการทูตเศรษฐกิจของไทยที่มีต่อโมซัมบิก เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามว่าทำไมรัฐบาลไทยในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จึงเลือกประเทศโมซัมบิกในการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยในแอฟริกา และใช้การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การทูตเชิงรุกทางเศรษฐกิจในช่วงดังกล่าว และต่อมาเมื่อเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลต่อท่าทีความสัมพันธ์ของโมซัมบิกและไทยถูกลดความสำคัญลงไป รัฐบาลที่เข้ามาใหม่มีแนวทางในการดำเนินนโยบายอย่างไร

การศึกษาในประเด็นดังกล่าวพบว่า การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาปรากฏลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดจากการดำเนินนโยบายที่มาจากฝ่ายการเมืองเดียวกัน ใน 2 ระยะ ระยะแรก คือในช่วงปี ค.ศ. 2001 การกำหนดนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจ สมัยพรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของนายทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจมาเป็นนโยบายการต่างประเทศ เพื่อเริ่มต้นขยายความสัมพันธ์กับประเทศยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ ที่ไทยสนใจ แอฟริกาจึงเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจใหม่ที่ไทยเริ่มสนใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่อาจจะมีส่วนร่วมกันในอนาคต

ในปี ค.ศ. 2005 รัฐบาลในช่วงดังกล่าวสะท้อนความสนใจในการสัมพันธ์ทางการทูตเชิงรุกผ่านการเดินทางเยือนเคนยาอย่างเป็นทางการ นายทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถือเป็นการเดินทางเยือนแอฟริกาอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกของผู้นำไทย กลายเป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นท่าทีของไทยที่ต้องการรุกแอฟริกา หากแต่ในปี ค.ศ. 2006 รัฐบาลที่เกิดขึ้นหลังจากรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในไทย เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยที่เคยเริ่มต้นไว้ต้องหยุดชะงักลง

ต่อมาในระยะที่สอง คือ ในช่วงปี ค.ศ. 2011 การกลับมาเป็นผู้นำรัฐบาลของพรรคเพื่อไทย ภายใต้การนำของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งเป็นฝ่ายการเมืองเดียวกันจึงได้สานต่อนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของพรรคไทยรักไทยในอดีตในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยได้นำแนวทาง

การทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจมาใช้เป็นนโยบายดำเนินความสัมพันธ์กับแอฟริกาใน 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การเลือกใช้การเยือนในระดับผู้นำอย่างเป็นทางการไปยังประเทศในแถบแอฟริกาตะวันออก โดยในปี ค.ศ. 2013 นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้เดินทางเยือน 3 ประเทศ ได้แก่ โมซัมบิกแทนซาเนีย และยูกันดา เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน และ 2) การเลือกใช้แนวทางการผลักดันการเปิดสำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทย โดยใช้การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก

อย่างไรก็ตามในการดำเนินนโยบายในระยะที่สองนี้แม้ว่ารัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จะมีแนวทางการทูตที่สานต่อมาจากการรุกแอฟริกาในระยะแรกในสมัยนายทักษิณ ชินวัตร เพื่อกลับมาริเริ่มความสัมพันธ์ของไทยกับแอฟริกาให้เป็นรูปธรรมอีกครั้งหนึ่ง แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าว ข้างล่างมีข้อค้นพบสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก เมื่อนำแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจที่รัฐบาลไทยใช้เป็นแนวทางการรุกแอฟริกาไปเปรียบเทียบกับประเทศอาเซียนอื่น อาทิ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย พบว่ารัฐบาลไทยในช่วงดังกล่าวใช้แนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างไปจากประเทศอาเซียนอื่นใน ได้แก่

1. ในขณะที่ประเทศอาเซียนอื่นกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ต่อแอฟริกาที่ต่อเนื่องเป็นรูปธรรม รวมทั้งยังส่งเสริมหน่วยงานของรัฐมาเป็นเครื่องมือและกลไกเพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับแอฟริกาในทุกมิติผ่านเวทีการประชุมระหว่างประเทศเพื่อต้อนรับผู้มาเยือนจำนวนมากจากแอฟริกา อาทิ การจัดการประชุม Indonesia-Africa forum (IAF) ที่จัดขึ้นที่เกาะบาหลี อินโดนีเซีย และ การจัดการประชุม Africa - Singapore Business Forum ที่สิงคโปร์ เป็นต้น แต่รัฐบาลไทยไม่ได้มีนโยบายที่ต่อเนื่องเป็นรูปธรรม และเลือกที่จะใช้แนวทางการทูตเชิงรุกที่มุ่งตรงไปเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่กับบางประเทศในแอฟริกาเท่านั้น แม้ว่าไทยจะมีหน่วยงานของรัฐบาลที่พร้อมตอบสนองต่อการดำเนินนโยบายในหลายประเทศในแอฟริกาแล้วก็ตาม

2. รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เลือกที่จะมุ่งการขับเคลื่อนนโยบายทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการให้ความสนใจไปยังประเทศโมซัมบิกโดยมองว่าโมซัมบิกเป็นประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แทนที่จะเป็นการรุกแอฟริกาในภาพรวมตามแบบของประเทศอาเซียนอื่นซึ่งมีประสบการณ์การรุกแอฟริมาก่อนไทยทั้งสิ้น

ด้วยเหตุผลข้างต้นเมื่อเทียบแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยกับแนวทางของประเทศอาเซียนอื่น จึงสะท้อนข้อจำกัดสำคัญของไทย 4 ข้อหลัก ได้แก่ 1) การเดินทางเยือนแอฟริกาของไทยส่งผลให้ไทยสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับประเทศปลายทางเท่านั้น 2) ไทยให้สำนักงานทางการทูตเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนไทยในแอฟริกาแต่ประเทศอาเซียนให้หน่วยงานเฉพาะด้านการลงทุนเป็นฝ่ายดูแลภาคเอกชนในแอฟริกา 3) แนวทางการทูตของไทยต่อแอฟริกาที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นแนวทาบสนับสนุนนโยบายระหว่างกันในระยะยาวและไม่มียุทธศาสตร์ระหว่างกันที่เป็นรูปธรรม และ 4) องค์กรความรู้และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับแอฟริกายังมีอย่างจำกัด

ทั้งนี้ เมื่อแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาที่ไทยเลือกใช้มีข้อจำกัด แต่เหตุใดไทยยังคงเลือกใช้การเลือกใช้การเดินทางเยือนในระดับผู้นำ และ การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกา โดยจากการศึกษาผ่านกรณีการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางที่รัฐบาลสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เลือกใช้ ข้าพเจ้าได้ข้อค้นพบว่าสาเหตุของการเลือกใช้แนวทางดังกล่าวมาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาในสมัยรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มีสาเหตุมาจากการแก้ไขปัญหาด้านธุรกิจการค้าพลอยของพ่อค้าพลอยชาวไทยที่เกิดขึ้นอย่างผิดกฎหมายในโมซัมบิก และปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อมายังกลุ่มภาคธุรกิจอัญมณีภายในไทยอย่างเป็นลูกโซ่ เนื่องจากภาคธุรกิจดังกล่าวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่สร้างมูลค่าสูงต่อระบบเศรษฐกิจของไทยในแต่ละปีไม่ต่ำกว่า 12,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

เมื่อเป็นเช่นนั้นภาคธุรกิจอัญมณีภายในประเทศจึงร้องเรียนกรณีปัญหาดังกล่าวไปยังรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่การเลือกใช้แนวทางการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก มาเป็นแนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อเป็นโอกาสในการขยายความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนา รวมทั้งยังเป็นการแก้ไขปัญหาของภาคธุรกิจไทยที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อมายังกลุ่มภาคธุรกิจอัญมณีภายในประเทศ

ประการที่สอง การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา มีความแตกต่างกันของการดำเนินนโยบายในแต่ละช่วงตามฝ่ายการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนำไปสู่การขาดความต่อเนื่องของนโยบายทางการทูตที่เป็นรูปธรรม นับตั้งแต่สมัยนายทักษิณ ชินวัตร

ที่เริ่มต้นดำเนินนโยบายเพื่อความสัมพันธ์กับแอฟริกาเป็นครั้งแรก จนกระทั่งถูกรัฐประหาร ในปี ค.ศ. 2006 และปรากฏอีกครั้งในทำนองเดียวกันในปี ค.ศ. 2014 สมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ก็ถูกรัฐประหารเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ส่งผลให้การดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกาต้องหยุดชะงักลงไปเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ การเข้ามาเป็นผู้นำรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังจากการรัฐประหาร ในปี ค.ศ. 2014 ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา อีกทั้งยังส่งผลต่อท่าทีความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยโมซัมบิกเป็นฝ่ายลดระดับความสัมพันธ์ลง และได้ระงับการเยือนระดับสูงของไทยที่ไปยังโมซัมบิก เนื่องจากรัฐบาลโมซัมบิกไม่ยอมรับการเข้ามาของรัฐบาลที่ไม่ได้มาตามระบอบประชาธิปไตย และในขณะเดียวกันรัฐบาลใหม่แม้จะสานต่อการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในปี ค.ศ. 2016 แต่ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางดำเนินยุทธศาสตร์ต่อโมซัมบิก จากจุดเน้นด้านเศรษฐกิจและวัตถุประสงค์ทรัพยากรในสมัยรัฐบาลก่อนหน้า มาเป็นความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและการทูตสาธารณะ ผ่านนโยบายยุทธศาสตร์ “ความร่วมมือไทย – แอฟริกา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Thai-Africa Partnership for Sustainable Development)” ที่รัฐบาลใหม่กำหนดขึ้น

สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ได้ผลักดันภารกิจตามแนวทางการทูตเพื่อการพัฒนา ผสานควบคู่กับแนวทางการทูตสาธารณะตามนโยบายดังกล่าว อาทิ โครงการหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โครงการเพาะเลี้ยงปลานิลแดง การตกแต่งสถานทูตไทย ผ่านงานศิลปะและศิลปินท้องถิ่นโมซัมบิก การดำเนินนโยบายการทูตวัฒนธรรมระหว่างไทยกับโมซัมบิก เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินงานของสถานทูตไทยในช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นการรักษาสถานะความสัมพันธ์ระหว่างกัน รวมทั้งเป็นการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลในปัจจุบันข้าพเจ้าพบว่าปัญหาการสกัดทรัพยากรของภาคธุรกิจไทยในโมซัมบิกยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องและยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหายังเป็นรูปธรรม โดยปรากฏข้อมูลในเว็บไซต์สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ. 2021 ซึ่งระบุถึงเรื่องการค้าพลอยและการพำนักอาศัยที่ผิดกฎหมายโมซัมบิก ซึ่งปัจจุบันยังคงมีการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับการค้าพลอยโดยไม่มีใบอนุญาตจนเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนไทยยังคงถูกจับกุมและดำเนินคดีในโมซัมบิกอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปจากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การทูตทางเศรษฐกิจของไทยต่อแอฟริกา: กรณีศึกษาการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก” แสดงให้เห็นข้อค้นพบว่า รัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ได้กำหนดให้โมซัมบิกเป็นพื้นที่ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญของไทยอันสะท้อนได้จากศักยภาพของโมซัมบิกเอง ประกอบกับกรณีปัญหาของภาคธุรกิจอัญมณีไทยที่เข้าไปทำธุรกิจค้าพลอยดิบอย่างผิดกฎหมายในโมซัมบิก ด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องดำเนินนโยบายการทูตด้านเศรษฐกิจ ผ่านแนวทางการผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก เพื่อสร้างบรรยากาศความร่วมมือสนับสนุนภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรโดยเฉพาะพลอยแดงดิบซึ่งถือเป็นวัตถุดิบที่สำคัญต่ออุตสาหกรรมพลอยในไทย อีกทั้งจะเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาการค้าพลอยผิดกฎหมายของพ่อค้าพลอยชาวไทยในโมซัมบิกในคราวเดียวกัน

ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี ค.ศ. 2014 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิกที่เคยมีมาก่อนหน้ายุคชงักลง ทำให้รัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จำเป็นต้องกำหนดนโยบายการทูตที่ขึ้นมาใหม่ตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อปรับใช้แนวทางการร่วมมือเพื่อการพัฒนาสานกับแนวทางการทูตสาธารณะ โดยให้สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ที่ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2016 เป็นหน่วยปฏิบัติการนโยบาย เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสองประเทศที่จะนำไปสู่การสนับสนุนการแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคธุรกิจที่เข้าไปสกัดทรัพยากรในโมซัมบิก อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการปรับใช้แนวทางการทูตต่าง ๆ กับโมซัมบิกแต่ในปัจจุบันยังคงปรากฏถึงการค้าพลอยผิดกฎหมายของภาคธุรกิจไทยในโมซัมบิก และการแก้ไขปัญหาดังกล่าวยังไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การเลือกใช้การผลักดันการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก ในสมัยรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นการเลือกใช้แนวทางการทูตเชิงรุกที่แตกต่างจากการดำเนินนโยบายของประเทศอาเซียนอื่น ๆ ซึ่งมีข้อจำกัดสำคัญที่ไม่เอื้อต่อการดำเนินนโยบายการทูตเชิงรุกต่อแอฟริกา แม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลไทยจะเล็งเห็นว่าแอฟริกาเป็นพื้นที่เป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันได้ นอกจากนี้ ไทยไม่ได้มีการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์เชิงรุก

ต่อแอฟริกาอย่างเป็นรูปธรรมและไม่มีความแน่นอนในการดำเนินนโยบายส่งผลให้การปรับใช้
แนวทางการทูตเชิงรุกของไทยต่อแอฟริกาไม่ต่อเนื่อง

ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐของไทยที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ควรทำงานร่วมกับ สถาบันทางการเงิน และผู้แทน
จากภาคเอกชน อย่างบูรณาการในการขับเคลื่อนนโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทย
ต่อแอฟริกาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีความต่อเนื่องเป็นรูปธรรม ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง
และระยะยาว เพื่อใช้เป็นนโยบายพื้นฐานที่ทุกรัฐบาลสามารถนำไปสร้างกลไกในการขับเคลื่อน
นโยบายได้อย่างต่อเนื่องในทุกมิติ

ทั้งนี้ นโยบายการทูตเชิงรุกที่ถูกกำหนดขึ้นจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถและการเตรียม
ความพร้อมให้กับภาคเอกชนไทยที่สนใจเข้าไปลงทุนในแอฟริกา เนื่องจากปัจจุบันผู้ประกอบการ
ภาคเอกชนของไทยยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการลงทุนในแอฟริกา อย่างไรก็ตาม
การตอบโจทย์แนวทางการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจของไทยที่มีต่อโมซัมบิก เป็นเพียงแนวทางหนึ่ง
ในภูมิภาคแอฟริกาอันกว้างใหญ่ ฉะนั้น จึงต้องติดตามต่อว่าแนวทางการทูตด้านเศรษฐกิจของไทย
ที่เกิดขึ้นจะได้ผลในระดับใด ในขณะที่การเชื่อมความสัมพันธ์แอฟริกาทางเศรษฐกิจยังต้องแสวงหา
หนทางขยายความร่วมมืออย่างที่เป็นเชิงรุกต่อ เมื่อเทียบกับแนวทางที่ประเทศอาเซียนดำเนิน
นโยบายการทูตเชิงรุกด้านเศรษฐกิจกับแอฟริกา

5.2.3 ข้อเสนอแนะเชิงปรับปรุง

1) ในปัจจุบันแม้ว่าแอฟริกาจะเป็นพื้นที่ของโอกาสขนาดใหญ่ด้านเศรษฐกิจ แต่ไทยไม่มี
หน่วยงานเฉพาะด้านการลงทุนเพื่อส่งเสริม สนับสนุน และดูแลภาคเอกชนไทยที่เข้าไปค้นหาโอกาส
ด้านการลงทุนในแอฟริกา ดังนั้น สำนักงานผู้แทนทางการทูตของรัฐบาลไทยที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แอฟริกา
ควรเพิ่มสำนักงานส่งเสริมด้านการลงทุนในต่างประเทศ เพื่อเป็นหน่วยสนับสนุนงานที่เกี่ยวข้อง
ในรูปแบบเดียวกันกับการเปิดสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ซึ่งปัจจุบันเป็นหน่วยงาน
ที่ทำงานสนับสนุนด้านการค้าระหว่างไทยกับแอฟริกา

2) กระทรวงการต่างประเทศควรเปลี่ยนจุดเน้นในการใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
ระหว่างไทยกับประเทศในแอฟริกาในกรอบของการทูตสาธารณะมาเป็นการใช้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนา
เป็นกลไกขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ของการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก

3) กระทรวงการต่างประเทศควรเป็นหน่วยงานกลางที่ประสานงานร่วมกับหน่วยงาน
ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อาทิ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ฯลฯ
ในการจัดกิจกรรมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างไทยกับแอฟริกาให้เกิดขึ้นในทุก ๆ ปี รวมทั้ง
เพิ่มการประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคแอฟริกาในทุกมิติให้กับ
ภาคเอกชนไทยหรือผู้ที่สนใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

บรรณานุกรม

- Anantasirikiat, Seksan, and "Thailand's Integrated Public Diplomacy in Mozambique." USC Center on public Diplomacy, University of Southern California
- 2019, accessed 22 March, 2021, <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/thailand%E2%80%99s-integrated-public-diplomacy-mozambique>.
- ASEAN Today. "Indonesia Strengthens Its Presence in Africa through Deeper Economic Ties." Updated 22 March 2019, 2019, accessed 22 June, 2021, <https://www.aseantoday.com/2019/03/indonesia-strengthens-its-presence-in-africa-through-deepening-economic-ties/>.
- Association, The African Private Equity and Venture Capital. "Africa Singapore Business Forum 2018." 2018, accessed 24 June, 2021, <https://www.avca-africa.org/events-training/industry-events/africa-singapore-business-forum-2018>.
- Bangkok Post. "Thailand Shines a Light on Africa." Updated 5 March 2017 2017, accessed 4 May, 2021, <https://www.bangkokpost.com/archive/thailand-shines-a-light-on-the-dark-continent/1209125>.
- Bayne, Nicholas, and Stephen Woolcock. *The New Economic Diplomacy : Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations / Edited by Nicholas Bayne and Stephen Woolcock*. Global Finance Series. Second edition. ed. Aldershot: Ashgate, 2007.
- Benard, Alexander. "Time for Singapore to Make Africa a Priority." the straittimes, Updated 27 August 2014, 2014, accessed 24 June, 2021, <https://www.straittimes.com/opinion/time-for-singapore-to-make-africa-a-priority>.
- Enterprise Singapore. "Africa's Emerging Economy Brings New Opportunities for Singapore." 2018, accessed 22 June, 2021, <https://www.enterprisesg.gov.sg/blog/asbf2018/asbf2018-africa-emerging-economy-brings-new-opportunities-for-singapore>.
- Japan Ministry of foreign affairs, and T. Kōno. Diplomatic Bluebook 2018: Japanese Diplomacy and International Situation in 2017. Chapter 3 Japan's Foreign Policy to Promote National and Global Interests. Ministry of Foreign Affairs, 2018. <https://www.mofa.go.jp/files/000401251.pdf>.
- Kostecki, Michel, and Olivier Naray. "Discussion Papers in Diplomacy." Commercial Diplomacy and International Business, Netherlands Institute of International Relations Clingendael (2007). https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070400_cdsp_diplomacy_kostecki_naray.pdf.

- Macpherson, Robert. "Malaysia Ramping up in Africa." *iSEAS Perspective* 2015 54, no. 2015 (2015): 9.
https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2015_54.pdf.
- . "Singapore's Presence in Africa on the Rise." *ISEAS Perspective* 2016 23, no. 2016 (05/12 2016): 10.
- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Indonesia. "What Is the Indonesia Africa Forum ?",
 Updated 2017/01/19, 2018, accessed 06/25, 2021, <https://iaf.kemlu.go.id/>.
- Ministry of Foreign Affairs Thailand. "Prime Minister's Visit to Mozambique Helps Strengthen Thai-African Relations." Updated 2 August 2013, 2013, accessed 3 May 2021,
<https://www.mfa.go.th/en/content/5d5bccdf15e39c306000e145?cate=5d5bcb4e15e39c306006834>.
- Parameswaran, Prashanth. "Did Indonesia Revive the Asia-Africa Strategic Partnership? A Look at What the 60th Asian-African Conference Actually Achieved." *the diplomat*, Updated 2021/06/24, 2015, accessed 04/24, 2021, <https://thedi diplomat.com/2015/04/did-indonesia-revive-the-asia-africa-strategic-partnership/>.
- Pardieu, Vincent. "Thailand, the Undisputed Ruby Trading Kingdom, a Brief History." (01/01 2019).
- Steinecke, Tim. "Malaysia – Africa's Silent Partner. One of Southeast Asia's Largest Economies Is Quietly Engaged across Africa." *the diplomat*, Updated 30 May 2016, 2016, accessed 22 June, 2021, <https://thedi diplomat.com/2016/05/malaysia-africas-silent-partner/>.
- Tarrósy, István. *Indonesia in Africa: Revitalizing Relations*. !371311136!Asc Infosheet. Leiden: African Studies Centre, 2016. <https://hdl.handle.net/1887/38988>.
- The Jakarta Post. "Iaf: A Historical Milestone in Indonesia-Africa Ties." Updated 4 September 2018, 2018, accessed 22 June, 2021, <https://www.thejakartapost.com/adv/2018/04/09/iaf-an-historical-milestone-in-indonesia-africa-ties.html>.
- The Observatory of Economic Complexity (OEC). "Oecd National Datasets." accessed 3 June, 2021, <https://oec.world/en/profile/country/>.
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, สำนักพัฒนาการตลาดระหว่างประเทศ. "การร่วมลงนามบันทึกความเข้าใจ MoU ระหว่างสมาคมผู้ผลิตอัญมณีฯ และ Mozambique Mining Exploration Company." 06/25 2013.
https://www.ditp.go.th/contents_attach/72848/72848.pdf.
- . "สิงคโปร์มุ่งหวังขยายการเติบโตในทวีปแอฟริกา." 2017, accessed 3 กรกฎาคม, 2021,
https://www.ditp.go.th/contents_attach/171786/171786.pdf.
- กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลาง และแอฟริกา. "สาธารณรัฐโมซัมบิก." กระทรวงการต่างประเทศ, Updated 2020/03/4, 2020, accessed 06/2, 2021,
<https://www.mfa.go.th/th/country/MZ?page=5d5bcb3915e39c3060006816&menu=5d5bd3c715e39c306002a883>.
- กระทรวงการต่างประเทศ. "โครงการฝึกอบรมหลักสูตรเพาะเลี้ยงปลานิลให้แก่เกษตรกรและเจ้าหน้าที่กรมประมง โมซัมบิก." Updated 7 ธันวาคม 2017, 2017, accessed 3 มิถุนายน, 2021,

- <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bd0e015e39c3060021d58?cate=5d5bcb4e15e39c30600683d>.
- . "ไทยจัดการประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสเพื่อหารือเรื่องความร่วมมือทางนโยบายไทยต่อแอฟริกา." 2013, accessed 20 มิถุนายน, 2021, <http://m.mfa.go.th/main/th/media-center/14/38814>.
- . "นายกรัฐมนตรีเตรียมการเยือนกลุ่มประเทศแอฟริกาเพื่อเปิดตลาดใหม่และโอกาสการค้าการลงทุนไทย." Updated 26 กรกฎาคม 2013, 2013, accessed 2 มิถุนายน, 2021, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bccd915e39c306000df6b?cate=5d5bcb4e15e39c30600683b>.
- . "นายกรัฐมนตรีส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์กับรัฐสภาไทยและทางจิกิสถาน." 2013, accessed 1 กรกฎาคม, 2021, <https://www.mfa.go.th/th/content/5d5bcceb15e39c306000e586?cate=5d5bcb4e15e39c30600683b>.
- . รายงานประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: บริษัท สไตลส์ครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด, 2562.
- . รายงานประจำปีกระทรวงการต่างประเทศ 2559 - 2560. กรุงเทพฯ: บริษัท สไตลส์ ครีเอทีฟเฮ้าส์ จำกัด, 2560.
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. "สาธารณรัฐเคนยา ", Updated 2020/03/4, 2020, accessed 06/22, 2021, <https://sameaf.mfa.go.th/th/country/KE?page=5d847e0915e39c256c004edc&menu=5d847e0915e39c256c004edd>.
- กระทรวงการต่างประเทศ.สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. คำศัพท์-คำย่อทางการทูตและการต่างประเทศ. 6 ed. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, 2563. https://bic.moe.go.th/images/stories/pdf/Vocabulary_8-7-2563.pdf.
- คะนอง พิณ. "นักการเมืองท้องถิ่นจันทบุรี: เครือข่ายอำนาจการเมืองในท้องถิ่น." วารสารการเมืองการปกครอง 5 no. ฉบับที่ 1 2014/09 - 2015/02 (2015): 166-80. <http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/5-1/1901201712554611.pdf>.
- จรัล บรรยงคเสนา. "รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ เปิดเสวนาปัญหาอุตสาหกรรมอัญมณีเมืองจันทร์ สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ประกอบการ มั่นใจสิ้นปีมีสถานกงสุลไทยในโมซัมบิก." กรมประชาสัมพันธ์, Updated 17 มีนาคม 2013, accessed 6 June, 2021, https://pr.prd.go.th/chanthaburi/ewt_news.php?nid=1379&nid=1379.
- จักรกฤษณ์ ดวงพิสดรา. "การเพิ่มการมีส่วนร่วมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในโซ่คุณค่าอัญมณีและเครื่องประดับของโลก." วารสารวิทยาการจัดการ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน no. 37 (2020).
- ณรงค์ ศศิธร. "ข้อริเริ่มไทย-แอฟริกา : ความเชื่อมโยงและโอกาส ", 2013, accessed 25 พฤษภาคม, 2021, <https://www.komchadluek.net/news/foreign/158827>.
- ทรงกลด บางยี่ขัน. "Art of Diplomacy การใช้ศิลปะขับเคลื่อนงานด้านการทูตของสถานทูตแห่งล่าสุดของประเทศไทยที่อื่นดีมีาก." the cloud, Updated 2 ตุลาคม 2017, 2017, accessed 5 พฤษภาคม 2021, <https://readthecloud.co/embassy-1/>.

- . "My Love Is Here ศิลปินผู้เปลี่ยนวงการศิลปะในแอฟริกา ยกระดับงานฝีมือให้เห็นงานศิลปะด้วยการใส่เรื่องราวเข้าไป." The cloud, Updated 1 สิงหาคม 2017, 2017, accessed 3 มิถุนายน, 2021, <https://readthecloud.co/people-13/>.
- ไทยรัฐออนไลน์. "อนาคตใหม่" ยึดเมืองจันทน์ กวาดที่นั่ง ส.ส.3 เขตแบบไม่เป็นทางการ." 2019, accessed 3 กรกฎาคม, 2021, <https://www.thairath.co.th/news/local/east/1528833>.
- ธนวรรณ พลวิชัย. โครงการวิจัยการสานสัมพันธ์ไทย-แอฟริกา : รายงานฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. ed.: มุลนิธิสถาบันการต่างประเทศสราญรมย์, 2005. Non-fiction. <https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b1706109&site=eds-live>.
- นายวิชาญ ศิริชัยเอกวัฒน์ กงสุลกิตติมศักดิ์โมซัมบิกประจำประเทศไทย. "การเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต." By นายปรภัส แทนธัญลักษณ์. 17 พฤษภาคม 2021.
- บุญชู ลักษณะาวดี. "ทิศทางของไทยในการเจาะตลาดตะวันออกกลางและแอฟริกา." วารสารสุทธิปริทัศน์ 19, no. 57 (08/11 2020): 30-38. http://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPU_Suthiparithat_Journal/article/view/245833.
- ประชาชาติธุรกิจ. "โมซัมบิก ชุมทรัพย์พลังงาน เชื่อมโยงการค้าไทย - แอฟริกา." Updated 7 August 2013, 2556, accessed 1 May 2021, https://ditp.go.th/contents_attach/77250/77250.pdf.
- ประชาไท. "ลงนามแล้วไทย-เคนยาแลกสัตว์ "แมว" ล่องไฟในท่าซาฟารีแก๊ว." 2005, accessed 10 มิถุนายน, 2021, <https://prachatai.com/journal/2005/11/21693>.
- ปารณีย์ คล้ายสุบรรณ. "นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านสมัยรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร พ.ศ.2544-2547 : ศึกษากรณี Acmeccs." จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ผู้จัดการออนไลน์. "รมช.พาณิชย์ นำนักธุรกิจอัญมณี เข้าพบ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ", Updated 25 กรกฎาคม, 2556, accessed 30 มิถุนายน, 2021, <https://mgronline.com/politics/detail/9560000091595>.
- พิชิต เดชนิรันดา และ อติทยา อภิชาติบุตร. "อุตสาหกรรมแห่งโอกาส อัญมณีและเครื่องประดับ ". วารสารส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 9 กันยายน 2556 no. 24 (2013).
- โพสต์ทูเดย์. "โมซัมบิกตั้ง "ศูนย์เพาะพันธุ์ปลานิล" เดินตามรอยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงร.9." Updated 21 ตุลาคม 2017, 2017, accessed 4 มิถุนายน, 2021, <https://www.posttoday.com/world/521302>.
- ภูวิน บุญยะเวชชีวิน. "การเมืองความเชื่อมโยงภายในนโยบายต่างประเทศ ของไทย : ไทย กับ ความร่วมมือเอเชีย (Linkage Politics in Thai Foreign Policy : Thailand and Acd)"." วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Journal of Humanities and Social Sciences, SRU) 9, no. 1 (2017): 287-306. <https://e-journal.sru.ac.th/index.php/jhsc/article/view/602>.
- วารสารณ จุลปานนท์. "อาเซียน-สหภาพแอฟริกา :การทำทหายความร่วมมือข้ามภูมิภาค." เอเชียพิจาร ศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 1, 2, no. 2014/07 - 2014/12 (2014): 33 - 49. <http://www.asiajournal.ru.ac.th/journals/viewPage/3>.
- วอยซ์ออนไลน์. "ไทยประกาศ Thai-African Initiative ขยายความร่วมมือกับแอฟริกาในทุกมิติ." 2556, accessed 4 มิถุนายน, 2021, <https://www.voicetv.co.th/read/77185>.

- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. "ข้อมูลการค้าไทย - โมซัมบิก." กระทรวงพาณิชย์, 2564, accessed 20 มิถุนายน 2564,
<http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>.
- ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. "โมซัมบิกกับโอกาสใหม่ของสินค้าไทยในภูมิภาคแอฟริกา." กระทรวงการต่างประเทศ, 2018, accessed 24 สิงหาคม, 2021,
https://globthailand.com/mozambique_0008/.
- ศูนย์ธุรกิจสัมพันธ์ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. "สิงคโปร์เปิดสำนักงานการค้าในเคนยา มุ่งเพิ่มหุ้นส่วนทางเทคโนโลยีในแอฟริกา." Updated 12 กรกฎาคม 2018, 2018, accessed 3 มิถุนายน, 2021, https://globthailand.com/kenya_0018/.
- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงมาปูโต. "ประกาศสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ฉบับที่ 1/2564 เรื่อง การค้าพลอยและการพำนักอาศัยโดยผิดกฎหมายในสาธารณรัฐโมซัมบิก." 2021, accessed 25 สิงหาคม, 2021,
https://image.mfa.go.th/mfa/0/FBtREAtWmz/PDF_documents/%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A8_%E0%B8%AA%E0%B8%AD%E0%B8%97_%E0%B8%93_%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%87%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%9B%E0%B8%B9%E0%B9%82%E0%B8%95_%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88_1_-_2564.pdf.
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. "อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ (พลอยเนื้ออ่อน)." สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม, 2560.
<https://www.thaitextile.org/th/insign/downloadcmsrc.preview.64.html>.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. "ประเทศไทย: การเมือง เศรษฐกิจ และการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ค.ศ.1997-2006)." In เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550). edited by สีดา สอนสี, 351-410. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. "ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง." 2011, accessed 3 กรกฎาคม, 2021,
<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2554/A/058/11.PDF>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548." 2001, accessed 2 มิถุนายน, 2021,
<https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/426051>.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2011.
- . "คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ", 2008, accessed 14 มิถุนายน, 2021, <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>.

- สิรินทร์ สุรทินนท์. "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต." สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, กระทรวงการต่างประเทศ, 2557, accessed 3 กรกฎาคม, 2564, <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt6/IS/IS6018.pdf>.
- สิรินทร์ สุรทินนท์. "รายงานการศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง การทูตเชิงเศรษฐกิจในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต." หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ 2557. <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt6/IS/IS6018.pdf>.
- สุกรี คลองวิถี. "นโยบายการเสริมสร้างกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับอนุภูมิภาคของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านหลังสงครามเย็น." วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร 8, no. 2 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2558 (2558): 1393-410. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/view/3848>.
- อภิรักษ์ ทะสุนทร. "การทูตเชิงวัฒนธรรม : นโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน." วารสารการเมืองการปกครอง 8, no. 3 (2561): 192 - 206.
- อภิสิทธิ์ ซาล่า, วัฒนกุล พรสวาท, อติชาติ วิลาวัลย์, พิสุทธิอรานนท์ วิสุทธิ, สุทธิรัตน์ จักรพันธ์, สาธิตคุณ สมฤดี, วันอินทร์ กฤษณ์, et al. โครงการการศึกษาศักยภาพและโอกาสการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบอัญมณีในประเทศแอฟริกา(แอฟริกาตะวันออก): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สถาบันวิจัยอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2015. Non-fiction. <https://chula.idm.oclc.org/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cat05085a&AN=chu.b2261137&site=eds-live>.
- อลิ ม้ามณี. "การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กรณีศึกษา การดำเนินการของทมิประเทศไทยในเนปาล." หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 4, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ 2555. <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt5/IS/IS5003.pdf>.
- อัยยา มีแก่นวิทย์. "ความร่วมมือเพื่อการพัฒนากับการสนองตอบแผนยุทธศาสตร์ภูมิภาคลาตินอเมริกา." หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ 2558. <https://image.mfa.go.th/mfa/0/yZ0EO327fd/nbt/nbt7/IS/7005.pdf>.
- อาทิตย์ ประสาทกุล. "Hard Truths ไม่ตรีของไทยต่อโมซัมบิก เพื่อนใหม่ผู้ไม่เป็นเกษตรกรรม ในรูปแบบการสอนขับรถอีแต่นทำนาปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงปลานิล กวนมะม่วง และเย็บผ้าตัดกระเป๋ายายสร้างรายได้." The cloud, Updated 31 สิงหาคม 2020, 2020, accessed 3 มิถุนายน, 2021, <https://readthecloud.co/tuane-mozambique/>.
- "เอเชียดี ถึง เอเชียบอนด์ : การทูตเชิงรุก-การทูตเพื่อเศรษฐกิจ." 2016, accessed 7 มิถุนายน, 2021, <https://www.thaksinofficial.com/national-policies/acd-to-asian-bond/>.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายปรภัส แทนธัญลักษณ์
วัน เดือน ปี เกิด	24 ตุลาคม 2534
สถานที่เกิด	อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY